

TC

GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK CEZA HUKUKUNDA

SEÇİM SUÇLARI VE CEZALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF KORKMAZ

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

**TÜRK CEZA HUKUKUNDA
SEÇİM SUÇLARI VE CEZALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF KORKMAZ

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BOZDAĞ**

GAZİANTEP

TEMMUZ – 2019

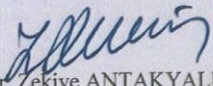
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

Türk Ceza Hukukunda Seçim Suçları ve Cezaları

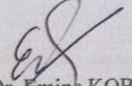
Elif KORKMAZ

Tez Savunma Tarihi: 18.07.2019

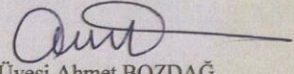
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Emine KOBAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BOZDAĞ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

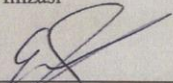
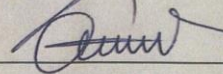
Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

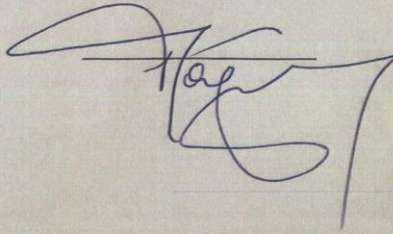
İmzası

Prof. Dr. Emine KOBAN

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BOZDAĞ

Dr. Öğr. Üyesi Ali Tanju SARIGÜL

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Elif KORKMAZ

01.07.2019

ÖZET

TÜRK CEZA HUKUKUNDA SEÇİM SUÇLARI VE CEZALARI

KORKMAZ, Elif

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BOZDAĞ**

Haziran 2019, 150 sayfa

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunu'nun 133 ve devamı maddelerinde düzenlenen seçim suçlarının incelendiği bu yüksek lisans tezinin amacı; konu ile ilgili önceki çalışmalar ve kanun koyucunun konu ile ilgili düzenlemelerinden yararlanarak, seçim hukuku, akabinde seçim suçlarının neler olduğu, bu suçların unsurlarını, oluşum şekillerini, özelliklerini, özel görünüş şekillerini, nitelikli hallerini, yaptırımlarını, soruşturma ve kovuşturma şekillerini, yetkili mahkemeleri ve güncel gelişimini incelemektir. Böylece okuyucuya konu ile ilgili geniş bilgi yelpazesi sunulacaktır. Çalışma konusu, disiplinler arası bir zeminde bulunduğu için konunun hem anayasal boyutu hem de ceza hukuku boyutu irdelenerek, anayasa hukuku bakımından seçim kavramı ve günümüze gelene kadar geçirdiği evreler ile ceza hukuku bakımından suçun incelenmesi sırasında güncel gelişmeler, doktrinel farklılıklar ve Yargıtay kararlarından yararlanılmıştır. Bununla birlikte; çalışma konusunun içerdiği suçlar, resmi belgede sahtecilik suçu ve resmi belgeyi bozmak, yok etmek, gizlemek suçuyla bağlantılı olduğu ve kimi maddelerde söz konusu suçlara direk atıfta bulunduğu için, kamu güvenine karşı suçlar içerisinde yer alan resmi belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuksal fayda da incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Demokrasi, Oy hakkı, Temsil, Seçim Hukuku, Seçim Suçları, Seçmen Kütükleri, Oy Sandığı, Resmi Belge, Sahtecilik

ABSTRACT

ELECTORAL CRIMES AND PUNISHMENTS IN TURKISH CRIMINAL LAW

KORKMAZ, Elif

Master Thesis

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ahmet BOZDAĞ

June 2019, 150 pages

The purpose of this master's thesis, which deals with the election offenses regulated in 133 and following Law No. 298 on Key Provisions of Elections and Electoral Registers; is to examine the electoral law, the subsequent election offenses, the elements and forms of the related offenses, the characteristics of the offenses, the special appearance forms of the offenses, the competent courts in the trial, the qualified cases, the investigation and prosecution forms, the sanctions and current development by utilizing the previous studies on the subject and the legislator's regulations on the subject; in this way, to provide the reader with a wide range of information on the subject. Since the subject of the study is on an interdisciplinary basis, both the constitutional and criminal law aspects of the subject were examined, the concept of election in constitutional law and the stages it has gone through until today and the current developments, doctrinal differences and decisions of the Supreme Court have been utilized during the examination of the crime. However; since the offenses of the subject matter are related to the offense of falsification and destruction of the official document, and the direct reference to the offenses in some articles, the legal benefit protected in the offenses against public trust is also examined.

Keywords: Democracy, Right to vote, Representation, Election Law, Election Crimes, Electoral Registers, Ballot Box, Official Document, Fraud

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
KAVRAMSAL YAKLAŞIMI İLE SEÇİM VE SEÇİM HUKUKU	4
I. DEMOKRASİ VE SİYASAL TEMSİL	4
A. Demokrasi	4
1. Demokrasi Kavramı.....	4
2. Demokrasi Teorileri ve Demokrasinin Temel İlkeleri	7
a. Normatif Demokrasi Teorisi	7
b. Ampirik Demokrasi Teorisi	8
B. Siyasal Temsil	9
II. SEÇİM HUKUKU	11
A. Seçim Kavramı	11
B. Oy Hakkı	14
C. Demokratik Seçimlerin Temel Unsurları	15
1. Seçimlerin Serbestliği İlkesi	17
2. Genel Oy İlkesi	21
3. Eşit Oy İlkesi	23
4. Tek Dereceli Seçim İlkesi.....	24
5. Gizli Oy İlkesi.....	24
6. Kişisel Oy İlkesi	26
7. Açık Sayım ve Döküm İlkesi.....	27
8. Seçimlerin Makul Aralıklarla Yapılması İlkesi	28
9. Yargı Yönetimi ve Denetimi İlkesi.....	29
İKİNCİ BÖLÜM	30
TÜRK HUKUKUNDA SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİNDEN SORUMLU KURULLAR	30
I. YÜKSEK SEÇİM KURULU	30
A. Yüksek Seçim Kurulunun Osmanlı Devletinden Günümüze Tarihsel Gelişimi ...	30
B. Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Yapısı.....	33
1. Yüksek Seçim Kurulunun Bir Yüksek Mahkeme Olmadığı Görüşü	34
2. Yüksek Seçim Kurulunun Bir Yüksek Mahkeme Olduğu Görüşü.....	36
II. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISI, GÖREV VE YETKİLERİ	39

A. Yüksek Seçim Kurulunun Yapısı	39
B. Yüksek Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri	41
1. İdari Görev ve Yetkileri.....	42
2. Yargısal Görev ve Yetkileri.....	44
II. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ ÇEŞİTLERİ	45
A. Genel Olarak	45
B. İdari Nitelikli Kararları	46
C. Yargısal Nitelikli Kararları	47
D. İlke (Emsal) Kararları	47
IV. DİĞER KURULLAR	48
A. İl Seçim Kurulu.....	48
1. Kuruluşu ve Yapısı	48
2. Görevleri	49
a. Yargısal Görevleri.....	49
b. İdari Görevleri.....	49
B. İlçe Seçim Kurulu	50
1. Kuruluşu ve Yapısı	50
2. Görev ve Yetkileri	51
a. İdari Nitelikli Görevler.....	51
b. Yargısal Nitelikli Görevler	52
C. Sandık Kurulu	53
1. Kuruluşu ve Yapısı	53
2. Görev ve Yetkileri	54
a. İdari Görev ve Yetkileri	54
b. Yargısal Görev ve Yetkileri.....	55
D. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu	55
1. Kuruluşu ve Yapısı	55
2. Görev ve Yetkileri	56
a. İdari Nitelikli Görevler.....	56
b. Yargısal Nitelikli Görevler	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	58
SEÇİM SUÇLARI VE CEZALARI	58

**I. 298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ
HAKKINDA KANUNUNDA YER ALAN SEÇİM SUÇLARI.....58**

A. Genel Olarak Seçim Suçu.....	58
II. İNCELENEN SUÇLAR	61
A. Seçmen Kütüğü Düzenlemekle Görevli Olanların Suçları	61
1. Genel Açıklamalar	61
2. Suçla Korunan Hukuki Değer.....	63
3. Suçun Unsurları	64
a. Tipiklik Unsuru	65
b. Maddi Unsurlar	65
i. Suçun Konusu.....	66
ii. Hareket (Fiil).....	68
iii. Netice	69
iv. Fail.....	70
v. Mağdur	72
c. Manevi Unsur.....	73
i. Genel Bilgiler	73
ii. Suçun Nitelikli Halleri	74
d. Hukuka Aykırılık ve Hukuka Uygunluk Nedenleri	74
4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri.....	77
a. Teşebbüs.....	77
b. İştirak	78
c. İçtima.....	80
5. Yaptırım.....	83
6. Görevli ve Yetkili Mahkeme	84
7. Muhakeme Usulü.....	84
B. Seçmen Kütüğü, Seçmen Listeleri ve Diğer Belgeler Üzerinde Suçlar.....	84
1. Genel Açıklamalar	84
2. Suçla Korunan Hukuki Değer.....	87
3. Suçun Unsurları	90
a. Maddi Unsurlar	90
i. Suçun Konusu.....	90
ii. Hareket (Fiil).....	90

iii. Netice	94
iv. Fail.....	94
v. Mağdur	95
b. Manevi Unsur.....	96
i. Genel Bilgiler	96
ii. Nitelikli Hal.....	96
c. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	97
4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri.....	97
5. Yaptırım.....	100
6. Görevli ve Yetkili Mahkeme	102
7. Muhakeme Usulü.....	102
C. Oy Sandığı Üzerinde Suçlar.....	103
1. Genel Açıklamalar	103
2. Suçla Korunan Hukuki Değer.....	104
3. Suçun Unsurları	105
a. Maddi Unsurlar	106
i. Suçun Konusu.....	106
ii. Hareket (Fiil).....	107
iii. Netice	112
iv. Suçun Faili.....	112
v. Mağdur	113
b. Manevi Unsur.....	113
i. Genel Bilgiler	113
ii. Suçun Nitelikli Halleri.....	114
c. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	114
4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri.....	114
5. Yaptırım.....	115
6. Görevli ve Yetkili Mahkeme	115
7. Muhakeme Usulü.....	116
D. Oy Verme Sonucuna Tesir Etme Suçu	116
1.Genel Açıklamalar	116
2. Suçla Korunan Hukuki Değer.....	117
3. Suçun Unsurları	119
a. Maddi Unsurlar	119

i. Suçun Konusu.....	119
ii. Hareket (Fiil).....	119
iii. Netice	124
iv. Suçun Faili.....	124
v. Mağdur	124
b. Manevi Unsur.....	125
i. Genel Bilgiler	125
ii. Nitelikli Hali.....	125
c. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	126
4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri.....	126
5. Yaptırım.....	128
6. Görevli ve Yetkili Mahkeme	129
7. Muhakeme Usulü.....	129
SONUÇ	130

GİRİŞ

Demokrasi, tarih boyunca çeşitli süreçlerden geçerek ülkelerin genel uygulamalarında, doğrudan demokrasi anlayışından temsili demokrasiye evrilmiştir. Temsili demokrasiler, çağdaş, özgürlükçü ve katılımcı demokrasi anlayışının doğal bir tezahürü olarak ve siyasal iktidarı belirlemek amacıyla seçim kurumunu ortaya çıkarmıştır. Kuşkusuz kişilerin içinde yaşadığı toplumun bireyleri olarak, günlük hayatlarını doğrudan etkileyen seçimlerin dürüst ve adilce yapılması şarttır. Bununla beraber demokrasilerin gerçek anlamda işletilmesi için aranan tek şartın seçim olmadığı vakidir. Dolayısıyla bu işletimi sağlamak için seçmenin, iradesini hiçbir baskı altında kalmadan ortaya koymasını, oy hakkı açısından bireyler arasında fark yaratılmamasını ve seçimlerin adil bir ortamda gerçekleştirilmesini hedefleyecek demokratik seçim ilkelerinin uygulandığı bir anlayıştan bahsetmek gerekecektir.

Çalışma disiplinler arası bir alanda bulunduğu için ilk bölümde; birbiriyle sıkı bir biçimde ilişkili olan demokrasi, demokrasinin türleri, temsiliyet, seçim, oy hakkı ve demokratik seçim ilkeleri kavramlarıyla oluşturulan bir temel sunulmaya çalışılmıştır. Konuya ilişkin somut irdelemelere girmeden önce, çalışmaya dair ilgili kavramsal ve teorik birtakım tanımlamalarda bulunulması, çalışma açısından uygun görülmüştür. Zira çalışmanın başında okuyuculara konu hakkında teorik bir zemin oluşturabilmek için, bu açıklamaların olması gerekli görülmüştür. Ancak yukarıda bahsedilen her bir başlık, başlı başına ayrı bir çalışma konusu teşkil edecek derinliğe sahip olduğu için, çalışmanın başlığı ve kapsamına uygun sınırlar dahilinde belirli bir kavramsal çerçeve belirlemek gerekmektedir. Bu sebeplerle mümkün olduğu ölçüde bu sınırlamalara uyularak çalışmaya devam edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; seçim uygulamaları sırasında ortaya çıkabilecek her türlü probleme karşın oluşturulan ve dahi seçimlerin yönetiminden ve denetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kurulu, İl Seçim Kurulu, İlçe Seçim Kurulu ve Sandık Kurulları incelenecektir. Yüksek Seçim Kurulu'nun Osmanlı Devletinden İmparatorluğundan günümüze kadar olan tarihsel gelişimi açıklanarak seçimlerin yönetimi ve denetimi işlemlerinin geçirdiği evreler açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra Yüksek

Seçim Kurulunun hukuki yapısı, aldığı kararların çeşitleri ve bu kararlar ışığında hukuki temelde bir mahkeme olduğu veya bir mahkeme olmadığı görüşleri doktrinel çerçevede araştırılmış ve konu ile ilgili gerekli görülen açıklamalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde; ortaya konulan teorik çerçeve somutlaştırılarak Yüksek Seçim Kurulu, İl Seçim Kurulu, İlçe Seçim Kurulu ve Sandık Kurullarının yapısı, görev ve yetkileri, 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ve diğer seçim hukuku mevzuatı ışığında izah edilerek bölüm tamamlanmıştır.

Üç bölümden oluşan ve çalışmanın esasını oluşturan seçim suçları ve cezaları konusu üçüncü bölümde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 133 ila 172. Maddeleri arasında düzenlenen bu suçlar, Yargıtay kararları ve kanunların yorum aracı olan gerekçeleri göz önüne alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili derinleşme sağlanabilmesi düşünüldükçe Türk Ceza Hukukunda hüküm altına alınan seçim suçlarının benzeri hükümlere sahip olan Alman Ceza Hukukunda seçim suçları, Alman Ceza Kanunundan şerhlerle ve dahi yüksek eyalet mahkemesi ve Alman Federal Mahkemesi kararları ile sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında kanunda yer alan 4 adet suç tipi ceza hukuku anlamında incelenmiştir. Bu suçların belirlenmesindeki amaç, konu ile ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalar ışığında kamuoyu tarafından çok az bilinen seçim suçlarını daha somut hale getirmek; doktrin ve uygulamadaki gelişmeleri ortaya koyarak güncel durumu açıklığa kavuşturmadır. Bunun yanında, inceleme konusu suçların belgede sahtecilik suçlarıyla bağlantılı olduğu ve bunlarla birlikte teorik ve teknik birçok ayrıntıya sahip olması realitesi, konuyu belirlemede önemli bir etkidir.

Üçüncü bölümün devamında ilgili dört suçun unsurları açıklanarak, suçun maddi unsuru, tipiklik, bu kapsamda suçun konusu, faili, mağduru, ceza kanununca yaptırıma bağlanan fiiller ve neticesi; sivil kişi ve kamu görevlisi tarafından işlenmesi hali, ilgili suçların nitelikli halleri, manevi unsur ve hukuka aykırılık unsuru yargı kararları ışığında

açıklanmıştır. Akabinde konu, suçun özel görünüş şekilleri olan teşebbüs, iştirak ve içtima kurumları bakımından değerlendirilecek, soruşturma ve kovuşturma usullerine yer verilecek, suçun yaptırımı ve görevli mahkeme konusu izah edilmiştir.

Diğer yandan akademik ilgiden oldukça mahrum kalmış bu alan başlı başına bir inceleme nedeni olmayı hak ettiği için çalışmanın tali amacı olarak gördüğümüz ise söz konusu kamu yararadır. Bununla birlikte seçim suçlarından dolayı verilen cezaların azımsanmayacak derecede yüksek oluşu, bunun yanı sıra seçmenlerin genelinin bu durumdan haberdar olmamaları dolayısıyla çok defalar bu hatalara düşebilmeleri sonucunda yaşanan mağduriyetlerin önüne geçebilmek ihtimali, çalışmayı kendi adımıza önemli kılmaktadır.

BİRİNCİBÖLÜM

KAVRAMSAL YAKLAŞIMI İLE SEÇİM VE SEÇİM HUKUKU

I. DEMOKRASİ VE SİYASAL TEMSİL

A. Demokrasi

1. Demokrasi Kavramı

Klasik tanımıyla eski Yunancadan gelen, “*demos*” (*halk*) ve “*kratos*” (*iktidar*) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan; halkın yöneticileri kendisinin belirlediği, yönetimin sadece birkaç kişiyle değil, bütün yurttaşlara dayandığı siyasal yönetim şekline “demokrasi” denir. Eski Yunan şehir devletlerinde uygulaması görülen demokrasi kavramı ilk kez 2500 yıl önce yani M.Ö. V. yüzyılda ünlü tarihçi Herodotos tarafından kullanılmıştır.¹ Her ne kadar söz konusu kavramı ilk kullanan tarihçi Herodotos olsa da demokrasiyi olumlu bir şekilde niteleyen ilk devlet adamı Perikles olmuştur. Perikles, ünlü Cenaze Nutku konuşmasında, demokrasinin ne denli iyi ve güzel niteliklere sahip bir yönetim tarzı olduğunu etkili bir biçimde vurgulamıştır². Dolayısıyla, “*M.Ö. 403’ten sonrasına denk gelen yıllarda, ilk kez eski Yunan’ın Atina kentinde ortaya çıkan demokrasi, kurum ve kurallarıyla en yetkin biçimde devlet adamı Perikles tarafından kurulmuştur.*”³

Çeşitli sözlüklerde anlamına yer verilen Demokrasi sözcüğü, Türk Dil Kurumu’na⁴ göre, “*halkın egemenliği temelinde bir yönetim biçimi, el erki ve demokratlık*” anlamlarına

¹SARTORI Giovanni, Demokrasi Kuramı, Çev. Deniz Baykal, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayın No:23, Türk Basımevi, Ankara, 1977, s.161.

²SİNA, Ayşen, Atinalı Perikles: Yaşamı ve Dönemi, Tiyyem Yayıncılık, Ankara 2011, s.137-141.

³UYGUN, Oktay, Demokrasi-Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutları, 2. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2014, s. 20.

⁴Türk Dil Kurumu, (<http://sozluk.gov.tr>) E.T. 11.09.2018

gelmektedir. Kubbealtı sözlükte⁵ ise demokrasi, *Milli iradeye, hür seçime dayalı yönetim şekli* olarak geçmektedir. Dictionnaire Larousse'a⁶ göre, demokrasi, *“araya temsili bir organ koymaksızın doğrudan halkın egemenliğine dayanan veya temsili bir organ aracılığıyla gerçekleştirilen siyasi rejim”* olarak geçmektedir. Demokrasi Oxford Dictionary'de⁷ ise, tüm halk veya seçilmiş temsilciler aracılığıyla bir hükümet sistemini kapsayan bir devlet yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Merriam-Webster⁸ demokrasi kelimesini, *“en üst iktidarın halka devredildiği ve doğrudan veya dolaylı olarak genellikle belirli aralıklarla yapılan serbest seçimlerden oluşan bir temsil sistemi aracılığıyla uygulandığı hükümet biçimine imkan veren siyasi sistem”* olarak tanımlanmaktadır. Cambridge Dictionary⁹demokrasiyi; *“insanların liderlerini oy vererek seçtiği bir sistem olarak”* tanımlanmaktadır.

Eski Yunan döneminden günümüze kadar büyük bir tarihsel süreçten geçen demokrasi kavramı, düşünürler tarafından farklı tanımlamalara maruz kalmıştır. Doktrinde farklı veya benzer tanımlamalara matuf olan demokrasi kavramı, Duverger'e göre¹⁰ en basit ve en gerçekçi ifadeyle *“yöneticilerin, dürüst ve serbest seçimler yoluyla, yönetilenler tarafından seçildiği rejimdir”* şeklindedir. Sartori ise¹¹ demokrasi üzerine yapmış olduğu geniş araştırmasında demokrasinin ayrıca ne olmadığına değinerek, kavramın karşıtının tiranlık, despotizm, otokrasi, milliyetçilik, totaliterlik ve diktatörlük olduğunu ifade etmiştir. Popper da Sartori'ye benzer bir yaklaşım izleyerek demokrasi için,¹² diktatörlükten kaçınmayı mümkün kılacak yönetim şekli olduğunu belirtmektedir.

Schmidt ise¹³ demokrasi kavramını şöyle tanımlanmaktadır; *“modern anlamda demokrasi, genel, özgür, eşit seçim hakkı, partiler arası rekabet, tüm yurttaşlar için sağlıklı bilgi edinme, düşünce, muhalefet ve koalisyon özgürlüğü, oy hakkı sayesinde yöneticilerin düzenli olarak seçimle gelme, seçimle gitme imkanına sahip olduğu bir yönetim biçimidir.”*

⁵ Kubbealtı Lugatı, <http://lugatim.com/s/demokrasi>, E.T. 11.09.2018

⁶DictionnaireLarousse, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1994, s.628.

⁷OxfordLivingDictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/democracy>, E.T. 11.09.2018

⁸MerriamWebster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/democracy>, E.T. 11.09.2018

⁹Cambridge Dictionary, <http://www.dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/democracy>, E.T. 11.09.2018

¹⁰DUVERGER, Maurice, Siyasal Partiler, Çev. Ergun ÖZBUDUN, Sevinç Matbaası, 3. Basım, 1970, s. 370

¹¹SARTORİ, Demokrasi Kuramı, s.87

¹²YAYLA, Atilla, Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar 'Açık Toplum ve Düşmanlarına Yeniden Bakış', Karl R. Popper, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1993, s. 25.

¹³SCHMİDT, Anfred G., (2002). Demokrasi Kuramlarına Giriş, Çev. M. Emin, Köktaş, 2. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara, s.36.

Bu noktada, Lincoln'un ünlü demokrasi tanımlamasına da değinmeden geçemeyiz. Abraham Lincoln'un¹⁴ 1863 yılındaki Gettysburg Nutkunda demokrasi tanımını, onun gerçek ruhunu belirten kelimelerle vasıflandırarak, '*halkın, halk tarafından, halk için yönetimi*' şeklindeki ifadesi ile hatırlanmaktadır.

Araslı ise¹⁵ klasik demokrasi anlayışını, çoğunluğun iradesi yönünde yönetilen, herkesin eşit şekilde ve insan olmak sıfatından doğan, kişiliğine bağlı birtakım hak ve hürriyetlerin muhafaza altına alınması olarak görmektedir.

Görüldüğü üzere binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan "demokrasi" kavramını tanımlamada tam bir anlaşmaya varılamadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak demokrasinin günümüzde güçlük yaratmayacak en kabul edilebilir tanımı Kumaş'ın ifadeleriyle¹⁶, '*Toplumsal, nesnel, genel ve geçer nitelikleri taşıyan bununla birlikte amacı bir halk iktidarı olgusunu gerçekleştirmek isteyen rejim*' olarak geçmektedir.

Sonuç olarak demokrasi, günümüzde yaygın uygulanan bir yönetim biçimi olmasına rağmen hala demokrasinin ne olduğu sorusuna yukarıda görüldüğü üzere net cevaplar verilememektedir. Bu durumu, demokrasi kavramının popüler bir nitelik kazanması sebebiyle ortaya çıktığını düşünen Mayo¹⁷, hâlihazırda pek çok demokrasi teorisi olmasını şaşırtıcı ve üzüntü verici olarak görmektedir. Demokrasi hakkında birçok uygulama ve görüşün bulunması, çok boyutlu bir kavram olmasından kaynaklanmakta ise de esas sebeplerin başında, farklı özelliklere sahip birçok rejimin kendisini demokratik olarak nitelendirmeleri yer almaktadır.

Bu sebeplerle, tanımlarla ilgili farklılıkları ortak bir zemine oturtmak adına geçmişten günümüze ortaya çıkan birtakım demokrasi teorilerine, çalışmanın ana konusunun dışına çıkmamak üzere aşağıda yer verilmesi uygun görülmüştür.

¹⁴SARTORİ, Demokrasi Kuramı, s.18

¹⁵ARASLI, Oya Adaylık Kavramı ve Türkiye'de Milletvekili Adaylığı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972, s. 8

¹⁶KUMAŞ, Rahmi, Parlatonun Boyutları, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1985), s. 32.

¹⁷MAYO, Henry Bertham, Demokratik Teoriye Giriş (Çev. Emre Kongar), Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964, s. v.

2. Demokrasi Teorileri ve Demokrasinin Temel İlkeleri

a. Normatif Demokrasi Teorisi

Demokrasinin kavramsal çerçevede tam olarak tanımının yapılamıyor olması onu farklı teorilerle açıklamak zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Buna göre iki ayrı demokrasi teorisinden söz edilmesi mümkündür. Bunlardan ilki olan Normatif demokrasi teorisi, “*demokrasiyi sözlük anlamından hareket ederek tanımlar. Buna göre ‘Demokrasi’ eski Yunanca ‘halk’ anlamına gelen demos ve ‘yönetmek’ anlamına gelen kratein sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur ve bu anlamıyla ‘halkın yönetimi’ demektir*”¹⁸. Sözlük anlamından da anlaşılacağı üzere demokrasi, “halk tarafından yönetim” aynı zamanda “halk için yönetim” olarak da anlaşılmalıdır. Bu tarz bir demokrasi, Abraham Lincoln’ün “*halkın, halk tarafından, halk için yönetimi*” tanımlamasıyla izah edilebilir. Buradan hareketle normatif demokrasi teorisi, olması gerekeni yani ideali izah etmektedir. Ancak böyle bir tanım beraberinde birçok eleştiriyi de getirmektedir. Zira bu anlamda bir demokrasiden bahsedebilmek için toplumu oluşturan tüm bireylerin arzu ve taleplerini aynı ölçüde karşılamak iktidarın halkı eksiksiz bir biçimde tatmin etmesi gerekmektedir. ArendLijphart’ın da ifade ettiği gibi, “*böylesine halkın eğilimlerine tam olarak uyan bir yönetim hiçbir zaman olmamıştır ve belki de hiç olmayacaktır*”¹⁹.Çünkü yukarıda da bahsettiğimiz üzere farklı bakış açıları tarafından tanımlanmaya çalışılan, ortak kanaat olarak halk iktidarına varılan ve nihayetinde bir yönetim biçimi olarak kabul edilen demokrasinin, özellikle günümüzde saf hali ile karşılık bulabilmesi oldukça güçtür. Zira bir ulus büyüklüğünde bir birimin saf bir demokrasi olarak işleyebileceği şüpheli görülmektedir²⁰.

Bu manada normatif demokrasi, bir ideali tasavvur etmekte ve demokrasi konusunda bir temel sunmaktadır. Ancak demokrasinin tam olarak anlaşılabilmesinde yetersiz kalmaktadır. Öyle ki bu ideal tasavvur, günümüz ülke nüfuslarına bakıldığında maalesef mümkün gözükmemekte ve hayali bir yönetim biçimine denk düşmektedir. Buna paralel olarak bu tarz bir yaklaşım, yeryüzünde kendini demokratik rejim olarak ifade eden birçok uygulamayı

¹⁸ ERDOĞAN, Mustafa, Anayasal Demokrasi, Siyasal Kitabevi, Ankara,2001, s.195.

¹⁹LİJPART, Arend, Çağdaş Demokrasiler (Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran), Ankara, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Ortak, Tarihsiz, s.1.

²⁰ POWELL G. BinghamJr, Çağdaş Demokrasiler Katılma İstikrar ve Şiddet (Çev. Mehmet Turhan), Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği Ortak Yayını, Ankara, 1990, s.4

görmezden gelemeyeceği ve demokrasiyi bu şekilde bir hayal olmaktan kurtaracak bir teoriye ihtiyaç duymaya ittiği için, ampirik demokrasi teorisi tam da bu noktada birtakım cevaplar sunacaktır.

b. Ampirik Demokrasi Teorisi

Demokrasi kavramının saf haliyle tanımının tam manasıyla gerçekleşmesinin pek de mümkün olamayacağı düşünülerek ampirik demokrasi teorisine ihtiyaç duyulmuştur. Bu teori; demokrasi tanımı hususunda istenene, beklenene değil de mevcut olana yönelir. Dolayısıyla ampirik demokrasi teorisi, ideal anlamda demokrasiyi değil, “bu ideale kabataslak yaklaşan gerçek demokrasileri”²¹ esas alır. Bu teorinin esasında demokrasi uygulamalarının kesişen kümelerini tespit ettiğini söyleyebiliriz. Dahl, “*bu tür rejimlere, onları ideal demokrasilerden ayırt etmek için, ‘poliarşi (polyarchy)’ ismini vermiştir*”²². Bu teorinin öncüsü olan Dahl’in yaptığı tanıma göre, bir demokrasinin makul ölçüde duyarlı bir demokrasi olarak addedilebilmesi için en az şu sekiz kurumsal garantinin olması gerekmektedir:

1-Örgüt kurma ve bunlara katılma hürriyeti,

2-İfade hürriyeti,

3-Oy verme hakkı,

4-Kamu görevlerine getirilme hakkı,

5-Siyasal liderlerin seçmen tercihini kazanmak için yarışabilme hakkı,

6-Değişik haber alma kaynaklarının varlığı,

7-Serbest ve âdil seçimler,

²¹LİJPART, Çağdaş Demokrasiler, s.3.

²²LİJPART, Çağdaş Demokrasiler, s.1

*8-Hükûmet politikalarını oylara ve diğer tercih belirtilerine dayandırmak için gerekli kurumların bulunması*²³.

B.Siyasal Temsil

Demokrasi kavramı, ilk ortaya çıktığı dönemde halk tarafından yönetim olması yönüyle iktidarın doğrudan kullanılması tecrübesiyle hayat bulmuştur. Fakat zamanla doğrudan demokrasinin yol açtığı birtakım uzaklık ve sayısal çokluk gibi sorunlara bir çözüm olarak temsili demokrasi anlayışı tarihsel olarak devreye girecek akabinde siyasi iktidarın kime ait olduğu ve kim tarafından, nasıl kullanacağı zaman içinde tartışmalı bir konu haline gelecektir²⁴.

Demokrasinin ilk uygulamalarından biri olan Atina demokrasisinde siyasi temsil uzak bir kavram; iktidarın doğrudan kullanılması ise daha makul ve arzulanan bir durum olarak nitelendirilmiştir²⁵. Zira söz konusu dönemde şehirlerin küçüklüğü ve nüfusun azlığı neticesinde halk bizatihi yönetime dahil olduğu için herhangi bir temsiliyet ihtiyacı hissedilmemişti. Yunan Demokrasisinin etkisinin büyük olduğu ve temsil kavramının açısından Atina sitesine benzer yönleri olmakla birlikte farklılıkları da bulunan Roma devletinde, doğrudan doğruya temsil vardır²⁶.

Bu noktada Dahl²⁷ konu ile ilgili fikirlerini; *“eski Yunan’dan on yedinci yüzyıla kadar, bir yasama organının bütün yurttaşlar topluluğunun değil de onların seçilmiş temsilcilerinden oluşmasının uygun olabilme ihtimali demokratik veya cumhuriyetçi yönetimin teori ve pratiğinin dışında kalmıştı”* şeklinde sıralamaktadır. Öyle ki Pitkin’in²⁸ *“eski Yunan’da temsil kavramını karşılayan bir sözcük olmadığını”* anımsatması bu açıdan anlamlıdır. Ancak yönetilen yurttaşların artmasıyla ve yaşanan ülkenin genişlemesiyle

²³LİJPART, Çağdaş Demokrasiler, s.3.

²⁴TUNÇ, Hasan, Anayasa Hukukuna Giriş, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,1999, s.194

²⁵UYGUN, Demokrasi-Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutları, s. 76-77.

²⁶ÜSTE, Bahar, Türkiye’de Seçim Sistemi Arayışları “Bir Alternatif Model”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1999, s.15

²⁷DAHL, Robert A., Demokrasi ve Eleştirileri, Çev. Levent Köker, Yetkin Yayınları, Ankara, 1996, s. 34

²⁸Pitkin, Hanna-Fenichel (1967). The Concept of Representation, Berkeley: University of California Press. S.2’den aktaran, TÜRK H. Bahadır, Radikal Demokraside Siyasal Temsil Sorununu Carl Schmitt Üzerinden Düşünmek, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2016, s.175, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/270698>, E.T. 16.10.2018

beraber, yurttaşların toplanıp birlikte karar almalarının olanaksız olduğu durumda ‘temsil’ zorunlu olarak ortaya çıkmıştır²⁹. Böylece söz konusu dönemlerden günümüze, “*devlet yetkilerini elinde tutarak devleti yönetme gücüne sahip olmak anlamına gelen siyasal iktidarın, kim tarafından kullanılacağı ve bu iktidarıkullanacak olanların nasıl saptanacağı problemi toplumsal hayata geçildiğinden bugüne kadar çözülmeye çalışılmıştır*”³⁰. Çözümlemelerin sonucu olarak, demokratik bir yönetim biçimi egemenliğin kaynağını ve meşruiyetini halktan alsa da halk bu siyasal iktidarını kimler veya hangi yöntemlerle kullanacağı arayışları, temsil kavramının önemini ortaya çıkarmıştır.

Tarihsel gelişimi açısından bakıldığında temsil ve demokrasinin bağdaştırılması 18. yüzyılın “demokratik devrimlerinin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir³¹. Zira çağdaş demokrasi anlayışında temel siyasi kararları, doğrudan doğruya halk değil, onu temsil etmek üzere seçilen hükümet ve parlamenterler alır³².

“*Siyasal iktidar ile halk egemenliği arasındaki ilişkinin temsil sistemi aracılığıyla gerçekleştirildiği düşünülürse, temsil kavramının kökenlerinin araştırılmasının önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Temsil, etimolojik bakımından Arapça olan ‘misal’ sözcüğünden türemiş bir kelimedir*”³³. Kelime anlamı, “bir eşyanın, şeyin veya kimsenin, bir başka eşyaya, şeye veya kimseye benzetilmesi, onun örneğinin alınması veya canlandırılmasıdır”³⁴.

Hukuki açıdan temsil ise, bir kimsenin iradesinin herhangi bir konuda, onun tarafından kullanılıyormuş gibi hukuki sonuç doğuracak biçimde, yetkilendirmiş olduğu kimse tarafından kullanılmasına denir³⁵.

Yukarıda sözlük ve hukuki anlamı bulunan temsil kavramı, siyasi açıdan tanımlanırsa, toplumun sahibi olduğu egemenlik hakkının, onun adına ve toplumun seçeceği kimseler tarafından yerine getirilmesi şeklinde ortaya çıkar³⁶.

²⁹ SEZEN Saim, Seçim ve Demokrasi, 2. Basım, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2000, s. 42

³⁰ VARLIK, Ülkü- ÖREN, Banu, Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Seçimler, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s. 4.

³¹ TÜRK, Radikal Demokraside Siyasal Temsil Sorununu Carl Schmitt Üzerinden Düşünmek, s.175, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/270698>, E.T. 16.10.2018

³² ERDOĞAN, Mustafa; Anayasal Demokrasi, Ankara, 2001, s.236.

³³ SEZEN, Saim, Seçim ve Demokrasi, 2. Basım, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2000, s. 41.

³⁴ ARASLI, Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekili Adaylığı, s. 10.

³⁵ ARASLI, Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekili Adaylığı, s. 10.

Diğer bir ifadeyle temsil sözcüğü tanımında, adına davranma, resmetme, örnek verme anlamlarında kullanılır ki tümü siyasal temsilin işlevlerini içermektedir. Bu ilişkide temsilin temel unsuru, temsilcinin temsil edilen adına hareket etme yetkisidir.

Söz konusu açıklamalardan anlaşılacağı üzere siyasal temsiliyetin bir sonucu olarak, seçimler kaçınılmazdır. Seçimlerde siyasi partiler yarışarak vatandaşların taleplerini siyasal mekanizmalara taşıyabilirler. *“Zira bir seçim sisteminde bulunması gereken en önemli özelliklerden biri, farklı grupların siyasal mekanizmalarda temsil edilebilmesidir. Bu özelliğin amacı toplumsal yapının mümkün olduğunca yansıtılmasıdır”*³⁷.

II. SEÇİM HUKUKU

A. Seçim Kavramı

Halkın aracısız olarak bir araya gelip toplumun tamamını ilgilendiren konularda karar alması durumunda “doğrudan demokrasi”, halkın siyasete “seçtiği” temsilciler aracılığıyla müdahil olduğu durumdaysa “temsili demokrasi” ortaya çıkacağına daha önceden değinmiştik. Demokrasinin halkın egemenliğine dayanan bir yönetim şekli olduğunu, halkın egemenliğini modern demokrasilerde hangi yolla yerine getireceği sorunu bizi temsil kavramına yönlendirdiği gibi bu temsiliyetin nasıl bir şekilde tevarüs edeceği sorusuna çözümler aranmıştır. Temsili demokrasilerde bu soruna seçim yoluyla bir çözüm getirilmektedir³⁸. Zira Eski Yunan demokrasilerinde olduğu üzere yurttaşların bir araya gelip toplumu ilgilendiren her konuda çözüm üretebilmeleri yaşadığımız çağın gerekliliklerine aykırı düşmektedir. Böylesi bir temsiliyet zorunluluğu ancak ve ancak seçim yoluyla üstesinden gelinebilecek bir konudur.

Diğer yandan temsili yönetimin, diğer yönetim şekillerinden farkı ise, *“modern çağın zihinsel kazanımlarının siyasal alana aktarılmasıyla elde edilmiş bir ideal olduğu*

³⁶DURGUN, Şenol, Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Parlamenter Yapılar ve Parlamenterlerin Temsil Gücü, Ankara, 1999, s.20

³⁷ERDOĞAN Emre, Seçim Sistemleri ve Siyasal Sonuçları: İstikrar ve Temsiliyet, (1999), s.5.

³⁸ARASLI, Oya, Seçim Sistemi Kavramı ve Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri (1876-1987), Ankara, 1989, s. XII-25

kabul edilmektedir”³⁹. Bu ideal dürüst ve adil seçimleri demokrasinin işletilebilmesi için olmazsa olma bir hale getirmiştir. Çünkü siyasal düzende meşruluğun ana kaynağı seçimlerdir⁴⁰. Dolayısıyla demokrasinin olmazsa olmaz bir parçası olan seçimlerin kavramsal boyutuna aşağıda değinmek gerekecektir.

Seçim kavramı günlük kullanımda, insanların belirli alternatifler içinde hür iradeleri ile tercihlerini izah eder⁴¹. İnsanoğlu, hayat akışı içinde birçok seçenek içerisinde bir kısım tercihlerde bulunur. Bu tarz bir izahat geniş anlamda seçimi ifade eder.

Demokrasi veya siyaset bilimi açısından ise seçim (*election*) kamu görevlilerinden birini seçmek ya da oy kullanarak siyasi bir teklifi kabul etmek yahut reddetmek için yapılan resmi işlem⁴² olarak tanımlanır.

Esas konumuz olan anayasa hukuku ve siyaset bilimi açısından seçim kavramı ise, dar anlamda seçimi izah eder ki aslında siyasal seçim de insanın seçim yaptığı tüm diğer süreçler gibi, bir tercih yapmayı gerektirdiği için, halkın kendi istekleri doğrultusunda bir temsilci seçmesi durumunu ifade eder. Anayasa hukuku ve siyaset bilim terimi olarak seçim, bir toplulukta yöneticilerin belirlenmesini sağlamak amacıyla yapılan, belirli yöntem ve kurallar çerçevesinde gerçekleşen hukuki süreçler ve araçlar bütününe denir⁴³.

Türk doktrininde dar veya siyasi anlamlarda olmak üzere çeşitli bakış açılarından seçim kavramı tanımları yapılmaya çalışılsa da insan hakları metinlerinde ve kararlarında böyle bir tanım mevcut değildir.

Doktrinde seçim kavramını farklı yönlerden ele alan birtakım tanımlamalara değinmek gerekirse, seçim, halka kamu iktidarına muvafakat etmek veya bu muvafakati

³⁹ AYTAÇ, Ahmet Murat, Temsil, Adalet ve İstikrar, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 38, Sayı, 2014, s.13 <http://mulkiyederigi.org/article/view/5000033670/5000033650>, E.T. 21.10.2018

⁴⁰ YAVAŞGEL Emine, “Demokratik Toplumlarda Seçim ve Temsil”, <http://bakanlikreferandumu.siyasaliletisim.org/blog/2008/09/15/demokratk-toplumlarda-secm-ve-temsil/>, s.1

⁴¹ ÜSTE Bahar, Türkiye’de Seçim Sistemi Arayışları, s.6

⁴² Written By: Roger Gibbins, Paul David Webb, Heinz Eulau, See Article History “Election”, Britannica Academic Edition, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/182308/election>, E.T. 21.10.2018

⁴³ COTTERET Jean Marie - EMERİ Claude, Seçim Sistemleri, Çev. Ahmet KOTİL, (İletişim Yayınları, Tarihsiz), s.10

tazelemek ya da değiştirmek fırsatını veren hukuki ve siyasi bir usuldür⁴⁴. Yapılan bu tanım seçim kavramını, kısaca, “yönetenlerin yönetilenlerce belirlendiği veya yetkilendirdiği işlem” izahatına kavuřturmaktadır⁴⁵.

Başka bir görüşe göre, demokrasilerde halkın iradesi, iktidarın meşruiyet kaynağıdır ve demokrasilerin ayırıcı özelliği seçimlerdir⁴⁶.

En nihayetinde seçim, devlet iktidarının sınırlanması yollarının başında yer almaktadır⁴⁷. Bu iktidarın sınırlanmasını istemeyen dünya üzerindeki birçok ölke 20. Yüzyıla kadar, demokratik olmayan sistemlerin hem teorik hem de pratik açıdan üstünlüğüne inanmaktaydılar⁴⁸.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere seçim yoluyla göreve getirilen kişiler, seçilmişler olarak adlandırılırlar ve kendilerini seçenleri temsil görevini üstlenirler. Bu doğrultuda seçim, halkın temsilcilerini belirlemesine yarayan bir araç olarak da nitelendirilebilmektedir. Dolayısıyla, seçim kavramı açısından temsil olgusu, bir bakıma varlık sebebi olarak büyük bir önem arz etmektedir.

Seçim esnasında toplum üyelerine farklı görüşleri yansıtan alternatifler sunularak bu üyelere yani seçmenlere seçim yoluyla çeşitli alternatifler arasından kendisini yönetecek olanları belirleme ve onları denetleme imkanı tanınmaktadır⁴⁹.

Sonuç olarak, *“bir ölkenin siyasi sisteminin demokratik olup olmadığını belirlemede göz önünde tutulan kıstasların başında yer alan seçim tek kıstas da değildir”*⁵⁰. *“Her vatandaşın yalnızca bir oya sahip olduğu genel oy hakkı ile katılacağı seçimler vasıtasıyla iktidarın halkın elinde olması ve en az iki büyük partinin, makul aralıklarla*

⁴⁴ KARAMUSTAFAOğLU Tuncer, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:262, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. XIV

⁴⁵ TÜRK Hikmet Sami, “Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih”, Anayasa Yargısı, sayı 23, 2006, s. 76

⁴⁶ ÖZER, Attila, Anayasa Hukuku Genel İlkeler, Ankara 2009, Turhan, 224

⁴⁷ KAPANİ Münci, Kamu Hürriyetleri, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara,1993, s.281

⁴⁸ DAHL Robert A., Demokrasi Üzerine (Çev. Betül Kadioğlu), 4. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2017, s.55

⁴⁹ KAPANİ Münci, Politika Bilimine Giriş, 8. Basım, Bilgi Yayınevi,1996, s.139

⁵⁰ KAPANİ Münci, Kamu Hürriyetleri, s.282

yapılan dürüst seçimlerde adaylarını ve programlarını halkın seçimine sunması gelmektedir”⁵¹.

B. Oy Hakkı

Demokrasi üzerine bugüne kadar söylenmiş birçok izahattan biri olan ve ABD'nin hukukçu Başkanı Abraham Lincoln'un demokrasi için ifade ettiği klasik “halkın, halk tarafından, halk için idaresi” tanımından da anlaşılacağı üzere her bireyin eşit olarak yönetenleri seçme hakkına sahip olması gerçektir. “**Genel oy**” veya “**evrensel oy**” olarak adlandırılan bu temel hak için demokrasi tarihine göz attığımızda, bu noktaya gelinmesi için yüz yılı aşkın bir süre geçtiği görülür. Demokrasinin doğduğu ve Eski Yunan'da yaşandığı haliyle halk aracısız ve belli bir kesimi içine alabilecek bir tarzda yönetime katılmaktaydı. Bu bize doğrudan demokrasi biçimini sergilemekteydi. Ancak zaman içerisinde değişen ve gelişen demokrasi; tarihsel, politik ve sosyolojik şartlar gereği bir temsiliyet ihtiyacı hissederek temsili demokrasi yöntemine doğru evrildi. Halk temsili demokraside devlet yönetimine katılma hakkını oyları aracılığıyla kullanabilecekti. Bu da yukarıda da ifade ettiğimiz üzere seçimler vasıtası ile gerçekleşecekti.

Günümüz temsili demokrasilerinde halk yönetimini sağlamanın en sağlıklı ve vazgeçilmez yöntemi belirli aralıklarla yapılan seçimlerdir. Seçimlerin günümüzdeki demokratik uygulamalara ulaşması, asırlarca süren bir değişimin sonucunda gerçekleşmiştir⁵². Seçim, halka siyasi iktidarı belirlemek, seçilmiş iktidarın meşruiyetini tazelemek ya da iktidarı değiştirmek fırsatı tanıyan bir usul olarak tanımlanabilmektedir⁵³ demiştik. Dolayısıyla seçimler, vatandaşların yönetim biçimlerini şekillendirmek konusundaki irade ve tercihlerinin belirten ve demokrasilerin olmazsa olmaz mekanizmasıdır. Tam da bu noktada seçim mekanizmasının işlemesini sağlayacak ve halkın demokratik bir yönetim altında idare edilmesini sağlayacak temel parametre oy kullanmaktır. Bu bağlamda oy kavramı, seçim sürecinde ortaya konan irade beyanı anlamına gelmektedir.

⁵¹ ATAR Yavuz, Türkiye’de Seçim Sistemlerinin Gelişimi ve Siyasi Hayat Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1990, s. 11

⁵² SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s.68

⁵³ KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik ilkeleri, s.13-14.

Demokrasilerde iktidar, meşruiyet ve gücünü, ancak halkın rıza ve muvakatıyla verdiği oylarıyla işaret ettiği takdirde elde edilebilir.

Görölmektedir ki oy hakkı seçmene kendisini idare etmek üzere verilmiş önemli bir demokrasi enstrümanıdır. Böylece seçmen, kullandığı oyla her şeyden önce devlet yönetimi ve toplum düzeninde ülkesinde bulunan siyasal görüşlerden hangilerine üstünlük tanıdığını açıklar⁵⁴. Ancak oy hakkının demokratik bir niteliğe kavuşması hemen olmamış, öncesinde sınırlı oya dayanan seçme yetkisinin uygulamaları dünya üzerinde görölmüştür⁵⁵.

C. Demokratik Seçimlerin Temel Unsurları

“Çağdaş dünyada insanların vatandaşı oldukları ülkenin yönetimine katılmaları, seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları, yalnızca demokratik ülkelerin anayasalarıyla değil aynı zamanda uluslararası sözleşme ve metinlerde de yer almış ilkelerdir”⁵⁶.

Demokrasinin ortaya çıktığı Eski Yunan ve Roma’da, bugünkü anlamda seçimlerden bahsetmek mümkün değildir. Örneğın Eski Yunanda bir şehir devleti olan Atina’da seçme ve yönetime katılma hakkı kadınlara, kölelere ve yabancılara tanınmayarak sadece yetişkin erkeklere tanınmıştı. Yunan demokrasilerinde oylamalar yöneticileri seçmek için yapılmaz, yöneticiler ad çekme yöntemiyle işbaşına gelirdi⁵⁷. Neticede seçme ve yönetime katılma hakkı belli bir zümreye tanınmış bir hak olmaktan öteye geçemiyordu.

Antik çağ sonrası Avrupa ve Amerika kıtalarında gerçekleşen devrimler ile birlikte yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi fikri önem kazandı ve esasında demokrasiye yönelik süreci bu dönemden sonra gittikçe arttı. Ancak söz konusu süreç tüm sosyal kesimler için aynı anda seçme hakkını kazanmayı beraberinde getiremedi. Öyle ki seçme hakkının kazanılması 20. yüzyıla kadar süren uzun siyasal mücadeleler sonucunda gerçekleşmiştir.

⁵⁴ TÜRK Hikmet Sami, Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, s.18, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/324/3232.pdf>, E.T. 22.10.2018

⁵⁵ SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s.71

⁵⁶ TÜRK, Hikmet Sami, Seçim Hukukunun Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Tesav Yayınları, Ankara 1997, s.116

⁵⁷ SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s.69

Tarihsel açıdan bakıldığında seçme ve yönetime katılma hakkının uzun süren gelişimi sonucunda günümüzde uygulanan ve seçimlerin demokratik nitelikte olup olmadığını belirleyen birtakım ilkeler ve uygulamalar ortaya çıkmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere seçimlerin günümüzdeki uygulamaları asırlar süren bir süreç sonucunda gerçekleşmiştir⁵⁸.

Günümüzde seçme hakkının niteliği ve seçim güvenliğiyle ilgili bu temel ilkeler birçok demokratik ülke anayasalarında ifadesini bulmuştur. Bu doğrultuda seçimlerin genel, eşit ve gizli oy ilkelerine göre yapılması İtalyan, Alman, Fransız, İspanyol ve Türkiye Cumhuriyeti anayasalarında; serbest oy ilkesi İtalyan, Alman ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında, seçimlerin tek dereceli olması, Alman, İspanyol ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında, oyların açık sayım ve dökümü ilkesi Türkiye Cumhuriyeti anayasasında belirtilmiştir⁵⁹.

Anayasamız ise, demokratik bir seçimin taşınması gerekli olan ilkeleri şu şekilde düzenlemiştir (m.67); *“Vatandaşlar kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. Seçimler ve halk oylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargının yönetim ve denetimi altında yapılır”*.

298 sayılı Seçim Kanunu'nun 2. maddesinde de, *“Seçimler serbest, eşit, tek dereceli, genel oy esaslarına göre yapılır. Seçmen oyunu kendisi kullanır. Oy gizli verilir. Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır”* denilmektedir. Bu ilkeler uygulandığı için Türkiye'de seçimlerin evrensel demokrasi ölçülerine uygun yapıldığını söyleyebiliriz.

Uluslararası metinlere de konu olan bu ilkeler, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1 Nolu Protokolünün 3. Maddesinde serbest seçim hakkı başlığında yer verilmiştir. Bu maddeye göre, *“Yüksek sözleşmeciler tarafından, yasama organının seçilmesinde halkın*

⁵⁸ÖZER, Anayasa Hukuku Genel İlkeler, s.224.

⁵⁹TÜRK, Seçim Hukukunun Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s.117.

kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde makul aralıklarla gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler". Bu madde, "yasama organının süresi ile ilgili olarak "makul aralıklar" kıstasını koymaktadır. Makul aralıklar kıstasıyla, seçmenlerin kanaatinin ve tercihinin değişmesi her zaman mümkün olduğu için buna imkân hazırlamak istenmiştir"⁶⁰.

Her ne kadar 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası metninde seçimin temel ilkelerinin geçtiği ve diğer maddelerde bireysellik ilkesinden direk bahsedilmese de bu ilkeler seçim hukuku doktrininde yer almaktadır.

Son olarak, uzun yıllar devam eden seçme hakkının demokratikleşmesi süreci, bu hakkın sınırsız olmayacağını da zaman içerisinde beraberinde getirerek, devletlerin kamu yararı gözeterek yaş, ehliyet gibi birtakım şartlarla bu hakkı kullanmalarını gerektirmiştir⁶¹.

1. Seçimlerin Serbestliği İlkesi

Serbest oy ilkesi anlamında kullanılan seçimlerin serbestliği ilkesi, oy kullanacak bireyin seçimden önce, seçim anı ve seçimden sonra hiçbir baskı ve tehdide maruz kalmadan, hür iradesiyle dilediği yönde oy kullanabilmesi anlamına gelir. Serbest oy ilkesi uygulanmadan oluşan herhangi bir iktidar, milletin gerçek manada temsil edildiği bir makam olamaz. Aynı zamanda bu ilke, herkesin seçimle gelinen görevlere aday olabilmesini, adayların hukuken eşit şartlarda rekabet edebilmesini güvence altına alınmasını sağlayan, bir ilkedir⁶².

Uluslararası insan hakları sözleşmelerinde yer alan seçimlerin serbestliği ilkesi, yukarıda yer verdiğimiz üzere Anayasamızda da güvence altına alınmıştır. "*Seçimlerin serbestliği ilkesi, kişilerin hiçbir baskı ve zorlama olmadan oy kullanabilmelerini ifade eder*"⁶³. Aynı zamanda bu ilke, seçmenin birden fazla aday arasından gerçek bir tercih

⁶⁰GÖZÜBÜYÜK, Şeref, GÖLCÜKLÜ, A. Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara 2005, s. 438

⁶¹AYDOĞDU, Yasin, Seçim Sistemleri ve Türkiye, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s.26

⁶²SABUNCU, Yavuz, Anayasaya Giriş, Ankara, 2006, İmaj Yayınevi, 12. Baskı, s. 97- 98.

⁶³ÖZBUDUN, Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, Yetkin Yayınları, 8. baskı, 2005, s. 85; KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s.158

yapabilmesini ve siyasi partilerin hiçbir baskıya maruz kalmadan propaganda faaliyetlerinde bulunabilmelerini öngörmektedir. Dolayısıyla her şeyden önce, seçimlerde ortaya çıkan yukarıda bahsettiğimiz halk muvafakatinin hür ve serbest olması büyük bir önem taşımaktadır⁶⁴.

Seçimlerin serbestliği ilkesi Anayasa Mahkemesi kararlarında yer bularak, mahkeme; “serbest oy veya seçimlerin serbestliği ilkesi, oy verecek kişinin her türlü fiili ve manevi baskı ve etkiden uzak olarak özgürce oy vermesidir”⁶⁵ şeklinde geçmektedir.

Hukukumuzda seçmen üzerinde her nevi dış engelin veya baskının kanuni düzenlemelerle önlenmesini sağlayacak örneklerle şu şekilde yer verilebilir. Seçimlerin serbestliği ilkesini gerçekleştirecek düzenlemeler Anayasa’nın 67/2. Maddesinde, “*Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Yine 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un *Seçim Esasları* başlıklı 2. Maddesinde “*Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır. Seçmen oyunu kendisi kullanır*” şeklinde geçmektedir. Aynı kanunda öngörülen propaganda yasakları, seçim günü yasakları ve seçim suçlarının en büyük amacı seçimlerin serbestliğini sağlamaktır. Ayrıca YSK’nın da bu hususta oldukça geniş bir yetki alanı vardır.

Ayrıca 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 82. maddesinde, “*Sandık çevresinde seçmenin oyunu tam bir serbestlikle ve gizli şekilde kullanmasına veya sandık kurulunun görevini yapmasına engel olmaya kalkışanlar ile oy verme, oyların sayım ve dökümü veya tutanaklara geçirilmesi gibi tüm sandık başı iş ve işlemlerin düzenini bozmaya kalkışanları, başkan uyarır. Bu uyarının gereğini yerine getirmeyen kimse, kolluk gücü çağrılarak sandık çevresinden uzaklaştırılır.*” ifadeleriyle seçimlerin serbestliği ilkesi burada da hüküm altına alınmıştır.

⁶⁴ KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s. XIV.

⁶⁵ AYM, E. 2008/33, K. 2008/113, K.T. 1329.05.2008, www.corpus.com.tr E.T. 25.11.2018

298 sayılı Kanununun 88'inci maddesinde de benzer bir şekilde serbestlik ilkesi, “*Hiçbir seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamaz ve hiçbir seçmen oyunu kullandıktan sonra sandık başında kalamaz.*” ifadeleriyle gözetilmektedir.

Serbest oy ilkesi bünyesinde iki farklı anlam taşımaktadır. Birincisi, vatandaşların hiçbir baskı ve zorlama olmadan oy kullanabilmelerini, ikincisi ise oy vermenin bir zorunluluk haline getirilemeyeceğini, diğer bir ifadeyle ihtiyari olduğunu ifade etmektedir⁶⁶. Serbest oy ilkesinin birinci anlamında hareket edersek gizlilik ilkesiyle bütünleştiğini görebiliriz⁶⁷. Zira mahremiyet çerçevesinde yapılamayan bir oy kullanma usulü seçmenin iradesine müdahalelere zemin hazırlayacaktır.

Seçimlerin serbestliği ilkesinin birinci anlamını gerçekleştirecek düzenlemeler Anayasa'nın 67. Maddesinin ikinci fıkrası ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 2, 82 ve 88'inci maddelerinde yer almıştır.

Bununla birlikte yukarıda belirttiğimiz üzere 88. maddede hiçbir seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamayacağı ve hiçbir seçmenin oyunu kullandıktan sonra sandık başında kalamayacağı açık olarak belirtilmiştir.

Seçimlerin serbestliği ilkesinin ikinci anlamı oy vermenin bir zorunluluk haline getirilmemesidir. Seçimlerin serbestliği ilkesi çerçevesinde oy verme, kişisel bir hakkın kullanılması olarak isteğe bağlı olmalıdır. Ancak doktrinde mecburi oy usulünün uygulanmasını isteyen görüşler bunu temellendirirken bir yandan oy vermeyi bir kamu görevi sayan teorik görüşlere, öte yandan seçmenin seçimlere katılmaması olayına dayandırmaktadır⁶⁸. “*Mecburiyet altında ve istemeyerek oy veren seçmenin düşünce ve inancını öğrenmekte de fayda yoktur*”⁶⁹. Mecburi oy vermenin geçerli olduğu ülkelerde devlet yönetimine katılım yapay bir katılım niteliğinde olmakta, gerçek anlamda bir katılımdan söz etmek mümkün olmamaktadır⁷⁰. Mecburi oy anlayışını benimseyen ülkelerde seçmenin seçimlere katılmamasının müeyyidesi ülkelere göre farklılık arz etmekle birlikte

⁶⁶ KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s.159

⁶⁷ AYDOĞDU, Seçim Sistemleri ve Türkiye, s.30

⁶⁸ KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s. 159

⁶⁹ KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s. 158.

⁷⁰ EROĞUL, Cem, Devlet Yönetimine Katılma Hakkı, İmge Kitabevi, Ankara 1991, s. 210

genellikle para cezası ve seçmenlik sıfatının geçici olarak yitirilmesi şeklinde belirlenmiştir⁷¹.

Şöyle ki; ilkenin oy vermenin bir hak olması doğrultusundaki anlamı, siyasal katılmanın gönüllülük esasına dayandığı, oy vermenin bir mecburiyet haline getirilmemesi gerektiği şeklinde anlaşılır⁷². Başka bir ifadeyle, seçimlerin serbestliği ilkesi çerçevesinde oy verme, kişisel bir hakkın kullanılması olarak isteğe bağlı olmalıdır. *“Ayrıca seçmenlerin oy kullanma özgürlüğü kabul ediliyorsa, bu özgürlüğün sadece seçimlere katılma özgürlüğü değil, aynı zamanda istenmiyorsa seçimlere katılmama özgürlüğünü de içinde taşıdığı göz ardı edilmemelidir”*⁷³. Ancak uygulamada pek de öyle yapılmaktadır. Zira devletlerin demokrasi anlayışlarına göre uygulamalarında oy kullanmanın mecburi veya isteğe bağlı olmalarında farklılıklar söz konusudur.

Diğer taraftan mecburi oy usulü, seçimlere katılma oranının düşük olması nedeniyle pek çok ülke tarafından kabul edilmiş bir yöntemdir. Mecburi oy ilkesini kabul etmiş ülkeler arasında Avustralya, Belçika, Lüksemburg, Yunanistan ve Türkiye bulunmaktadır⁷⁴.

Türkiye’ de mecburi oy, ilk kez 1982 Anayasası halkoylaması ile öngörülmüştür. 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun 23.3.1986 tarihli ve 3270 sayılı Kanunla değişik 63. Maddesinde, mazeretleri olmaksızın seçime katılmayanların para cezası ile cezalandırılacakları düzenlenmiştir⁷⁵. Mecburi oy sistemini düzenleyen bu düzenlemelerin Anayasadaki “seçimlerin serbestliği” ilkesi ile bağdaştığı söylenemez. Fakat Anayasanın 175. maddesine eklenen 8. fıkra ile “mecburi oy” Anayasa kuralı haline getirilmiştir⁷⁶.

⁷¹TEZİÇ, Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 8. Baskı, Beta Yayınları, 2003, s.250

⁷²ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, s. 84.

⁷³ÇİFLİK, Filiz Yalçın, 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Seçim Suçları ve Cezaları, Adalet Yayınları, Ankara 2008, s. 9.

⁷⁴KUZU, Burhan, Bugünkü Seçim Sistemimiz ve Bazı Öneriler, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Sayı 16, Ankara, 1999, s.258.

⁷⁵2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu md. 63 *“Seçmen kütüğünde kaydı ve sandık listesinde oy kullanma yeterliği bulunduğu halde, Milletvekilliği genel ve ara seçimlerinde meşru mazeretleri olmaksızın katılmayanlar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından onbin lira para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu karar kesindir.”*

⁷⁶TEZİÇ, Anayasa Hukuku, s. 250

Anayasamızın 175. maddesinde yapılan bir değişiklikle halkoylamasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere katılımı sağlamak için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbirin alınacağı hükmü getirilmekte, bu hükme dayanarak, oy kullanmayanlar para cezası ödemek zorunda bırakılmaktadır. Düşük katılım oranıyla demokrasinin de zayıflayacağı düşünülmesiyle, seçimlere katılma oranı yükseltilmeye ve milli iradenin daha sağlıklı bir şekilde sandığa yansması amaçlanarak Anayasamız mecburi oy sistemini kabul etmiştir⁷⁷.

2. Genel Oy İlkesi

Oy hakkının seçmene kendisini idare etmek üzere verilmiş önemli bir demokrasi enstrümanı olduğundan bahsetmiştik. Ancak siyaset arenasına çıktığı andan itibaren birtakım kısıtlamalara maruz kaldığını da belirtmemiz gerekecektir. Zira temsili demokrasinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, başlarda seçme hakkının sınırlı tutulduğu ancak zamanla bu hakkın ayırım gözetmeden tüm vatandaşlara tanınarak genel oy sistemine dönüldüğü görülmektedir⁷⁸.

Tarihsel süreç boyunca çeşitli ülkelerde farklı kısıtlamalara maruz kalan oy hakkı; servet, vergi, öğrenim, cinsiyet, ırk, yetenek gibi gerekçelerle vatandaşların tamamının hakkı olmasına engel olmuştur. Örneğin bu hakkı kısıtlama için uzun süre kullanılan ve Fransa’da kendini gösteren gerekçe cinsiyettir⁷⁹. Bunun gibi dünyanın birçok ülkesinde diğer gerekçeler genel oy ilkesinin kabulüne dek uygulanagelmıştır. “*Genel oy ilkesi, servet, vergi, öğrenim, cinsiyet, ırk, yetenek durumuna bakılmaksızın belirli bir yaşı dolduran tüm vatandaşlara oy kullanma hakkı verilmesini öngörür*”⁸⁰. Genel oy hakkı verilmeyen dönemlerde sınırlı oy sistemi uygulanarak yukarıda sayılan durumlara bakılmak suretiyle oy hakkı bazı kesimlere tanınmamıştır. Bilhassa sınırlı oy ilkesinin karşıtı olarak ortaya çıkan bu

⁷⁷ ATAR Yavuz, Türk Anayasa Hukuku, Mimoza Yayınları, Güncellenmiş 6. Baskı, Konya, 2011, s.65.

⁷⁸ AYDOĞDU, Seçim Sistemleri ve Türkiye, s.27

⁷⁹ EROĞUL, Devlet Yönetimine Katılma Hakkı, s. 202

⁸⁰ TUNÇ, Hasan- BİLİR, Faruk- YAVUZ, Bülent, Türk Anayasa Hukuku, Asil Yayınları, Ankara 2011, s. 153

ilkeye; batı demokrasi tarihinde ırk, servet, eğitim ve cinsiyet gibi kısıtlamaların uzun bir tarihsel gelişim sonucunda ortadan kaldırılmasıyla 20. yüzyılın ortalarında ulaşılabilmektedir⁸¹.

Şöyle ifade edilebilir ki bir ülkenin demokratik olması; o ülkede oy kullananların sayısı ile paralel bir biçimde ilerler. Buradan hareketle, bir sistemde oy kullananların sayısı arttıkça, ideal anlamda demokrasi olgusuna doğru bir yaklaşım gerçekleşirken, aksi durumda ise demokrasiden uzaklaşma söz konusudur⁸². Genel oy ilkesi, Türkiye’de her ne kadar siyasal hürriyetin bir aracı olsa da aynı zamanda toplumsal ilerlemenin de aracıdır⁸³.

Ancak genel oy ilkesi yukarıda bahsettiğimiz sebeplerden ötürü, herkesin herhangi bir kısıtlama olmaksızın mutlak biçimde oy verme hakkına sahip olması anlamına da gelmemektedir. Bu nedenle seçme yeterliliği bakımından konacak bazı makul koşulların (yaş, ehliyetlilik veya özel durumlar) genel oy ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği kabul edilmiştir⁸⁴. Başka bir ifadeyle “*oy hakkına, yaş, kısıtlılık veya özellik gösteren bazı görevlerde bulunma gibi makul sebeplerle sınırlamalar getirilmesine engel değildir*”⁸⁵.

Nitekim mevzuatımız yönünden seçmen olabilmek için vatandaşlık, seçmen yaşı⁸⁶, seçmen kütüğüne yazılı olmak, kısıtlı olmamak⁸⁷, kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak⁸⁸, 298 sayılı Seçim Kanununa göre seçmenlik sıfatı kazanmış olsalar da içinde buldukları durum nedeniyle seçim günü oy kullanamayacaklar olanlardan olmamak şartları aranmaktadır⁸⁹.

⁸¹TANÖR, Bülent-YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul,2009, s. 206

⁸²TUNCAY Suavi, Batı Demokrasilerinde Siyasal Katılma ve Açıklık İlkesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1989, s. 6.

⁸³KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s.140.

⁸⁴AYDOĞDU, Seçim Sistemleri ve Türkiye, s.28

⁸⁵ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, s. 86

⁸⁶Anayasa’nın 67/2. maddesinde “*On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.*” şeklinde ifade bulunmaktadır.

⁸⁷Anayasa’nın 67/3. maddesinde “*Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askerî öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar.*” şeklinde ifade bulunmaktadır.

⁸⁸298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 8. maddesinde “*2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar.*” şeklinde ifade bulunmaktadır

⁸⁹TEZİÇ, Anayasa Hukuku, s.244

3. Eşit Oy İlkesi

Eşit oy ilkesi, her seçmenin seçimlerde ve referandumda bir tek oya sahip olması anlamına gelir. “Tek kişi, tek oy” veya “seçme hakkının eşitliği” ilkesi olarak da bilinen bu ilke, vatandaşların sosyal, ekonomik, kültürel durumu ne olursa olsun bir tek oya sahip olmasını öngörür. Başka bir ifadeyle, “*eşit oy sisteminde her seçmenin seçimlerde yalnız bir oyu vardır ve hiçbir seçmen birden çok oy kullanma hakkına sahip değildir*”⁹⁰. Demokrasinin siyasi eşitlik anlayışı gereği bu ilke, içinde buldukları sosyal, ekonomik, kültürel durum ne olursa olsun, herkesin eşit olarak tek o kullanabilmesini öngörür⁹¹. Ancak oy hakkının tarihsel gelişim sürecine bakıldığında bir kişiye birden çok oy hakkı verilmek suretiyle bu ilkeden sapmalar görülmüştür. Örneğin bazı Avrupa ülkelerinde görülen uygulamalarda kimi seçmenler cinsiyet, servet, eğitim, aile reisliği gibi bazı nedenlerle diğer seçmenlere göre daha çok oy kullanma hakkına sahiptir⁹². Ağırlıklı oy olarak da bilinen bu uygulamada, 19. yüzyılda Fransa ve Belçika’ da vergi ve medeni duruma bağlı olarak seçmenlere birden fazla oy hakkı tanınmıştır⁹³. Kuşkusuz ki herhangi bir nedenle bazı kişilerin oyunu diğerlerinden daha değerli sayan bir anlayış, eşitlik ilkesine ve elbette demokrasiye ters düşer⁹⁴.

Birinci Dünya Savaşının nihayete ermesiyle birlikte oy kullanmaya ilişkin bu adaletsiz durumdan vazgeçen demokratik ülkeler eşit oy ilkesini benimsemeye başlamış ve giderek Dünya demokrasilerine yayılmıştır.

⁹⁰KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s. 29; Ergun ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, S.71.

⁹¹ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s.71, .

⁹² GÖZÜBÜYÜK,GÖLCÜKLÜ, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması 89; TEZİÇ, Anayasa Hukuku, s. 240-241

⁹³GÖZLER, Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa, 2002, s.120.

⁹⁴ ERDOĞAN, Anayasal Demokrasi, s.243

4. Tek Dereceli Seçim İlkesi

Doğrudan oy ilkesi ile aynı anlamı taşıyan tek dereceli seçim ilkesi, temsilcilerin doğrudan doğruya seçmenler tarafından seçilmesi anlamına gelir. Dolaylı oy usulünde veya diğer ifadeyle iki dereceli seçimlerde ise seçmenler önce ikinci seçmenleri belirler⁹⁵.

Tek dereceli seçim, seçmenlerin, araya başka seçmenler girmeden kendi temsilcilerini doğrudan doğruya seçmelerini sağladığı için neticesi itibariyle, hem temsilin amacına, hem de demokrasinin temel ilkelerinin gerçekleşmesine uygundur⁹⁶. Ancak demokratik olmasına rağmen bazı ülkelerde siyasal ve sosyal yapılarındaki birtakım gerekçeler onları iki dereceli seçimlere yönltebilir. Bu gerekçelerden bazıları devletin federal yapıda olması, belli aşırılıkların önlenmesi ihtiyacı, ülkenin siyasi yapısından kaynaklanan bazı sıkıntıların mevcut olması olarak sayılabilir⁹⁷. Böylece,“iki veya üç dereceli seçimde, seçmenler doğrudan temsilciyi seçemez; temsilciyi seçecek olan ikinci veya üçüncü seçmenleri seçerler”⁹⁸.

Ülkemizde, 1876 ila 1946 yılları arasında seçimler iki dereceli olarak yapılmıştır. Öyle ki, “1946 yılına kadar iki dereceli seçim sistemi uygulanmış, bu tarihten sonra yapılan tüm seçimler tek dereceli olarak yapılmıştır”⁹⁹.

5. Gizli Oy İlkesi

Seçme hakkının ve seçimlerin güvenilirliği için çok önemli bir ilke olan gizli oy ilkesi, seçmenin iradesini serbestçe ve her türlü baskıdan uzak bir şekilde ortaya koymasını sağlayan¹⁰⁰ bunun yanında, seçimlerin serbestliği ilkesinin onsuz olmaz koşullarından biridir¹⁰¹. Gizli oyun amacı, seçmeni kendi öz tercih ve düşünceleriyle baş başa bırakıp onu,

⁹⁵TUNÇ, BİLİR, YAVUZ, s. 153

⁹⁶ÖZER, Anayasa Hukuku Genel İlkeler, s. 227; COTTERET, EMERİ, Seçim Sistemleri, s. 29.

⁹⁷ ÖZER, Attila, Anayasa Hukuku Genel İlkeler, s.245.

⁹⁸GÖZÜBÜYÜK, GÖLCÜKLÜ, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, s. 90.

⁹⁹ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 72

¹⁰⁰ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 72

¹⁰¹ SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s. 81

seçim sürecinde ve özellikle oy verme anında geçici olarak çevresinin etkilerinden uzak tutmaktır¹⁰².

Gizli oy ilkesi yukarıda da görüldüğü gibi serbestlik ilkesinin en önemli şartlarından birisidir. Zira seçmenin oyu üzerinde hiçbir baskının olmaması, dış baskıların kaldırılması bir zorunluluktur¹⁰³.

Türk anayasal tarihinde gizli oy ilkesi ilk kez 1876 Kanun-i Esasi'nin 66. maddesinde düzenlenmiştir. Cumhuriyet döneminde 1924 Anayasasında ise, böyle bir ilkenin varlığına değinilmediği gibi dönemin seçim mevzuatında da seçimlerin gizli oy ile yapılacağına ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla çok partili hayata geçene kadar böyle bir kuraldan bahsedilmemiş ve ilke uygulanmamıştır. Cumhuriyet tarihinde ilk kez yukarıda da belirttiğimiz gibi 1948 yılında 5258 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle, seçim kanunlarında gizli oy ilkesi düzenlenmiş ve 1950 seçimleri bu ilke uygulanarak yapılmıştır¹⁰⁴. 1961 (m.55/2) ve 1982 (m.67/2) Anayasaları gizli oy ilkesine açıkça yer vermiştir.

298 sayılı Kanun'da, oyun gizli verilmesini sağlayacak düzenlemelere yer vermiştir. 298 sayılı Kanun'un 75¹⁰⁵, 76¹⁰⁶, 92¹⁰⁷, 93¹⁰⁸. maddelerine göre; sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar, içerisi dışardan gözetlenemeyecek ve oy pusulasını seçmenin inceleyip zarflayabileceği şekilde ve nitelikte kapalı oy verme yeri hazırlar. Burada seçmenin özellikle oyunu, kapalı oy verme yerinde

¹⁰²KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s. 156

¹⁰³TEZİÇ, Anayasa Hukuku, s.251

¹⁰⁴TEZİÇ, Anayasa Hukuku, s. 251.

¹⁰⁵ 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun madde 75/1, “Sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlar.”

¹⁰⁶ 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun madde 76, “Kapalı oy verme yeri; içerisidışardangözetlenemeyecek ve oy pusulasını seçmenin inceleyip zarflayabileceği şekilde ve nitelikte olur. Aday listeleri ve bu kanunun oy verme serbestliğine ve gizliliğine dair hükümlerinin levha halinde basılmış metni, kapalı oy verme yerinde asılı durur.”

¹⁰⁷ 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun madde 92, “Seçmen, kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça, hiç kimse oraya giremez. Ancak, oy pusulasını hazırlamak için, kapalı oy verme yerinde, normal süreden fazla kalan seçmenler, kurul başkanı tarafından makul bir süre verilerek uyarılır. Bu uyarıya rağmen kapalı oy verme yerinden çıkmayan seçmen, oradan çıkarılır. Seçmenin; cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla kapalı oy verme yerine girmesi yasaktır. Bu tür cihazlar, kapalı oy verme yerine girmeden önce kapatılarak sandık kurulu başkanına teslim edilir ve oy kullanma işlemi bittikten sonra seçmene iade edilir.”

kullanmasını ve oy pusulaların resmi ve mühürlü kapalı zarf içinde sandığa atılmasını düzenlemiştir. “Seçmen kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça hiç kimse oraya giremez”¹⁰⁹.

Aynı şekilde bu ilke 1982 Anayasa’sının demokratik seçim ilkelerini düzenleyen 67. maddesinde yer almaktadır.

Günümüzde gizli oy ilkesi de esasen seçmen iradesini korumayı hedef alan, vazgeçilmez bir demokratik ilke olarak kabul görmekte aynı zamanda taşıdığı ehemmiyet gereği vatandaşlar üzerinde bir yükümlülük doğurduğu insan hakları metinlerinde vurgulanmaktadır.

6. Kişisel Oy İlkesi

Oy vermenin şahsiliği ile ilgili olarak kişisel oy ilkesi Anayasanın demokratik seçim ilkelerini düzenleyen 67. maddesinde yer almasa da seçim doktrininde birçok yerde zikredildiği için çalışmada yer verilmesi uygun görülmektedir.

Bireysel oy anlamıyla da kullanılan kişisel oy ilkesi, seçme hakkının şahsa münhasır olduğunu ve bu hakkın bir başkası aracılığıyla kullanılamayacağını belirtmektedir¹¹⁰. Bu görüşe benzer olarak kişisel oy ilkesi, seçmenin oyunu bizzat kendisinin kullanması anlamına gelir¹¹¹. 298 sayılı Seçim Kanununda “Kapalı oy verme yerinde birleşik oy pusulasını katlayıp yapıştırdıktan sonra, seçmen burasını terk eder ve birleşik oy pusulasını sandığa bizzat atar”¹¹² ibaresi yer almaktadır. “Bu ilke, seçme hakkının kişiye sınıksız bağlı olduğunu, seçmenin oyunu sandık başına gelerek bizzat kendisinin kullanmasını, başkasının veya vekilinin bu konuda aracı olamamasını öngörmektedir”¹¹³. Kısaca kişisel oy ilkesinden, seçim ve referandum zamanında oy verme hakkına sahip

¹⁰⁹ ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 72.

¹¹⁰ SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s. 80

¹¹¹ TANÖR, Bülent, YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul, 2009, s.206.

¹¹² GÖZLER, Anayasa Hukukuna Giriş, s. 229

¹¹³ ÇİFLİK, Seçim Suçları ve Cezaları, s. 18.

vatandaşın kullanacağı oyu kendi eliyle başka birine devretmeden kullanılmasını anlamaktayız.

Ancak bu ilkede demokratik ülkeler seçimler esnasında ortaya çıkabilecek olumsuzlukları engellemeye dönük bazı tedbirlere başvurmaları uygulamada mevcuttur. Kişisel oy ilkesinin istisnası olan ve “*gıyabi oy*” olarak adlandırılan bu uygulamadan amaç, demokratik düzenin devamlılığı için mümkün olduğunca çok seçmenin seçime katılımını temin etmek, belirlenen nedenlerle oy haklarının kaybının ortadan kaldırılmasını sağlamaktır¹¹⁴. Gıyabi oy aynı zamanda demokratik seçimlere katılımı arttırmayı da amaçlar. Hastalar, engelliler, görevi nedeniyle sandık başına gelemeyecek olan kişiler için evde oy kullanma, bulunduğu yerde oy kullanma, vekâletle oy kullanma, mektupla oy kullanma gibi hukuki kolaylıklar getirilerek hak mağduriyetleri önlenmeye çalışılmaktadır¹¹⁵. Kişisel oy ilkesi yukarıda bahsettiğimiz üzere 1982 Anayasası’nda düzenlenmemiş olmasına rağmen 298 sayılı Kanunun 2.¹¹⁶, 75¹¹⁷ ve 93¹¹⁸. maddelerinde açıkça belirtilmiştir.

7. Açık Sayım ve Döküm İlkesi

Seçmenlerin oy kullandıkları esnada gizlilik prensibinin benimsenmesinin aksine, oyların sayımı esnasında açıklık ilkesi esastır.

“Açık sayım ve döküm ilkesi, seçimlerde kullanılan oyların sayımına hile karışmasının ve böylece seçmen tercihinin saptırılmasının önlenmesini amaçlayarak, seçimlerin dürüstlüğünü sağlanması bakımından oyların sayım ve dökümünün kamuya açık

¹¹⁴ SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s. 80; KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s.141

¹¹⁵ KARAMUSTAFAOĞLU, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri, s.141.

¹¹⁶ 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Madde 2/2 “*Seçmen oyunu kendisi kullanır.*”

¹¹⁷ 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un 75. maddesinin 2. fıkrası; “*Seçmen, oy pusulasını kapalı oy verme yerinde, kendi eliyle katlayıp, zamklı kenarını yapıştırmak, veya zarf kullanılan seçimlerde zarfa koyup kapatmak zorundadır.*”

¹¹⁸ 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun madde 93, “*Kapalı oy verme yerinde birleşik oy pusulasını katlayıp yapıştırdıktan sonra, seçmen burasını terkeder ve birleşik oy pusulasını sandığa bizzat atar.*”

olarak yapılmasını öngörür”¹¹⁹. Bu nedenle, açık sayım ve döküm ilkesi Anayasanın 67. maddesinde zikredilmese de diğer bir demokratik ilke olarak karşımıza çıkar.

Gizli oy ilkesi prensibiyle kullanılan irade seçmen tercihini yansıttıktan yani seçimlerin bitmesinden sonra açığa dönüşür. Buna göre oyların kullanıldığı sandıklar herkesin gözü önünde açılır, sayımı ve dökümü yapılır, hangi parti ve adayın ne kadar oy aldığı ve kimlerin seçimi kazandığı tespit edilir¹²⁰.

298 sayılı Kanun’da 98¹²¹, 100¹²² ve 108¹²³. maddelerinde açık sayım ve döküm ilkesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Söz konusu ilke ülkemizde “1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu kapsamında ilk defa 1950 seçimlerinde” uygulanmıştır¹²⁴.

8. Seçimlerin Makul Aralıklarla Yapılması İlkesi

Bir ülkede seçimlerindönemsel aralıklarla yapılmaması o ülkenin demokrasisine gölge düşürmektedir. Çünkü demokratik seçimlerin diğer ilkelerine uygun seçimlerle gelen iktidarların süresiz olması düşünülemez. Zira halkın beğenmediği iktidarı yönetimden alma ihtimali azalır.

Seçimlerin makul aralıklarla yapılması halkın memnun kaldığı iktidarı tekrar seçmesine fırsat tanır. Bu ilkeye Anayasamızın 77. maddesinde, “Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri beş yılda bir aynı günde yapılır. ” şeklinde yer verilmiştir.

¹¹⁹ SABUNCU, Anayasaya Giriş, s.104.

¹²⁰ ARMAĞAN Servet, Memleketimizde Anayasa, Seçimler ve Anayasa Mahkemesi, s. 99.

¹²¹ 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında madde 98, “Sandık, yukarıdaki maddelerde belirtilen iş ve işlemler tamamlandıktan sonra, oy verme yerinde hazır bulunanların gözü önünde, sandık kurulu başkanı tarafından açılır.”

¹²² 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında madde 100, “Oyların sayım ve dökümüne derhal başlanır, açık ve aralıksız yapılır. Yapılacak şikâyet ve itirazlar, işi durdurmaz.”

¹²³ 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında madde 108, “Sandık kurullarından gelen sonuç tutanaklarının, ilçeseçim kurullarınca birleştirilmesi ve seçimsonuçlarının belirlenmesi işlemleri, açık ve aralıksız olarak yapılır. İlçeseçim kurulunun yapacağı sayım, döküm ve birleştirme işlemleri sırasında, siyasi partilerin aday ve müşahitleri ve bağımsız adaylar ve müşahitleri ile ilçeseçim kurullarındaki siyasi parti temsilcileri istedikleri takdirde hazır bulunurlar.”

¹²⁴ GÖZLER, Anayasa Hukukuna Giriş, 229; ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 72.

9. Yargı Yönetimi ve Denetimi İlkesi

Anayasada seçimlerin demokratik ilkeleri arasında seçimlerin yargısal denetimi ve yönetimi ilkesi de sayılmıştır. Seçim işlerinin yönetimi ve denetiminin idari ve siyasi organlara bırakılması seçimlerin dürüstlüğü açısından sakıncalı olabilmektedir¹²⁵. Zira yargı denetimi ve yönetimi altında yapılmayan seçimler işlerinin tarafsız olamayacağı kabul edilmektedir. Böylece seçimlerin yargı organının yönetim ve denetiminde yapılması, seçim sonuçlarının güvenilirliğinin garantisi olacaktır¹²⁶.

Seçimlerin yargı organlarının yönetimi ve denetiminde yapılması ilkesi, Türkiye’de 1961 ve 1982 Anayasalarının seçimlerin dürüstlüğünü sağlamak için kabul ettiği önemli bir ilkedir. Anayasada genel olarak seçimlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağı ve seçimlerin yönetimi ve denetiminde görevli kurumun Yüksek Seçim Kurulu olduğu belirtilmiştir.

Alman Anayasasının 41. maddesinde¹²⁷ düzenlenmekte olan seçimlerin denetimi (Wahlprüfung) Türkiye’deki uygulamanın aksine federal parlamentoya verilmiştir. Milletvekilinin üyeliğinin devamına karar vericek olan merci de yine meclistir. Seçim denetimine ilişkin meclisin vereceği karara karşı 41. maddenin 2. fıkrasına binaen Anayasa Mahkemesine müracaat yolu açık tutulmuştur. Ancak Türkiye uygulamasında YSK kararına karşı gidilebilecek başka bir hukuki merci yoktur. Almanya’da eyalet bazındaki uygulamalarda seçimlerin denetimi yetkisi meclis başkanına, Eyalet seçim müdürlüğüne (Landeswahlleiter/ Kreiswahlleiter) verilmiştir¹²⁸.

Görüldüğü üzere Türk hukukunda Alman hukukundan farklı olarak, YSK’nın seçimlerin denetimi ve yönetimiyle ilgilenen tek kuruluş olmasından ötürü çalışmamızın ikinci bölümünde YSK’ya daha geniş yer vermek gerekecektir.

¹²⁵ ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s.72.

¹²⁶ ÖZBUDUN, Türk Anayasa Hukuku, s.72-73; GÖZLER, Anayasa Hukukuna Giriş, s.132.

¹²⁷ <https://beck-online.beck.de/Home> E.T. 29.07.2019

¹²⁸ 2 und 3 des Wahlprüfungsgesetz NW (Kuzen Ren Westfalya Seçim Denetimi Kanununun 2. ve 3. maddeleri)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA SEÇİMLERİN YÖNETİMİ VE DENETİMİNDEN

SORUMLU KURULLAR

I. YÜKSEK SEÇİM KURULU

A. Yüksek Seçim Kurulunun Osmanlı Devletinden Günümüze Tarihsel Gelişimi

Türk seçim hukukunda seçimlerin yönetimi ve denetimi konusu ile ilgili ilk düzenlemelere Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde rastlamaktayız. Seçim kurumu Osmanlı Devleti'nde ilk olarak 1876 tarihli Kanun-i Esasi ile geçilen meşrutiyetle gündeme girmiştir. Nitekim bu sistemle, devlet yönetiminde halkın temsilcilerinin bulunmaya başladığı kabul edilmektedir¹²⁹. “*Kanun-ı Esasi, aynı zamanda açılması öngörülen Meclisin kuruluşunu, işleyişini ve yetkilerini de belirlemiştir*”¹³⁰. Ancak seçimlerin nasıl yönetileceği ve denetleneceği ile ilgili ayrıntılı ve net bir hüküm bulunmamaktadır. Öte yandan henüz Kanun-i Esasinin hazırlık çalışmaları sürmekteyken, geçici bir yönetmelik çıkarılarak mebus seçiminin nasıl yapılacağı belirlenmişti¹³¹. Asıl ismi “Meclis-i Umumi'nin Suret-i İntihabına ve Tayinine Dair Talimat-ı Muvakkate” olan bu geçici yönetmeliğin 4. maddesine göre seçimlerin yönetim ve denetiminden mülki amirlerin sorumlu olduğu belirtiliyordu¹³². Ancak

¹²⁹ ARMAĞAN Servet, Anayasa, Seçimler ve Anayasa Mahkemesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975, s.141

¹³⁰ KOÇAK Cemil, “Meşrutiyet'te Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan”, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 961.

¹³¹ KILIÇ Selda, 1876 Meclis-i Mebusanı ve Seçim Hazırlıkları, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Dergisi, sayı 30, 2011, s.28.

¹³² ERDEM, Tarhan, Anayasalar ve Seçim Kanunları, Milliyet Yayınları, No:7, İstanbul, Temmuz 1982, s. 136.

aynı maddeye göre mebus tutanaklarının son inceleme mercii Şura-yı Devlet olarak öngörölmüşü¹³³.

Talimat-ı Muvakkate 1908 yılında yeniden ele alınıp genişletilmiş ve neticesinde çıkarılan İntihab-ı Mebusan Kanun-i Muvakkati ile günümüzün seçim yönetimi ile ilgili olan seçmen defterinin hazırlanmasından ve kontrolünden sorumlu heyetin kurulmasına kadar birçok kurum ihdas edilmiştir¹³⁴.

İntihab-ı Mebusan Kanunuyla seçimlerin yönetim ve denetim sorumluluğunu üstlenmek üzere Heyet-i Teftişîye ve Heyet-i İntihabiye kurulları oluşturulmuştur. Heyet-i Teftişîye'nin görevleri; seçimden seçime hazırlanması öngörülen seçmen defterlerini incelemek, defterleri askıya çıkarmak, askıda gelecek itirazları inceleyerek sekiz gün içinde sonuçlandırmak, seçim çevresinden çıkarılacak mebus sayısının belirlenmesi çalışmalarına katılarak bu sayıyı ilan etmek, seçim günü kullanılacak olan oy pusulalarını hazırlamak, ikinci seçmenlerin mebus seçimlerinde oy kullanmalarını sağlamak, kazadaki seçim sonuçlarına ilişkin tutanakları hazırlamak, seçimin nasıl yapılacağını bildirmek için heyetten bir üye ve heyetin seçeceği bir görevliyi köy ve nahiyelere göndermek, mebus seçilenleri vilayet ve sancak merkezlerine iletme¹³⁵.

“Heyet-i İntihabiye, bucak meclis başkanı ve üyeleri ile kazadan (ilçe) gelen seçim memuru başkanlığında oluşturulan bir kuruldur. Bu kurulun vazifesi ise, ikinci seçmenlerin seçimine nezaret etme¹³⁶”

1942 yılına gelinceye kadar seçimler, İntihab-ı Mebusan Kanunu hükümlerine göre yapıldı. Söz konusu geçici kanun 1942 yılında ilga edildi ve yerine 14 Aralık 1942 tarihli 4320 sayılı Seçim Kanunu¹³⁷ kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Daha önce olduğu gibi iki dereceli seçim yöntemi bu Kanunda korunmuş olsa da söz konusu

¹³³TOPRAK, SeydiVakkas, “İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu”, Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, S.26, 2013/1, s.189-192.

¹³⁴YILMAZ, Didem, İçtihadî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar, Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s.75

¹³⁵UŞAN, Ahmet Selim, Anayasa Hukukunda Seçim Yargısı, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s.95.

¹³⁶ERDEM, Anayasalar ve Seçim Kanunları, s.140-147.

¹³⁷ERDEM, Anayasalar ve Seçim Kanunları, s. 174.

Kanun, Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan ilk seçim kanunu olup 1943 Milletvekili Genel Seçimi bu Kanuna göre yapılmıştır¹³⁸.

Bu Kanunun ilgili maddelerine göre seçmen defterlerinin tutulması, vali, kaymakam, muhtar ve ihtiyar heyeti üyelerinin vazifeleri arasındadır (m.3,4,5). Ayrıca, vilayete bağlı kazaların büyüklüğüne göre dört ila on üyesi bulunan teftiş heyetleri kurulmuştur. Teftiş heyetleri, belediye başkanının başkanlığında, il daimi encümeni üyesi ile belediye meclisi üyelerinin kendi arasından seçeceği üyelere oluşmaktaydı (m.13). Heyet seçilecek milletvekili sayısını tespit etmek, oy pusulalarının hazırlanması, mühürlenerek seçim şubelerine yollanması, oylamanın yapılacağı saatlerin belirlenmesi ve halka duyurulması ile görevlidir. Teftiş Heyeti, ilgili makamlar tarafından düzenlenen seçmen defterlerinin Kanuna uygun tutulup tutulmadığını incelemekteydi. Bu incelemeler sırasında lüzumgörürise, gerekli tahkikatı da gerçekleştirebiliyordu (m.14). Bu defterlerle ilgili itirazları incelemek de Teftiş Heyetinin vazifeleri arasındaydı. Milletvekili seçilenlerin mazbatalarının düzenlenmesi de Teftiş Heyeti tarafından yerine getirilirdi (m.38).¹³⁹

Bu Kanun uyarınca seçmişlerinin yerine getirilebilmesi için kurulması öngörülen bir diğer kurul seçim heyetidir. Teftiş Heyeti, belediye asıl veya yedek üyeleri yahut üyelik vasıflarına haiz birini şube başkanı olarak belirler. Seçim şubesine dâhil bulunan köylerin muhtarları, belediye varsa belediye başkanları şube seçim heyetini teşkil ederler. Seçim şubesi, her gün ne kadar seçmenin oy kullanacağını, buna göre seçimin kaç gün devam edeceğini, sandığın sırasıyla hangi köy ve semtler halkının oyuna arz edileceğini, seçimin hangi gün, saat kaçta başlayacağını, her gün hangi saate kadar oyların kabul edileceğini tespit etmekle görevlendirilmişti. Bu kurul, ikinci seçmenlerin seçimi esnasında görev yapmaktadır¹⁴⁰.

Çok partili siyasi hayata geçişin bir gereği ve aynı zamanda 4320 sayılı Kanunun yetersizliği sonucu olarak hazırlanan 6.6.1946 tarihli ve 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte tek dereceli seçim yöntemi ilk kez kabul

¹³⁸ TUNCER, Erol, Osmanlı'dan Günümüze Seçimler, Tesav Yayınları, Ankara, 2002, s.28.

¹³⁹ UŞAN, Ahmet Selim, Anayasa Hukukunda Seçim Yargısı, s.96

¹⁴⁰ TUNCER Erol, Osmanlı'dan Günümüze Seçimler, s.176-177

edilmiştir. Söz Konusu kanunda düzenlenen seçim kurulları ve seçim komisyonları şeklinde kurgulanan bu yönetim ve denetim yapısı, esasında çok fazla bir yenilik getirememiştir. Gerek esaslı bir yeniliğin olmaması gerekse 1946 Genel Seçimlerinin adil olmadığına yönelik eleştirilerin bir neticesi olarak 1948 yılında çıkarılan 5258 sayılı Kanun ile Milletvekilliği Seçimi Kanunu'nun bazı hükümlerideğiştirilmiştir. Ancak 1946 yılında yapıldığı düşünülen seçim usulsüzlükleri 1948 yılındaki değişikliklere rağmen muhalefeti tatmin etmediği için dönemin hükümeti, seçimlerin yönetimi ve denetimini daha adil bir şekilde gerçekleştirmek ve diğer ülkelerdeki uygulamaları da dikkate alarak inceleyecek bir 'İlim Heyeti' oluşturmuştur. Bu heyet, tecrübesinden ve tarafsızlığından şüphe duyulmaması üzere Yargıtay, Danıştay, üniversitelerin hukuk fakülteleri, İstanbul, İzmir ve Ankara Barolarından seçilecek hukukçulardan oluşmaktaydı. Söz konusu heyet, yaptığı çalışmalar sonucu bir tasarı hazırlamıştır ve bu tasarı, ufak değişikliklerle hükümet tasarısı olarak meclise gönderilmiş ve kanunlaşmıştır¹⁴¹.

YSK yukarıdaki safahatler sonrasında 07.02.1950 tarih ve 5545 sayılı Kanunla kurulmuş ve bu tarihten sonra seçimlerin yönetimi ve denetimi YSK başta olmak üzerebağımsızseçim kurullarının sorumluluğuna teslim edilmiştir. 1950 yılında hukuk dünyasına giren YSK,1954 yılında önemli bir değişiklikle daha demokratik bir usulle seçimlerin yönetim ve denetim işlerini günümüze kadar yürütmüştür¹⁴². 1954 yılından sonra kapsamlı bir değişikliğe uğramayan kurulun niteliği, kimlerden oluşacağı ve görev ve yetkileri olmak üzere diğer detaylara çalışmamızın devamında değinilecektir.

B. Yüksek Seçim Kurulunun Hukuki Yapısı

1982 Anayasa'nın 7, 8 ve 9. maddelerinde, devletin üç temel hukuki fonksiyonu olan yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının yerine getirilmesi görevinin hangi kurumlara bırakıldığı belirlenmiştir. Yargı organı, devletin üç temel organından birisi olup 'yargı yetkisini' kullanan organdır. Demokrasilerde yargı organı bağımsız mahkemelerdir. Mahkemeler ise, hâkimler yönetiminde kararlar verirleri. Bu yönüyle YSK, hâkimlerden

¹⁴¹ÜLMAN, Haluk, "21 Şubat 1950 Tarih Ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Y.1957, C.12, S.1, s.59-73.

¹⁴²BİNGÖL, Abdullah Atilla, Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.74

oluştugu ve görevi seçim uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamak olduğu için mahkeme olduğu görüşü ileri sürülmektedir¹⁴³. Ancak YSK üyelerinin hâkimlerden oluşmasının, kurula mahkeme niteliğini kazandırmayacağı görüşü de söz konusudur¹⁴⁴. Zira kurulun kararlarının kesin olması da onu mahkeme olarak kabul etmeye yetmemektedir. Öyle ki YSK'nın Anayasada düzenlendiği bölüm olan 'yasama' alanı içinde düzenlenmiş olması yüksek bir mahkeme olmadığı görüşüne güçlendirmektedir.

Diğer yandan gerek Anayasa Mahkemesi kararları gerek YSK kendi kararları gerekse diğer yüksek yargı organlarının kararlarında tarihsel süreç içerisinde YSK'nın hukuki statüsüne ilişkin değerlendirmelerinde bir yeknesaklığın olmadığı¹⁴⁵ hususu vakidir. Kurulun hukuki mahiyeti konusundaki iki farklı görüş olan YSK'nın "bir yüksek mahkeme olmadığı" ve "bir yüksek mahkeme olduğu" görüşlerini önemli gerekçeleri bulunmaktadır. Bu gerekçeler özetle şöyle ifade edilebilir.

1. Yüksek Seçim Kurulunun Bir Yüksek Mahkeme Olmadığı Görüşü

Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki yapısının bir mahkeme olarak nitelendirilemeyeceğini ifade eden görüş genel olarak, Kurulun 1982 Anayasası'nın yasama organı için öngördüğü bölümde düzenlenmiş olmasını esas alır.

Anayasa Mahkemesi, önceki birtakım kararlarında YSK'nın mahkeme sayıldığını kabul etse de konu ile ilgili 1992 de verdiği bir kararda, Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme sayılamayacağını ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına göre, *"bir kuruluşun 'mahkeme' sayılabilmesi için, karar organlarının hâkimlerden teşekkül etmesi, yargılama tekniklerini uygulayarak ve genelde dava yolu ile uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözümlenmekle görevli olması ve Anayasa'da sayılan ve başında yüksek kelimesinin bulunduğu yargı düzenlemelerinden birisi olmalıdır. Başta Yüksek Seçim Kurulu*

¹⁴³ ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 296; ÖZYÖRÜK, Mukbil, İdare Hukuku Dersleri, Ankara 1973, s. 44. Bu kitabın dijital versiyonu için bkz. <http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/kamu-hukuku/idare-hukuku-dersleri-dr-mukbil-ozyoruk> (24.04. 2010); YILMAZ, Zekeriya, "Seçimlerin Denetimi ve Yüksek Seçim Kurulu", Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Yıl 1, Sayı 2, Seçkin Yayınları, Ankara 2006. s. 87. (<https://jurix.com.tr/article/20>) E.T. 12.03.2019;

¹⁴⁴ GÖZLER, Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayınları, 22 baskı, 2018, Bursa, s. 182.

¹⁴⁵ AYDIN Nizamettin, Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2015, s.104

*olmak üzere seçim kurulları Anayasa'nın yargı bölümünde yer almadıkları gibi, yargı organlarının sahip olması gerekli olan ve yukarıda sayılan anayasal niteliklerin tümüne de sahip değildirler. Seçimle ilgili uyuşmazlıkları "kesin nitelikte" çözümlenmiş olmaları, Yüksek Seçim Kurulu'nun tümünün yüksek kurulu bulunması, il ve ilçe seçim kurulu başkanlarının yargıç olmaları, bu kurumların mahkeme olarak nitelendirilmeleri için yeterli değildir"*¹⁴⁶.

1995 yılında Yüksek Seçim Kurulu'na yapılan bir başvuruda, seçim mevzuatı içerisinde bir hükmü Anayasaya aykırılık taşıdığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine götürülmesi istenmiştir. Ancak Kurul, bunun üzerine verdiği Kararında "*Anayasa'nın 150. maddesine göre Anayasa Mahkemesine dava açma hakkına kimlerin sahip olduğunun sınırlı sayıda sayıldığını, bu kapsamda YSK'nın sayılmadığını, bu nedenle dava açma yetkisinin olmadığını*" belirtip devamında iddiasını şu şekilde temellendirmiştir: "*Anayasa'nın 152. maddesinde mahkemenin görülmekte olan bir davada uygulanacak maddenin Anayasaya aykırılık sonucuna varması veya tarafların bu yolda önesürdükleri iddiayı ciddi görmesi halinde itirazın Anayasa Mahkemesi'ne başvurulabileceği öngörülmüş ise de Yüksek Seçim Kurulu sözü edilen maddede geçen 'mahkeme' kavramına dahil değildir"*¹⁴⁷ demiştir. Böylelikle Kurul da kendisini mahkeme olarak görmediğini belirtmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme olmadığı hususu, doktrindeki kimi yazarlar tarafından açıkça belirtilmekte iken, kimi yazarlarca ise, Kurulun yüksek bir mahkeme olduğu zımnen kabul etmektedir.

Kemal Gözler, "*YSK'nın yargı organı niteliğinde bir kurul olduğu yolunda görüşler varsa da YSK bir yargı organı değil üyeleri hâkimlerden oluşan ve kararları kesin olan bir idari kuruldur. Çünkü bir kere YSK Anayasa'nın 'Yargı' değil, 'yasama' bölümünde düzenlenmiştir. Bu kurulun sadece uyuşmazlıkları çözme değil, yönetme görevi de vardır*" diyerek Yüksek Seçim Kurulu'nun mahkeme sayılamayacağını ifade etmiştir¹⁴⁸.

¹⁴⁶ Anayasa Mahkemesi'nin 18.2.1992 tarih ve Esas: 1992/1 2, Karar: 1992/7 Sayılı Gerekçeli Kararı, 13.5.1992 tarih ve 21227 Sayılı Resmi Gazete, s.20

¹⁴⁷ YSK, 1995/364, PARLAR Ali, HATİPOĞLU Muzaffer, Seçim Kanunları ve Seçim Suçları, Ankara, 2004, s. 176-177

¹⁴⁸ GÖZLER Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s.181-182.

Sabih Kanadoğlu da Yüksek Seçim Kurulu'nun hukuki niteliğini tanımlarken, Kurulun yüksek yargı organı olmadığını, sadece yüksek yargıçlardan oluşan anayasal bir kurum olduğunu ifade etmektedir. Kanadoğlu görüşünü, 1982 Anayasası'nın 138. maddesinin son fıkrası olan, *“Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez”* hükmüne dayandırdığı bu görüşü ile bağlıolacağı anlamına geldiğini savunmaktadır¹⁴⁹.

2. Yüksek Seçim Kurulunun Bir Yüksek Mahkeme Olduğu Görüşü

Yüksek Seçim Kurulu'nun *‘bir yüksek mahkeme olduğu’* görüşünü savunanlar bunu Anayasa'nın 79. maddesine dayandıırırlar. Zira Anayasa'nın söz konusu maddesine göre; *“Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğu ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.”*

Diğer yandan Anayasa Mahkemesi 1970 yılında Resmi Gazetede yayınlanan bir kararında Yüksek Seçim Kurulu'nun yüksek bir yargı organı niteliği taşıdığını şu şekilde ifade etmektedir; *“Gerçekten Anayasa'mızın düzenlenmesinde, benzer kurum ve müesseselerin aynı bölümlerde toplanması için çaba harcandığı, ancak çeşitli sebeplerle bunun eksiksiz olarak yerine getirilemediği görülmektedir. Bu bakımdan bir kurum ve kuruluşun Anayasa'daki yerinin, onun bünyesini gösteren kesin bir ölçü olarak alınması doğrudur. Anayasa'da bunun en açık örneği Yüksek Seçim Kurulu ile Yüksek Hâkimler Kuruludur. Yüksek Seçim Kuruluna, yüksek bir yargı organı olduğu ve kararları da kesin nitelikte bulunduğu ve Danıştay'ca da böyle kabul edildiği halde, Anayasa'nın yargı bölümünde değil, görevinin konusu bakımından olan ilgisine göre yasama bölümünde madde 75, ... yer verilmiştir... Bir kuruluşun tasarruflarının niteliğinin, o kuruluşun Anayasa'daki yerine değil, Anayasa göre değerlendirmesi gerektiği açık olarak ortadadır.... Anayasa'nın*

¹⁴⁹ KANADOĞLU Sabih, Alaturka Demokrasi, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004, s. 209.

*yasama bölümünde bulunan 75. maddesinde Yüksek Seçim Kurulunun görevine ilişkin olarak (şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama) hükmü yer almaktadır*¹⁵⁰.

YSK'nın yukarıda da bahsettiğimiz üzere bir yüksek mahkeme olmadığı yönünde çeşitli kararları bulunsa da Kurul, içtihat değiştirerek kendisinin bir mahkeme olduğu yönünde açıklamalar içeren birtakım kararlar almıştır. Buna örnek olarak, 2004 yılında verdiği bir kararında da “*Yüksek Seçim Kurulu gerek 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 79. maddesi hükmünce gerekse 298 sayılı Kanun hükmünce seçimişlerinde en yüksek idare yeri ve işlerde en yüksek yargı yeridir. Yargı yeri olan kurul, uyumsuzluklarıkaraara bağlamaklagörevlidir.*” denilmiştir¹⁵¹.

Danıştay'ın da YSK ile ilgili görüşlerine bakılacak olursa; 1979 yılında verdiği bir kararında Kurul için, “en yüksek bir seçim mahkemesi” nitelendirmesinde bulunmuştur. Aynı kararında Danıştay, “...çeşitli anlaşmazlıkların denetim ve çözümü için adli, idari ve askeri yargı yerleri ile Anayasa ve Uyuşmazlık Mahkemesi dışında ayrı bir yargı organı olarak kurduğunu” ifadesiyle, YSK'nın diğer yargı organları gibi bir yargı organı olduğunu ifade etmiştir¹⁵².

Gelinen noktada gerek Anayasa Mahkemesi gerek diğer Yüksek yargı organları ve gerekse Kurulun kendisi Anayasa'da belirtilen Yüksek Seçim Kurulu ile ilgili hükümleri, farklı bakış açılarıyla ele alarak bir yüksek mahkeme olarak gördükleri kararlar da mevcuttur.

Doktrinde bazı yazarlar Yüksek Seçim Kurulu'nun 1982 Anayasası'nın “yargı” organı için öngördüğü bölümde düzenlenmemiş olmasına rağmen yargı organı olarak sayılması gerektiğini savunmaktadır.

¹⁵⁰ Anayasa Mahkemesi, 14, 15, 16 Ocak 1969 tarih ve E. 1967/13, K. 1969/5 sayılı Karar, Resmi Gazete, 14 Nisan 1970, Sayı: 13471, http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=261&content =, (12.01.2019).

¹⁵¹ YSK, 14.02.2004, 2004/315, PARLAR- HATİPOĞLU, Seçim Suçları, s. 171-172.

¹⁵² 11. D., E: 1979/879, K: 1979/1488, Karar Tarihi: 8.5.1979, AYDIN, Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi, s.105

Yıldızhan Yayla, Kurulun hukuki niteliğine dair yaptığı değerlendirmede, “...seçim yargısının üst derece mahkemesidir”¹⁵³ ifadesiyle izah etmektedir.

Lütfi Duran bu konudaki görüşünü, “Bu soruya cevap bulabilmek için Anayasanın yargı yetkisi ve organı anlayışından ve düzeninden hareket etmek icap eder...Türkiyede genel yetkili egemen yargı mercileri, Yargıtay, Danıştay ve Askeri Yargıtay’dan ibarettir....Bunlar dışında yargı yerlerinden Uyuşmazlık Mahkemesi, genel yetkili üç Yüksek Mahkeme ile Anayasa Mahkemesinin; Yüksek Seçim Kurulu, Yargıtay ve Danıştay’ın kendi içlerinden çıkardıkları karma, egemen üst yargı mercileridir” ifadeleriyle belirtmiştir¹⁵⁴.

Erdoğan Teziç, “Yüksek Seçim Kurulu seçim yargısının en üst derece mahkemesi olup, verdiği kararlar kesindir ve başka bir makam tarafından denetlenemez”¹⁵⁵ diyerek konu ile ilgili görüşlerini ifade etmiştir.

Sultan Tahmazoğlu Uzeltürk ise, “YSK’ nın yargısal işlevleri açısından tam anlamıyla mahkeme kavramının gereklerini yerine getirmiyor olması kurulun geniş anlamda mahkeme olarak algılanmasına engel teşkil etmemekte ve bu yönde yapılan yorum anayasa yargısının amacına daha uygun düşmektedir”¹⁵⁶ ifadeleriyle YSK ile ilgili görüşlerini açıklamaktadır.

Yavuz Atar Yüksek Seçim Kurulu’nu bir mahkeme olarak kabul ettiğini, “Yüksek Seçim Kurulu her ne kadar Anayasanın ‘Yüksek Mahkemeler’ bölümünde düzenlenmemişse de, seçimlerle ilgili olarak sadece idari değil, yargısal nitelikte de görevlere sahiptir. Yüksek Seçim Kurulu’nun seçimuyuşmazlıklarının kesin karara bağlama görevi yargısal bir faaliyettir. Ayrıca, İl ve Seçim kurulları da il ve düzeyinde seçim

¹⁵³YAYLA, Yıldızhan, Anayasa Hukuku Ders Notları, İstanbul, 1986, s.140.

¹⁵⁴ DURAN, Lütfi, “Yüksek Mahkemeler Arasında İçtihadUyuşmazlığı”, İÜMHA Dergisi, Yıl: 1, No:1, 1967, s. 12. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/14133> (16.01.2019).

¹⁵⁵ TEZİÇ, Anayasa Hukuku, , s. 269.

¹⁵⁶UZELTÜRK, Tahmazoğlu, Sultan, Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemi, Anayasa Yargısı 23, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2006, s.255.

uyuşmazlıklarını çözümlleyen alt derece seçim yargısı organları durumundadırlar” şeklinde ifade etmektedir¹⁵⁷.

Son olarak Mukbil Özyörük konu ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmiştir, “... *bir merciin herhangi bir kararı aleyhine, herhangi bir derecedeki bir mahkemeye gidilemiyorsa o merciin, başka görevleri de olsa onun bir mahkeme hatta üst bir yargı mercii olduğunu kabul etmek gerekir. Sayıştay ve Yüksek Seçim Kurulu anayasa tarafından yüksek mahkemeler bölümünde zikredilmemiş oldukları halde kesin hükümler vermelerinden dolayı onları birer yüksek mahkeme saymak gerekmektedir*”¹⁵⁸.

Gerek Anayasa Mahkemesi gerek diğer Yüksek yargı organları ve gerekse Kurulun kendisinin görüşlerinin yanısıra doktrinde belirtilen görüşler ve YSK'nın uygulamalarına bakarak, Yüksek Seçim Kurulunun hâkimlerden oluşmasını da göz önüne alarak bir mahkeme olduğu görüşüne katılmaktayız. Kurul her ne kadar Anyasanın Yargı organları kısmında düzenlenmese de yapmış olduğu işlemler, kurul üyelerinin niteliği ve verdiği kararların kesin olduğu sebeplerinden hareketle bir yüksek mahkeme olduğu görüşü ağır basmaktadır.

II. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISI, GÖREV VE YETKİLERİ

A. Yüksek Seçim Kurulunun Yapısı

Yüksek Seçim Kurulu varlık kazandığı ve birtakım yetkilerle donatıldığı ilk hali olan 16.2.1950 tarihli ve 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'ndan bugüne birtakım değişikliklere maruz kalarak gelmiştir¹⁵⁹. Nitekim çalışmamızın küçük bir bölümünü teşkil etmesi hasebiyle bu değişim süreçlerini geçerek günümüz uygulamasıyla devam etmeyi uygun görmekteyiz.

¹⁵⁷ ATAR, Türk Anayasa Hukuku, s. 296.

¹⁵⁸ ÖZYÖRÜK, Mukbil, İdare Hukuku Dersleri, Ankara, (<http://auh.f.ankara.edu.tr/...hukuku/idare-hukuku-dersleri-dr-mukbil-ozyoruk>) 1972-1973, s.44

¹⁵⁹ AYDIN, Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi, s.34

1982 Anayasası'nın 79. maddesinin 3. fıkrası ve 12 Aralık 2017 de kabul edilen 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kanununun 4. maddesi, Yüksek Seçim Kurulu'nun oluşumunu aynı ifadelerle ortaya koymaktadır. Buna göre, *“Yüksek Seçim Kurulu, yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkan vekili seçerler”*.

Yüksek Seçim Kurulu'nda görev alan üyelerin görev süresi altı olup süresi biten üye yeniden seçilebilir.

Kurul üyeleri seçildikten sonra başkan ve başkan vekili, mevcut üyeler arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla seçilir. Başkan ve başkan vekili seçimi yapıldıktan sonra, yedek üye seçimine geçilir ve Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme usulü ile ikişer yedek üye belirlenir. Ad çekme işlemine başkan ve başkan vekili katılmazlar. Görev süresi biten Yüksek Seçim Kurulu üyeleri yerine, yenilerinin belirlenmesi amacıyla üç yılda bir ocak ayının ikinci yarısında seçim yapılır ve üyelerin görev süresi, seçilme tarihlerine bakılmaksızın bu ayın son gününden itibaren hesaplanır. Eski üyeler yeni üyelerin tamamının seçilmelerine kadar görevlerine devam ederler. Her yenileme seçiminden sonra dördüncü fıkroda öngörülen usule göre yedek üyeler belirlenir.

“Başkan veya başkan vekilinin Kurul üyeliğinden ayrılmadan görevlerini bırakmaları hâlinde, bu görevler için seçim yapılır. Başkan veya Başkanvekilliğinden ayrılan üye, bu göreve yeni seçilen üyenin yerini alır. Başkan veya Başkanvekilinin Kurul üyeliğinden ayrılması durumunda önce üye seçimi yapılır. Seçilen yeni üyenin de katılımıyla Başkan veya Başkanvekili seçimi yapıldıktan sonra, bu seçimin sonucuna ve 7062 sayılı Kanunun 4. maddesinin altıncı fıkrasında geçen esasa göre yeni üyenin yeri belirlenir. Mevcut üyelerin görev süresi dolmadan herhangi bir sebeple üyeliklerinin sona ermesi hâlinde, bu üyelerin yerine yeni üye seçimi yapılır. 7062 sayılı Kanunun 4. maddesinin

yedinci ve sekizinci fıkralar uyarınca yeni seçilen üye, yerine seçildiği Başkan, Başkanvekili veya üyenin görev süresini tamamlar”¹⁶⁰.

YSK, “kararlarını salt çoğunlukla verir. Oyların eşitliği durumunda Başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur”¹⁶¹.

YSK’da; seçime katılan siyasi partilerden, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde en çok oy almış olan dört siyasi parti ve TBMM’de grubu bulunan siyasi partiler, bir asıl ve bir yedek temsilci bulundurabilirler. Siyasi parti temsilcileri kurulun tüm çalışmalarına katılabilirler ancak oy kullanma hakları yoktur. “Görüşülen iş hakkında siyasi parti temsilcileri görüşlerini bildirirlerse kurul, bunları da dinledikten sonra, kendi arasında işgörüşerek karar verir ve kararı temsilcilere bildirir”¹⁶². Siyasi parti temsilcilerinin kurulda bulunması Yüksek Seçim Kurulunun şeffaflığını sağlamaya dönük bir adım olarak görülmelidir.

“Kurul, görevlerini yerine getirirken ve yetkilerini kullanırken bağımsız ve tarafsızdır. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurula emir ve talimat veremez”¹⁶³.

Görüldüğü üzere yasa koyucu, YSK üyelerinin Yargıtay ve Danıştay genel kurullarından seçmeyi öngörerek gerek meclis gerek Cumhurbaşkanı olmak üzere siyasi kimliği olan hiçbir organın YSK’nın oluşumunda etkili olmasına izin vermemiştir. Ayrıca bu organların YSK üyelerinin görevden alma yetkileri de yoktur. Burdan hareketle YSK’nın organik bağımsızlığı sağlanmaya çalışılmıştır.

B. Yüksek Seçim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulu yukarıda da ifade ettiğimiz üzere 1982 Anayasası’nın 3. Kısımında “Cumhuriyetin Temel Organları” başlığı altında yer alan Yasama bölümünün 79. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasa’nın söz konusu maddesine göre YSK’nın görevleri; “Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile

¹⁶⁰ 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kanunu md.4

¹⁶¹ 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kanunu md.5

¹⁶² 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun md.17 f.1,2

¹⁶³ 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kanunu Md.3

ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek Seçim Kurulunun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Anayasa ve kanunlar Yüksek Seçim Kurulu’na, biri seçimlerin yönetimini sağlamak, diğeri de itiraz ve şikâyetleri inceleyerek karara bağlamak üzere iki türlü görev ve yetki vermekte olup bu görev ve yetkinin toplamına genel olarak “seçim işleri” denilmektedir”¹⁶⁴. Yüksek Seçim Kurulu’nun konu ile ilgili kararına göre, “Anayasa seçim kurullarına; biri seçimlerin yönetimini sağlamak; diğeri de itiraz ve şikâyetleri inceleyerek karara bağlamak üzere iki türlü görev ve yetki vermiştir; bunlardan birincisi idari; ikincisi de yargı işidir”¹⁶⁵.

Yüksek Seçim Kurulu’nun hem idari hem de yargısal nitelikte görevleri vardır. Aşağıda inceleme konusu yapılacak olan bu idari ve yargısal görevlere, 7062 sayılı Yüksek Seçim Kurulunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ve diğer seçim mevzuatında genişçe yer verilmektedir.

1. İdari Görev ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulu’nun idari nitelikteki görev ve yetkileri şu şekilde ifade edilebilir;

- 1) *“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etmek.” (7062 sayılı Kanun m.6 f.2),*
- 2) *“Cumhurbaşkanı seçimi tutanaklarını kabul etmek ve seçilen Cumhurbaşkanı adına seçildiğine dair tutanak düzenlemek”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.3)*

¹⁶⁴ YAVUZ, Nihat, Yüksek Seçim Kurulu Kararları (1991-1992), TTK Basımevi, Ankara 1993, s.1.

¹⁶⁵ YSK, 1978/860, YSKK- 1978, HATİPOĞLU-PARLAR, Seçim Suçları, s. 73

- 3) “Seçmen kütüğünün oluşturulması, güncellenmesi, yönetilmesi ve denetimine ilişkin usul ve esasları belirlemek” (7062 sayılı Kanun m.6 f.4)
- 4) “Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin konular ile görev, yetki ve sorumluluk alanına giren hususlarda prensip kararları almak ve diğer düzenlemeleri yapmak” (7062 sayılı Kanun m.6 f.5)
- 5) “Seçim sürecinde, seçmenlerin hak ve yükümlülükleri ile seçim iş ve işlemlerinin anlatılması amacıyla radyo ve televizyonlarda zorunlu yayın kapsamında yayınlanmak üzere tanıtım programları hazırlamak veya hazırlatmak”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.6)
- 6) “Seçmen kütüğünün önemi ve düzenlenme yöntemleri ile seçmenlerin görev ve sorumlulukları hakkında tanıtım programlarıyla vatandaşları bilgilendirmek”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.7)
- 7) “Engelli seçmenlerin oy kullanmalarını kolaylaştıracak her türlü tedbiri almak”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.8)
- 8) “Yurt dışındaki seçmenlerin oy kullanmalarını kolaylaştıracak tedbirleri almak”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.9)
- 9) “Görev alanıyla ilgili konularda yurt içinde ve yurt dışında bulunan kuruluşlarla iş birliği yapmak”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.10)
- 10) “Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek”. (7062 sayılı Kanun m.6 f.11)
- 11) “Seçimlerin güvenle yapılabilmesi için gerekli zarf, oy pusulası, sandık gibi malzemeleri hazır etmek”. (298 sayılı Kanun m.14.f.1,2,3)
- 12) “İlseçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve Seçimbütün yurtta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak” (298 sayılı Kanun m.14.f.10)
- 13) Seçime katılabilecek siyasi partileri tespit ve ilan etmek (298 sayılı Kanun m.14.f.4,11)
- 14) Seçim kurullarının oluşumunu sağlamak ve seçimin düzenle yapılmasını sağlamak açısından sorduğu sorulara cevap vermek (298 sayılı Kanun m.14.f.15)
- 15) “Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü kuruluş ve işleyişi ve diğer çalışma konuları ile ilgili ilkeleri belirlemek, yönetmelikleri yayınlamak, programlarını yapmak ve denetlemek” (298 sayılı Kanun m.14.f.12)

16) Yurt dışındaki vatandaşların oy kullanabilmeleri için gerekli tedbirleri almak (298 sayılı Kanun m.14.f.13)

17) Seçim türüne göre sandık bölgesi seçmen sayısını belirlemek. (298 sayılı Kanun m.14.f.15)

17) Seçim çevrelerini ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısını tespit ve ilan etmek (2839 sayılı Kanun m.5)

18) Seçim sonuçları ile ilgili bilgileri radyo ve televizyon ile yayımlamak (2839 sayılı Kanun m.37.f.1)

19) Cumhurbaşkanı adaylarının seçim hesaplarını incelemek ve varsa usulsüzlükleri ve öngörülen limitlerin aşılp aşılmadığını tespit etmek (6271 sayılı Kanun m.14.f.6).

2.Yargısal Görev ve Yetkileri

Yüksek Seçim Kurulu'nun yargısal görev ve yetkileri şöyle ifade edilebilir;

1) “Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğüyle ilgili bütün işlemleri yapmak veya yaptırmak, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları incelemek ve kesin olarak karara bağlamak” (7062 sayılı Kanun m.6 f.1)

2) “İlseçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak” (298 sayılı Kanun m.14.f.5)

3) Adaylığına ilişkin itirazlar hakkında kesin karar vermek (298 sayılı Kanun m.14.f.6)

4) “İlseçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları derhal inceleyip kesin karara bağlamak” (298 sayılı Kanun m.14.f.7)

5) “İlseçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak” (298 sayılı Kanun m.14.f.8)

6) “Seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan, seçimin sonucuna müessir olacak ve o çevre seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek

mahiyette itirazları, altkurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak” (298 sayılı Kanun m.14.f.9)

II. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ ÇEŞİTLERİ

A. Genel Olarak

Yüksek Seçim Kurulu, gerek Anayasada gerek seçim kanunlarında gerek ise diğer özel kanunların kendine verdiği görev ve yetki çerçevesinde, ülke genelindeki Cumhurbaşkanlığı, milletvekili ve mahalli seçimler ile anayasa değişikliklerine ilişkin referandumu gerçekleştiren en yüksek seçim organıdır¹⁶⁶. Dolayısıyla Kurulun bu minvalde gerçekleştirdiği görevler hem idari hem de yargısal nitelikte olmaktadır. Seçimlerin yönetimine ilişkin faaliyetler, seçimler ve halk oylamalarının öncesi, sırası ve sonrasının bir bütünlüğü içerisinde aksamadan yürütülmesi fonksiyonunu ifa ederken, yargısal faaliyetler ise itiraz ve şikayet müesseselerinin işletilmesi suretiyle, seçim hukuksuzluklarının giderilmesi fonksiyonunu ifa etmektedir¹⁶⁷. Böylelikle Kurul, esasında ülke genelinde yapılan seçimlerin hem yönetimini hem de denetimini gerçekleştirmiş olmaktadır.

Bu yönetim ve denetim faaliyetleri esnasında Kurul, birtakım kararlar alarak işlevselliğini devam ettirmektedir. Kurul kararları yargısal niteliktedir ve ilgili tarihte hukuksal durumu tespit etme amacıyla verilirler. Diğer taraftan YSK kararları tek seçim dönemi için kesindir ve her seçim döneminde kurulun önceki kararlarından farklı yönde kararlar vermesi mümkündür. YSK'nın önceki kararları daha sonra yapılan seçim sonucu bakımından mutlak olarak bağlayıcılığından ve seçim tarihi yönünden maddi olay birliği bulunmadığından ötürü kesin hüküm varlığından söz edilemez¹⁶⁸. Seçim hukukunun canlı kaynağı olan YSK kararları bütün seçim dönemlerini kapsamayan, değiştirilemez nitelikte

¹⁶⁶ AYDIN, Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi, s.63

¹⁶⁷ BİNGÖL, Yüksek Seçim Kurulu., s. 96.

¹⁶⁸ YSK Kararı 1984/2188, KAÇAK, Nazif-AZAPAGASI, Alpaslan, Sorular ve Cevaplarla Seçimin Temel Kavramları ve Mahalli İdareler Seçimiyle Seçim Suçları, Kartal Yayınevi, Ankara 2004, s.171-172.

olmayan, gelişen ihtiyaçlaragöre her zaman değiştirilebilir nitelikte bir hukuk kaynağı olmak zorundadır¹⁶⁹.

YSK'nın seçim iş ve işlemlerinin yapılması konusunda idari ve seçim hukuku yargısı olmak üzere iki ayrı görevi vardır.

YSK, kararlarını, 7062 sayılı Kanun'un 5. maddesi uyarınca, salt çoğunlukla ve oyların eşitliği durumunda başkanın bulunduğu tarafın görüşü yönünde karar vermektedir. YSK kararlarının genel olarak kesin olduğu, 298 sayılı Kanunun 14, 111, 131 ve 132. maddelerinde ve Anayasa'nın 79. maddesinde belirtilmiş ve aleyhine hiçbir mercie ve kanun yoluna başvurulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

B. İdari Nitelikli Kararları

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin yönetimini sağlamak maksadıyla aldığı kararlar; seçim öncesinde ve sırasında yapılacak ve genel olarak seçimişlerinin rahat ve doğru bir şekilde yerine getirilmesine yönelik idari nitelikli kararlardır.

Bu idari nitelikli kararlara örnek olarak, seçim çevreleri ve her seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısının tespiti ve ilanı, geçici ve kesin aday listelerinin ilanı, il ve ilçeseçim kurullarının teşekkülünün sağlanması, seçimin bütün yurtda düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirlere ilişkin genelgelerin hazırlanması ve ilanı, seçmen kütüklerinin hazırlanması, oy pusulalarının, her türlü formların basımı ve seçim bölgelerine ulaştırılması, seçim propagandalarının nasıl yapılacağının düzenlenmesi, seçim sonucunda yapılan hesaplamalara göre kazanan milletvekillerinin listesinin ilanı gibi kararları gösterebiliriz. Kurulun idari kararları bireysel olmaktan çok, genel nitelik taşımaktadır¹⁷⁰.

¹⁶⁹ YAVUZ, Yüksek Seçim Kurulu Kararları, s.1.

¹⁷⁰ BİNGÖL, Yüksek Seçim Kurulu, s.98.

C. Yargısal Nitelikli Kararları

Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimlerin denetim faaliyetlerini, yargısal nitelikli kararları ile seçimsürecinde cereyan eden her türlü hukuksuzluk karşısında itiraz ve şikayet mekanizmalarının öngörülen kanuni süreleri içerisinde işletilmesi neticesinde gerçekleştirir¹⁷¹.

Yüksek Seçim Kurulu'nun; *“il seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, adaylığa ait itirazları, il seçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları, il seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları, seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan itirazları inceleyip verdiği kesin kararları yargısal nitelik taşırlar”*¹⁷².

Yüksek Seçim Kurulu'nun itiraz ve şikayetler neticesinde vermiş oldukları yargısal nitelikteki kararları, icrai ve kesin nitelikteki kararlarıdır.

D. İlke (Emsal) Kararları

Bir kararın içtihat olabilmesi içinsöz konusu kararın benzer olaylar için de uygulanabilir olması gerekir ve bu tarz kararlara diğer bir adı emsal kararlar olan “İlke Kararlar” adı verilir¹⁷³. Diğer bir ifadeyle bu kararlar, herhangi bir hukuki probleme ilişki yapılan inceleme, araştırma ve tartışmalar sonucunda beliren ortak görüş olup, söz konusu görüşün hukukun temel ilkelerine ve kanun koyucunun amaca uygunluk inancına dayanan ve benzer işlerde sapma göstermeden, istikrarla uygulanan yargı hükmüdür¹⁷⁴.

Yüksek Seçim Kurulu, 3376 sayılı Kanunun 3. Maddesinde geçen Anayasa değişikliklerinin halkoyuna sunulması esnasında oylamanın sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, 2839 sayılı Kanunun 42. maddesinde geçen milletvekili “seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla” ve 6271 sayılı Kanunun 2. maddesinde geçen “Cumhurbaşkanı seçimlerinin başlamasından bitimine

¹⁷¹ AYDIN, Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi, s.67

¹⁷² BİNGÖL, Yüksek Seçim Kurulu, s.99.

¹⁷³ BİNGÖL, Yüksek Seçim Kurulu, s.99.

¹⁷⁴ YAVUZ, Yüksek Seçim Kurulu Kararları, s.6

kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapmak ve yaptırmak amacıyla gerekli ilke kararları almaktadır”.

Büyük ölçüde bu kararlarla şekillenen seçim hukuku açısından ilke kararlar büyük bir öneme sahiptir. Bir kısmı idari nitelikli, bir kısmı da yargısal nitelikli olan ilke kararlar; seçimlerin yönetimiyle ilgili idari, seçimlerin denetimi ile ilgili ise itiraz ve şikayet üzerine verilen yargısal kararları içerebilir. Bu yönüyle söz konusu kararlar seçim hukukunun tamamlayıcı bir parçası olmaktadır¹⁷⁵. Bu kararların ağır ihlali YSK tarafından “tam ya da mutlak kanunsuzluk” olarak nitelendirilmiş ve yapılan işlem, süreye bakılmaksızın iptal edilmiştir¹⁷⁶.

İlke kararları uygulandıkları dönem sonrası işlevsiz hale gelebilir ve birtakım toplumsal değişimler sonucu değişikliklere maruz kalabilirler. Öyle ki Yüksek Seçim Kurulu birçok ilke kararını zaman içinde değiştirmiştir. Kimi zaman ilke kararlarının temel mantığında yer alan araştırma, inceleme ve tartışmalar için geçecek süreden daha kısa bir süre sonunda bile ilke kararını değiştirdiği bile görülmüştür¹⁷⁷.

IV. DİĞER KURULLAR

A. İl Seçim Kurulu

1. Kuruluşu ve Yapısı

298 sayılı Kanunun 10. maddesinde yer alan hükme göre, her seçim çevresinde bir il seçim kurulu kurulmaktadır. Söz konusu kanunun 3. maddesinde de her ilin bir seçim çevresi olduğu belirtilmektedir. Ancak özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklıdır.

298 Sayılı kanunun ‘İl Seçim Kurulu’ başlıklı 15. maddesine göre, “*il seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en kıdemli*

¹⁷⁵ TEZİÇ, Anayasa Hukuku, s. 252.

¹⁷⁶ YSK Kararı 1984/2188, YAVUZ, Yüksek Seçim Kurulu Kararları, s. 6,

¹⁷⁷ YSK 1979/786 Sayılı İlke Kararını YSK 1979/831-182 sayılı Kararıyla değiştirmiştir. Bkz. Lütfi DURAN: “TRT’de Seçim Propagandası Konuşmaları Üzerinde Ödenetim”, s.8, <https://dergipark.org.tr/iuihid>, E.T.27.02.2019

hâkimin başkanlığında merkez ilçeseçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeden oluşur.” Ayrıca il seçin kurulunun yine hâkimlerden oluşan iki yedek üyesi vardır. İlseçim kurulu iki yıl süre ile görev yapar.

Kurul teşekkül ettikten sonra, il seçim kurullarındaki hâkimlerin atama, emeklilik, istifa gibi nedenlerle ayrılmaları halleri ayrık tutulmak üzere, bu kurulların bünyesinde herhangi bir değişiklik yapılmayacaktır. Kurulların devamlılığının bir gereği olarak kurulların oluşmasından sonra kıdem ve derecelerin değişmesi, seçim kurullarının yapısını değiştirmez¹⁷⁸.

2. Görevleri

İlseçim kurulunun görev ve yetkileri 298 sayılı Kanunun 16. maddesinde düzenlenmiştir. Tıpkı YSK gibi il seçim kurulunun da bazı görevleri idari nitelikte iken bazıları ise yargısal niteliktedir.

a. Yargısal Görevleri

298 sayılı Kanunun 16. maddesine göre;

- 1) *“İlçeseçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyerek derhal karara bağlamak”,*
- 2) *“Aday beyanname veya listeleri hakkında itirazları incelemek ve varsa bu beyanname veya listelerden uygun olmayanlar hakkında karar vermek”.*

b. İdari Görevleri

298 sayılı Kanunun 16. maddesine göre;

- 1) *“İlseçim çevresinde seçimin düzenleyürütülmesi ile ilgili gereken bütün tedbirleri almak ve seçimişlerini denetlemek”*

¹⁷⁸ YAVUZ, Yüksek Seçim Kurulu Kararları, s.109.

- 2) “İlçe seçim kurullarına oy sandıklarını ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek”
- 3) “İlçeseçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak”
- 4) “Aday beyanname veya listelerini almak ve ilan etmek, geçici ve kesin aday listelerini yerlerine göndermek ve ilan etmek”
- 5) “İlçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirmek ve il seçim çevresi için bir tutanak düzenlemek”
- 6) 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanuna göre, o seçim çevresinden siyasi parti aday listelerinden ve varsa bağımsız adaylardan seçilenleri tespit etmek

B. İlçe Seçim Kurulu

1. Kuruluşu ve Yapısı

298 sayılı Kanununun 10. maddesine göre her ilçede bir ilçeseçim kurulu kurulur. Ancak 298 sayılı Kanununun 10. maddesinin devam eden fıkralarına göre il merkezlerinde ayrıca bir merkez ilçe seçim kurulu oluşturulması ve yine son nüfus sayımına görenüfusu 200.000'i aşan ilçelerde mümkün olduğu nispette nüfus sayısında eşitlik gözetilerek birden fazla ilçeseçim kurulu oluşturulması gerekir. İlçe seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden kurulur ve iki yıl süre ile görev yapmaktadır. 298 sayılı Kanununun 19. maddesine göre, “İlçeseçim kurulu, dört asıl ve dört yedek üyesi ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan dört siyasi parti içerisinde birer asıl ve birer yedek üye şeklinde alınarak oluşturulur.” İlçe seçim kurulunun iki asıl iki yedek üyesi ise ilçede görev yapan ve kanunda belirtilen niteliklere sahip devlet memurları arasından belirlenmektedir. YSK ve il seçim kurulunun başkan ve üyeleri tamamen hâkimlerden oluşmakta iken, ilçeseçim kurulunun

başkanı haricindeki üyelerin siyasi parti temsilcileri ve memurlardan oluşması, ülkede görev yapan adli ve idari yargı hâkim sayısının azlığının bir sonucudur¹⁷⁹.

Son olarak YSK, “*ilçede teşkilat yeri saptanamayan, yani somut yerleşim yeri olmayan kendisi ile bu nedenle iletişim kurulamayan partiden ilçeseçim kuruluna üye alınmayacağı karara bağlamıştır*”¹⁸⁰. “*Yine Kurul, ilçe seçim kurulu oluştuktan sonra, teşkilatı kurulan siyasi partiden seçim kuruluna üye alınmasının mümkün olmadığını belirtmiştir*”¹⁸¹.

2. Görev ve Yetkileri

“İlçe düzeyinde seçimlerin yönetimi ve denetimi 298 sayılı Kanunun 20. maddesinde sayılmıştır”¹⁸². Tıpkı YSK ve il seçim kurulları gibi ilçeseçim kurullarının da görevleri idari ve yargısal görevler olarak ikiye ayrılır.

a. İdari Nitelikli Görevler

298 sayılı Kanunun 20. maddesine göre;

- 1) “İlçe çevresinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak”
- 2) “Sandık kurullarını kurmak”
- 3) “İlçedeki sandık kurullarına, oy sandıklarına ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek”
- 4) “*Sandık kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi amacıyla sorulacak hususları derhal cevaplandırmak*”
- 5) “Sandık kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamak”

¹⁷⁹ YSKK 1961/92, KT:07.07.1961, s.52-53’ten aktaran YILMAZ, a.g.t., s. 129.

¹⁸⁰ YSK, 2002/65, PARLAR, HATİPOĞLU, Seçim Suçları., s.193-194.

¹⁸¹ YSK, 1999/144, PARLAR, HATİPOĞLU, Seçim Suçları, s. 194.

¹⁸² AYDIN, Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi, s.80

6) “İlçe çevresindeki sandık kurullarından gelen tutanakları birleştirerek, ilçe seçim tutanağını düzenlemek ve bu tutanağı seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte il seçim kuruluna derhal teslim etmek”

Yukarıda belirtilen 298 sayılı Kanunun ilçe seçim kurullarına yüklediği görevlerin yanı sıra 2839 sayılı Kanunun bazı maddeleri de ilçe seçim kuruluna görev yüklemektedir.

Bunlar;

- 1) “*Milletvekilliği genel ve ara seçimlerinde meşru mazereti olmaksızın oy kullanmayanlara para cezası vermek*” (m.63)
- 2) İlgili numaralı oy pusulası paketlerinin ilgili sandık kuruluna gönderildiğini gösteren bir tutanak hazırlamak (m.27)
- 3) “*Sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasi partiler ile bağımsız adayların herbirinin aldıkları oy sayısını ve ittifakların ortak oy sayısı ile ortak oylarından gelen payı tespit ederek tutanağa geçirir*”(m.31)
- 4) Seçim tutanakları ve seçimle ilgili her tür evrakın ki yıl süreyle saklanması (m.40)

b. Yargısal Nitelikli Görevler

1) “*Sandık kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları karara bağlamaktır*”

2) Diğer taraftan yargısal anlamda ilçe seçim kurulu başkanının bir görevi bulunmaktadır. Anayasa'nın 135.maddesine göre “*Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.*” Anayasa’da, söz konusu kuruluşların organ seçimlerinin yargı gözetimi altında yapılacağı belirtilmesine rağmen, bu gözetimi yapacak yargı organı belirtilmemiştir. Aynı zamanda böyle bir düzenlemeye 298 sayılı

Kanunda yer verilme de her kuruluşun ilgili kanununda bu yönde bir düzenleme mevcuttur ve genellikle bu yetki ilçeseçim kurulu başkanınaverilmiştir¹⁸³. Anayasa Mahkemesine göre ilçeseçim kurulu başkanlığı, bu göreviyönünden klasik yargı teşkilatıiçindeki mahkemeler dışında kalan ama Anayasa'nın 39.maddesinde “yargı yeri” olarak belirlenen organlardandır.

3) Siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimleri, yargı gözetimi altında yapılır. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 21. maddesine göre partilerin bu seçimlerinde söz konusu gözetim ve denetim yetkisi ilçeseçim kurulu başkanına verilmiştir. “*Bu seçimlerle ilgili itirazlar ilçeseçim kurulu başkanı tarafından kesin olarak karara bağlanır. Bu nedenle verilen kararlara karşı bir üst kurula inceleme yetkisi ve görevi de verilmemiştir*”¹⁸⁴.

C. Sandık Kurulu

1. Kuruluşu ve Yapısı

298 sayılı Kanununun 10. maddesine göre;“*seçimbölgelerine konulacak her sandık için bir sandık kurulu oluşturulur.*” Aynı Kanununun 4. maddesinde ise her muhtarlığın bir seçim bölgesi olduğu hükmü vardır. Sandık kurulu başkanı, ilçeseçim kurulu üyelerince gösterilen adaylar arasından ad çekmek usulüyle seçilir¹⁸⁵. Sandık kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden oluşur. Beş asıl ve beş yedek üye, o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçedeteşkilatı bulunan siyasi partilerden son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş partinin bir asıl ve bir yedek üye belirlemesiyle oluşturulur. Bir asıl ve bir yedek üye ise aynı Kanununun 22. maddenin 1. fıkrasındaki usulle ilçe seçim kurulu başkanı tarafından belirlenir.

¹⁸³ GÖNENÇ, Levent, Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, Ankara, 2008, s.148.

¹⁸⁴ YSK, 1990/310, PARLAR, HATİPOĞLU, Seçim Suçları, s. 354.

¹⁸⁵ 298 sayılı Kanununun 22. maddesine göre, “*İlçede görev yapan tüm kamu görevlilerinin listesi, mülki idare amiri tarafından yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçeseçim kurulu başkanlıklarına gönderilir. İlçeseçim kurulu başkanı, bu kamu görevlileri arasından ihtiyaç duyulan sandık kurulu başkanı sayısının iki katı kamu görevlisini ad çekme suretiyle tespit eder ve bu kişiler arasından mani hali bulunmayanları sandık kurulu başkanı olarak belirler.*”

YSK konu ile ilgili bir kararında siyasi partilerce bildirilecek sandık kurulu üyelerinin, seçmeyerliliğininine sahip olması gerektiği¹⁸⁶kararını vermiştir. Yine YSK'nın başka bir kararına göre; siyasi partilerin bildirecekleri üyelerden izin veya rızalarını almalarına da gerek duyulmamıştır¹⁸⁷.

1. Görev ve Yetkileri

Sandık kurullarının görev ve yetkilerine 298 sayılı Kanunun 71 ve 82. maddelerinde yer verilmiştir.

a. İdari Görev ve Yetkileri

- 1) *“Sandık çevresinde seçimindüzenlegeçmesiiçin gereken tedbirleri almak ve oy verme işleriniyürütmek ve denetlemek” (298 sayılı Kanun m.71/1).*
- 2) *“İlçeseçim kurulunca belirlenen bina, yapı ve benzeri yerlerde, sandığıkonulacağı yeri tayin etmek ve sokak başlarına bu yeri gözeçarpacak surette gösteririşaretleri koymak veya alışılmış araçlar ile duyurmak” (298 sayılı Kanun m.71/2).*
- 3) *“Bu kanundaki esaslara göresandığaatılmış olan oy pusulalarını saymak, dökümlerini ve sonuçlarını tutanağageçirmek ve bunları seçimişlerine ait diğer evraklarla birlikte, derhal ilçeseçim kuruluna teslim etmek” (298 sayılı Kanun m.71/5).*
- 4) *“Sandık kurulu başkanının sandık çevresindekidüzeninsağlanmasınayönelik görevini yapmaması halinde, sandık kurulunda düzeninsağlanmasınayönelik tedbirleri aldıktan ve gerektiğindekolluğuçağırdıktan sonra durumu ilçeseçim kurulu başkanına bildirmek” (298 sayılı Kanun m.82)*
- 5) *“Sandık çevresinde bir suç işlenmesi halinde, durumu tutanağageçirmek ve ilgili hakkında işlem yapılmak üzere kolluk güçleriniçağırmaktır” (298 sayılı Kanun m.82).*

¹⁸⁶ YSK,1977/693, YSKK(1977), s. 52-53.

¹⁸⁷ YSK,1961/144, YSKK(1961- 1962), s. 80-81.

b. Yargısal Görev ve Yetkileri

- 1) “Oy verme işleri hakkında ileri sürülecek itirazları incelemek ve bir karara, bağlamak ve kararlarını tutanak defterine geçirerek altını imzalamak” (298, m. 71/3).
- 2) “İtirazları üzerine verdiği kararlardan tekrar itiraza uğrayanları derhal ilçeseçim kuruluna göndermek” (298, m. 71/4).

D. Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu

1. Kuruluşu ve Yapısı

298 sayılı Kanununda 2008 yılında değişiklik yapılmadan önce yurt dışında yaşayan vatandaşlar sadece gümrüklerde oy kullanmaktaydı. Fakat 2008 yılında 5749 sayılı Kanunla¹⁸⁸ yapılan değişiklikle birlikte yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız için, elektronik ortamda, sandıkta, mektupla, gümrük kapılarında oy verme yöntemleri kabul edilmiştir. Bunlardan mektupla oy yöntemi daha sonra Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir.

298 Sayılı Kanunun 10. maddesine göre, “Yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanmalarıyla ilgili seçmişlerini yönetmek üzere Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu oluşturulur. İhtiyaç duyulması halinde birden fazla yurt dışı ilçeseçim kurulu teşkil edilebilir”.

Söz konusu maddeye göre yurt dışı ilçe seçim kurulunun Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı olacağı ifade edilerek, seçim kanunlarında bir ilçeseçim kurulunun hangi il seçim kuruluna bağlı olduğu ilk kez belirtilmiş olmaktadır.

298 sayılı Kanunun 14. maddesinin 13. fıkrasında, YSK’nın bir görevi olarak yurt dışı ilçe seçim kurulunun oluşturulması için gerekli düzenlemelerin yapılması gösterilmiştir.

¹⁸⁸ 5749 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 298 sayılı Kanun’un 15 maddesinde değişiklikler öngörülmüştür. (Resmi Gazete, 22.3.2008-26824 Mükerrer Sayı).

2. Görev ve Yetkileri

Yurt dışı ilçe seçim kurulunun görev ve yetkileri 298 sayılı Kanunun 20/A maddesinde belirtilmiştir. Yurt dışı ilçe seçim kurulunun görevleri de yargısal ve idari görevler olmak üzere ikiye ayrılır:

a. İdari Nitelikli Görevler

- 1) *“Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı vatandaşların oy kullanmalarıyla ilgili seçim iş ve işlemlerinin düzenle yürütülmesini sağlamak ve gereken bütün tedbirleri almak”*
- 2) *“Yurt dışı sandık kurullarını kurmak”*
- 3) *“Oy pusulaları ile arkası kendi mühürüyle emühürlenmiş oy zarflarını ve diğer seçim araç ve gereçlerini oy verme işleminin başlayacağı günden en geç yedi gün önce Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ilgili yurt dışı temsilciliklerinde hazır bulunacak şekilde göndermek veya gerekli görülmesi halinde oy sandığı, oy verme kabinleri gibi araçların mahallinden teminini Dışişleri Bakanlığında istemek”*
- 4) *“Yurt dışı sandık kurulu başkanlıklarınca seçim iş ve işlemleri hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak”*
- 5) *“Yerleşim yeri adresi yurt dışında olup da, yurt dışı seçmen kütüğünün askı süresi içinde herhangi bir nedenle yurt içerisinde bulunan seçmenlerin, yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlarının yapılması içindöğrudan ya da ilçeseçim kurulları aracılığıyla iletilen adres beyan formlarını onaylayarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne göndermek”*
- 6) *“Askerlikten terhis olanlardan yurt dışı seçmen kütüğünde kaydı bulunmayanlar ile kısıtlılık hali sona erenlerin, doğrudan ya da ilçe seçim kurulları aracılığıyla iletilen başvurularını kabul etmek ve yurt dışı seçmen kütüğüne kaydını sağlamak”*
- 7) *“Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı olmakla beraber, (izinli olsalar bile) silah altında bulunan erler, erbaşlar ve askeri öğrenciler ile kesinleşmiş mahkeme kararı ile kısıtlanan seçmenlerin yurt dışı seçmen kütüğündeki kayıtlarının dondurulmasına karar vermek”*

8) “Yurt dışı seçmen kütüğüne yazılması için askı süresi içinde yapılan başvuruların kütüğe kaydedilmesine karar verildiğihâlde, kesinleşen yurt dışı seçmen kütüğünde ismi yer almayan seçmenlerin, yurt dışı seçmen kütüğünün kesinleşmesine bakılmaksızın kütüğe ilave edilmelerine karar vermek ve Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne göndermek”

9) “Yurt dışından ağız mühürlü olarak gelen oy torbalarını genel esaslara uygun bir şekilde yurt içerisinde oy verme süresi bittikten sonra; bir başkan, bir kamu görevlisüye ve son milletvekili genel seçiminde Türkiye genelinde en çok oy alan üç siyasi partinin bildirdiği bir asil bir yedek üyeden oluşan yeteri kadar sandık kurulu kurmak suretiyle denetimi altında açtırarak sayım ve dökümünü yaptırmak, tutanak tutturmak ve birleştirme işlemlerini yapmak, ayrıca geçiciğümruk kapısı seçim kurullarından gelen sonuçları birleştirmek ve Ankara il seçim kuruluna iletmek”

10) “Kanunlarla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak”

b. Yargısal Nitelikli Görevler

1) “Yurt dışı sandık kurullarının işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itiraz ve şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak”

2) “Yurt dışı seçmen kütüğüne, askı süresinde doğrudan ya da konsolosluklar aracılığıyla yapılacak itirazları sonuçlandırmak”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİM SUÇLARI VE CEZALARI

I. 298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUNUNDA YER ALAN SEÇİM SUÇLARI

A. Genel Olarak Seçim Suçu

Çalışmanın bu bölümüne kadar “Seçim” kavramının ortaya çıkış serüvenini, “Seçim Hukukunu” ve “Yüksek Seçim Kurulunun yapısı ve YSK’nın Seçim Hukukundaki Yerini” izah etmeye gayret gösterilerek, konunun cezai boyutuna dair bir altyapı hazırlamaya çalışılmıştır. Bu bölüm ile birlikte konunun ceza hukuku boyutuna giriş yapıp, söz konusu suçlara esaslı bir şekilde mercek tutarak çalışma sonlandırılacaktır.

Türk Ceza Hukuku mevzuatında hüküm altına alınan suçların tamamı Türk Ceza Kanunu’nda belirtilemeyeceğinden ötürü; Vergi Ceza Hukuku veya Ticari Ceza Hukuku gibi içinde ceza hükümleri bulunan ve ismine Türk Ceza Hukukunda “Tamamlayıcı Ceza Hukuku” adı verilen birçok özel kanun bulunmaktadır¹⁸⁹. Seçim Ceza Hukuku da benzer şekilde tamamlayıcı ceza hukukunun bir parçasını teşkil etmektedir. Günümüzde uygulamada mevcut olan seçim suçları, 1961 yılında yürürlüğe giren 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’un yedinci bölümünde yer alan “Seçim Suçları ve Cezaları” kısmında 133 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

298 sayılı Seçim Kanununda yer alan seçim suçlarını neler olduğunu saymadan önce “seçim suçu nedir” sorusuna cevap bulmak gerekmektedir. Seçim suçu, ilgili Kanunun 179. maddesinde, “*Bu kanuna göre seçim suçundan maksat, seçim işlerinde bu kanun hükümleri*

¹⁸⁹ HATIPOĞLU, PARLAR, Seçim Suçları, s.348.

uyarınca görevlendirilmiş bulunan kimselerin bu görevleri dolayısıyla işlemiş oldukları fiil ve hareketlerle her kim tarafından işlenirse işlensin bu kanuna aykırı bulunan fiil ve hareketlerdir.” şeklinde tanımlanmıştır. Burada amaç seçimlerin, başlangıcından bitimine kadar uhulet ve suhulet içinde gerçekleşmesi olup, seçim sürecinin sekteye uğratılmamasıdır. Zira kanun koyucunun 39 maddede hüküm altına aldığı seçim suçlarını belirlerken taşıdığı maksat, seçimin tüm süreçleriyle birlikte başarılı bir biçimde ilerlemesini sağlamak olduğu anlaşılmaktadır.

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Tasarısına Dair Seçim Kanunu Komisyonu Raporuna göre¹⁹⁰; “Tasarının VII. bölümünde yer alan ve 135. maddeden başlayarak 181. maddede sona eren ceza hükümleri ile seçim suçlarından dolayı yapılacak kovuşturma usulleri genel olarak 5545 sayılı. Kanundan alınmış ve ancak komisyonumuzca hazırlanan tasarının özellikleri göz önünde tutularak bu özelliklerin zaruri kıldığı ihtiyaç nispetinde hükümler de konulmuştur. 1950 yılında yürürlüğe giren 5545 sayılı Kanundan sonra ceza mevzuatımızda yapılan değişikliklerle cezaların bir kısmı artırılmış olduğundan bu yönden gerekli ayarlamaya da dikkat edilmiştir. 5545 sayılı Kanunda ceza hükümleri suçların birbirleriyle olan münasebetlerine göre sıralanmamış olduğundan tasarının genel tertibi göz önünde tutularak suçların birbiriyle ilgilerine göre hükümlerin sıralanmasına çalışılmıştır.”

Bunlar Kanunda; “kurullara karşı suçlar, kurulların tedbirlerine riayetsizlik, kurul üyelerinin kurul kararlarına riayetsizliği, kurul üyelerinin göreve gelmemesi, araç ve gereçlerin vaktinde gönderilmemesi, görevi kötüye kullanma, seçmen kütüğü hazırlıklarına ilişkin suçlar, seçmen kütüğünün düzenlenmesi, kütük düzenlemekle görevli olanların suçları, seçme yeterliliği olmayanların seçmen kütüğüne kayıt, seçmen kütüğüne birden fazla kayıt, seçmen kütüğüne kaydolunmamaya teşvik, seçmen listeleri üzerinde işlenen suçlar, seçmen listesine ilişkin suçlar, seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler üzerinde işlenen suçlar, propaganda toplantılarına karşı suçlar, toplantı heyetlerine karşı suçlar, yasak propaganda, haksız oy temini, oy kullanmaya engel olmak, adaylık hükümlerine aykırı hareketler ve propaganda yapamayacak olanlar, başbakan ve bakanların yasaklara

¹⁹⁰ “https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM__/d00/c001/tm__00001024ss0033.pdf”E.T. 12.03.2019 298 Sayılı Kanun Tasarısı İnternet Erişim

uymamaları, sair propaganda suçları, matbu ve ilan tahribi, sandık düzeni ve oy verme ile ilişkin suçlar, sandık başında müdahale ve ihtara riayetsizlik, seçmen olmayanların oy vermesi, oy sandığı üzerinde suçlar, siyasi partilerle bağımsız adayların oy pusulaları üzerinde işlenecek suçlar, kurul başkan ve üyelerinin seçim işlerini bozması, oy verme sonucuna tesir edecek haller, itirazları ve şikâyetleri kabul etmemek, kötü niyetle itiraz, kötü niyetle şikâyet, çeşitli hükümler, resmi makamların bildirimlerine karşı işlenen suçlar, içki yasağına aykırı hareketler, silah taşıyanlar, kovuşturma usullerine aykırı hareket” başlıklarıyla hüküm altına alınmıştır.

Türk Ceza Hukukunda 298 sayılı Seçim Kanunu’da hüküm altına alınan bu cezaların benzerleri, Alman Ceza mevzuatında bu tarz ek bir kanuna gerek kalmadan Alman Ceza Kanunu’nda yer bulmuştur. Söz konusu suçlar Alman Ceza Kanunu’nun¹⁹¹ Özel Hükümleri başlığının altında yer alan 4. Bölümde “*Anayasa Organlarına Karşı Seçimlere ve Oylamalara Yönelik Suçlar*” adı altında yer almakta olup ilgili Kanunun 105 ve 109. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Özellikle çalışmaya konu olan düzenlemeler 107, 107/a, 107/b, 107/c, 108, 108/a, 108/b maddelerinde hüküm altına alınmıştır.

Alman Ceza Kanununu madde 107’ye (Wahlbehinderung) göre¹⁹², “Kim cebren ve tehdit ile seçimi engeller ya da seçimin sonucunun tespitini ‘engeller’ ya da ‘sekteye uğratar’ ise beş yıla kadar hapis cezası yahut para cezası ile cezalandırılmaktadır. Suçun nitelikli hallerinde ise öngörülen hapis cezası bir yıldan aşağı olamaz. Bu suçlarda teşebbüs ceza yaptırımına tabidir.” Alman Ceza Kanununda geçen bu hüküm, seçim suçlarının kanun koyucu tarafından ortaya konmak istenen maksadını açık bir şekilde ifade etmektedir.

Son olarak 298 sayılı Seçim Kanununda var olmakla birlikte yukarıda zikredilen seçim suçlarının tamamını çalışmada incelemek mümkün olmayacağından izahate muhtaç görülür;

1) Kütük düzenlemekle görevli olanların suçları(m.142),

¹⁹¹ MÜLLER, HenningErnst, MünchenerKommentar zum Strafgesetzbuch, 107 ff.StGB (Alman Ceza Kanunu Münih Şerhi), 3. Baskı, 2017, <https://beck-online.beck.de/Home>, E.T. 25.07.2019

¹⁹²VALERIUS, Brian, Beckonline Şerhi, BeckOKStGBvonHeintschel -Heinegg/ 42. Baskı 2019 BeckOKStGB/ValeriusStGB 107 Kenar No: 1-2.

- 2) Seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler üzerinde işlenen suçlar (m.148)
- 3) Oy sandığı üzerinde suçlar (m.161)
- 4) Oy verme sonucuna tesir edecek haller (m.164),

başlıklarıyla Kanunda geçen 4 adet seçim suçunu aşağıda incelenecektir.

II. İNCELENEN SUÇLAR

A. Seçmen Kütüğü Düzenlemekle Görevli Olanların İşlediği Suçlar

1. Genel Açıklamalar

Toplumsal düzenin devamlılığı için “*korunması gereken hukuki değerleri, açık ve bilinçli bir şekilde ihlal eden veya en azından bu değerleri korumaya ilişkin kurallara özensizlik niteliği taşıyan insan davranışları suç olarak nitelendirilir*”¹⁹³. Bir suçun oluşabilmesi için birden fazla unsurun bulunması gerekmektedir. Suçun temel unsurları olarak tanımlanabilecek bu unsurlardan birinin bulunmaması, fiili suç olmaktan çıkarmaktadır¹⁹⁴.

İnceleme konusu suça geçmeden önce 298 sayılı Kanunun 34. maddesi uyarınca; “*Seçmenlik sıfatının tayininde esas, seçmen kütüğüdür. Seçmen kütüğünde seçmenin; adı, soyadı, baba adı, ana adı doğum yılı, doğduğu ilçe adı, oturduğu yer adresi bulunması esastır. Bu Kanunun uygulanmasında herkes, nüfus kütüğünde yazılı bulunan doğduğu ay ve güne göre işleme tabi tutulur. Ancak, o yıl seçim yapılması durumunda seçmen listeleri hazırlanırken on sekiz yaşındoldurulmuş olmasının hesabında seçimgünü (o gün dahil) esas alınır. Seçmene ait bilgi eksik ise; bilgi tamamlanuncaya kadar seçmen, sandık seçmen listesine yazılmaz. Tamamlama kuralları; Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir ve yayınlanır. Sandık bölgesinde oturan seçmenlere ait bilgileri kapsayan sandık seçmen listeleri seçmen kütüğünden çıkarılır. Sandık seçmen listesinde yazılı olmayan seçmen oy veremez. Seçmen kütüğüne seçmen bir kez yazılır ve birden fazla oy kullanamaz. Yazım, görevlilerin insan oturan yerleri birer birer gezip seçmenlerigörmeleri suretiyle*

¹⁹³ ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin, 14. Bası, 2018, s.156.

¹⁹⁴ ARTUK, Mehmet Emin, GÖKÇEN, Ahmet, Ceza hukuku Genel Hükümler, Ankara, Adalet, 2018, s. 380.

yapılır. Yazım memuru yazım sırasında, yazım yerinde bulunan seçmeni yazar. Seçmenin bildireceği oturduğu yerin adresi yazılır. Seri numaralı yazım formu her seçmen imzalatılır” denilmek suretiyle Kanun seçmenlik vasfının neler olduğunu ve bu vasfın belirlenmesinde esas, seçmen kütüğü olup bu kütüğe yazılı olmayanların oy kullanamayacağını belirtmek gerekmektedir¹⁹⁵.

Bu bilgiler ışığında inceleme konusu olan 298 sayılı Kanununun 142. maddesi; “Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazan veya yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmayan veya kütüğe yazılmış olup da silinmesi gereken seçmenin adını silmeyen veya silinmemesi gerektiği halde o seçmenin adını silenler bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer bu fiiller kayıtsızlık ve görevde gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesinden ileri gelmiş ise üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suç Alman Ceza Kanununun 107/b maddesinin 1. fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü numaralarında, seçim belgelerinde sahtecilik (Faelschung von Wahlunterlagen)¹⁹⁶ başlığı altında düzenlenmektedir. Şöyle ki, bu suç yanlış bilgilerle kendini seçmen listesine kaydettirerek, seçmen listesine yazılma hakkı olmadığını bilerek bir kişiyi seçmen olarak kaydettirerek, seçme hakkı olduğunu bildiği halde seçmen listesine birinin kaydolmasını engellemek suretiyle işlenebilmektedir. Bu fiileri işleyen kişiler hakkında 6 ay hapis cezası ya da 180 günlük para cezası öngörülmektedir.

Kanun maddesinde ifade edilen yanlış bilgilerden kasıt, kişinin yaşı, ikametgahı ve vatandaşlığıyla ilgili hususları içermektedir¹⁹⁷. Suçun oluşması için seçmen listesine kayıt olup olmaması hakkında öte yanlış bilgilerin verilmesine sebebiyet vermek yeterlidir¹⁹⁸. Madde yorumlanacak olursa bu suçlarda 142. maddeden farklı olarak fail, hem sivil kişi hem de yetkili kamu görevlisi olabilmektedir.

¹⁹⁵ HATİPOĞLU, PARLAR, Seçim Suçları, s.389.

¹⁹⁶ MÜLLER, Alman Ceza Kanunu Münih Şerhi, Madde 107b Kenar No: 1-11.

¹⁹⁷ MÜLLER, Alman Ceza Kanunu Münih Şerhi, Madde 107/b, Kenar No: 5.

¹⁹⁸ KARGL, Walter, Kindhaeuser/Neumann/Paeffgen, Strafgesetzbuch, Nomos (Kommentar) Şerhi, 5. Baskı 2017, 107/b, Kenar No:2.

Görüldüğü üzere birbirine önemli ölçüde benzerlik barındıran iki Kanun hükmü ile kişinin oy kullanabilmesi seçmenlik vasıflarını taşıması durumunda mümkün olmakta aynı zamanda bu vasıfları taşıyan kişinin seçmen kütüğüne kaydı gerekmektedir.

2. Suçla Korunan Hukuki Değer

Suçun işlenebilmesi için nasıl ki faile ihtiyaç duyuluyorsa aynı şekilde hukuki birkonuya da ihtiyaç vardır¹⁹⁹. “Suçun hukuki konusu, suçu öngören norm tarafından korunan ve doğrudan ihlal edilen hukuki varlık yahut menfaattir”²⁰⁰. Ceza Hukuku doktrinde söz konusu hukuki konu ile ilgili, hukuki değergibi farklı terimler de kullanılmakta ise de hukuki değerden kasıt bir ideal olup maddi bir bünyeye sahip değildir²⁰¹. Ancak kimi yazarlar hukuki konunun, suçun ihlal ettiği değer olduğunu ifade ederek²⁰² hukuki konu ile hukuki değeri özdeş anlamda kullanmaktadır.

Genel olarak bir ceza normu, en az bir hukuki değeri koruma altına alsada bir normun birden fazla hukuki değeri koruma altına alması da mümkün olabilmektedir.²⁰³ Örneğin, iftira suçuyla hem adliyenin işleyişinin hem de kişinin onurunun korunması öngörülmektedir²⁰⁴.

İnceleme konusu suçta, suçun konusu seçmen kütükleridir. Seçmen kütükleri aynı zamanada resmi belge hüviyetinde olmaları dolayısıyla bu suç tipinde korunan hukuki değer,devletin bizzat kendisine ait olan kamu güvenidir. Bir sonraki incelenecek suç tipi olan 148. maddede “belgede sahtecilik” suçuna direk atıf yapıldığı için “*kamu güveni*” hususunu orada geniş çaplı ele almak çalışmanın bütünlüğü açısından daha uygun görülmektedir.

¹⁹⁹ TOROSLU, Nevzat, TOROSLU Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara, Savaş Yayınevi, 2018, s.109.

²⁰⁰ TOROSLU Nevzat, Cürümlerin tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970, s.87

²⁰¹ ARTUK, Mehmet Emin, GÖKÇEN, Ahmet, YENİDÜNYA, Ahmet Caner Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Adalet, 2015, s. 24.

²⁰² ZAFER, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, Beta, 2016, s.154-155

²⁰³ İÇEL, Kayıhan, ÖZGENÇ İzzet, SÖZÜER Adem, MAHMUTOĞLU Fatih S., ÜNVER Yener, Suç Teorisi(3. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul 2004, S.96

²⁰⁴ ZAFER, a.g.e., s.154-155

Değınmek gerekir ki ilgili suç tipinde suçla korunmak istenen başka bir değer *seçme hakkı*²⁰⁵ yani çalışmada ayrı bir başlık altında incelediğımız oy hakkıdır. Çalışmanın oy hakkı ile ilgili bölümünde de belirtildiğı üzere seçim mekanizmasının işlemlerini ve halkın demokratik bir yönetim altında idare edilmesini sağlayacak temel parametre oy kullanmaktır. Oy kullanmak, seçim hukukunun en temel enstrümanlarından biridir. Öyle ki gerçek manada bir demokrasiden bahsedebilmemiz için devletin vatandaşlarına serbest, gizli, eşit bir şekilde kullanabileceğı bir oy hakkı²⁰⁶ zemini sunması şarttır. Söz konusu maddede ise, seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olan bir kişinin her şeyden önce oy hakkı sahibi olduğu tartışmasıdır. İlgili suç tipinde oy hakkına bir müdahale olduğu görüldüğü için korunan hukuki değer olarak oy hakkını belirtmek uygun olacaktır.

3. Suçun Unsurları

Ceza hukukunda suçun varlığından bahsedebilmek için birden fazla unsurun bulunması gerekmektedir. Doktrinde farklı sınıflandırmalar mevcut olsa bile ortak kanaat

²⁰⁵“Müşteki Üzeyir Begit'in seçmen kütüğüne kaydının yapılmaması iddiası nedeniyle Anayasal hakkı olan seçme hakkını kullanamamış olabileceğı gözetilerek suçtan zarar görebileceğinin kabulünde zorunluluk bulunması karşısında, yargılama aşamasındaki müdahale talebi kabul edilmeyen müştekinin vekili aracılığı ile yapmış olduğu temyiz başvurusunun mahkemenin 26.4.2004 tarihli kararıyla "...müşteki sıfatı bulunan Üzeyir Begit'in temyiz hakkı bulunmadığı ..." gerekçesiyle reddine ilişkin kararın oybirliğiyle kaldırılmasına karar verildikten sonra esas hükme ilişkin temyiz incelemesinde;" Yargıtay 8. CD, Esas: 2004/10131 Karar: 2005/11857 Tarih: 12.12.2005 (www.corpus.com.tr) E.T. 26.04.2019

²⁰⁶Vatandaşın oy hakkına sahip olması aynı zamanda oy kullanırken serbest oy ilkesi gereğı özgür iradeyle ve hiçbir baskı altında kalmadan oy kullanılmesi anlamını taşımaktadır. Öyle ki serbest oy ilkesi 298 sayılı kanunun 152. Maddesindeki yaptırımla koruma altına alınmıştır. İlgili maddede kişinin oy hakkını kullanırken ekonomik, sosyal, kişisel çıkarlarını zedeleyecek şekilde herhangi bir baskı altına alınması engellenmek istenmektedir. Madde kanunda “Haksız oy temini” başlığıyla geçmekte olup “Her kim kendisine veya başkasına oy veya tercih işareti verilmesi veya verilmemesi için bir veya birkaç seçmene menfaat, sair kıymetler teklif ve vadeder veya verir, yahut resmi, umumi vazifeler veya hususi hizmet ve menfaatler vaat veya temin ederse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Verilen, vaat veya temin edilen menfaatler seçmenin seyahat, yemek, içki ve nakil masrafları veya hizmetlerinin mukabili olarak gösterilse dahi hüküm aynıdır. Yukarıda yazılı para, menfaat, vaat veya hizmetleri kabul eden seçmen dahi aynı ceza ile cezalandırılır. Bu fiilleri, tehdit veya cebir veya şiddet kullanarak işleyenler hakkında ceza, bir misli artırılarak hükmedilir.” şeklinde düzenlenmiştir. Aynı şekilde serbest oy ilkesi gereğı bu ilkenin ihlali durumunda bazı yaptırımlar Alman Ceza Kanununun 108 ve 108/a Maddelerinde de öngörülmektedir.Şöyle ki madde 108; Kim ki cebir, tehdit ve buna benzer bir fenalıkla, mesleki, ekonomik, bağımlılık durumunu kötüye kullanarak ya da başkaca ekonomik bir baskı ile birinin oy kullanmasını engellemek ya da kişinin oy tercihini yönlendirmek 5 yıla kadar hapis cezası yahut para cezasıyla cezalandırılır. Ağırlaştırılmış durumlarda bu ceza 10 yıla kadar çıkartılabilir. Bu suçta teşebbüs dahi ceza yaptırımına tabidir. Madde 108/a; Kim ki, hile ile bir kimsenin oy verme işlemi sırasında beyanının içeriğı noktasında yanılgıya uğratar ya da isteğine muhalif oy kullanırır veya geçersiz oy kullanırırsa iki yıla kadar hapis cezası yahut para cezası ile cezalandırılır. Bu suçta teşebbüs dahi ceza yaptırımına tabidir. MÜLLER, Alman Ceza Kanunu Münih Şerhi, Madde 108, 108/a, Kenar No: 1-3-6-7.

olarak gördüğümüz “*Tipiklik Unsuru, Maddi Unsur, Manevi Unsur ve Hukuka Aykırılık Unsuru*” başlıkları altında çalışmamıza yön vermek uygun olacaktır.

a. Tipiklik Unsuru

“*Tipiklik, en basit ifadeyle suç sayılan fiilin kanunundaki suç tanımına uymasıdır*”²⁰⁷. Ceza hukuku doktrininde kanuni unsur, suç tanımı, suç kalıbı, kanuni tip, yasallık unsuru gibi çeşitli şekillerde ifade edilen tipiklik, failin fiilinin ceza kanunu veya ceza içeren kanunlarda belirtilen tipe uygun olması, başka bir ifadeyle ilgili maddede öngörüldüğü biçimde kanunu ihlal etmesidir²⁰⁸. Ancak “*işlenmiş olan fiilin kanundaki suç tanımına uygun olduğu tespit edilirse, fiilin tipik olduğu kabul edilir*”²⁰⁹. Bu sayede tipiklik denilen unsurun, cezalandırmanın kanuni şartlarından başka bir şey olmadığı anlaşılmaktadır²¹⁰.

298 sayılı Kanununun 142. maddesine bakılırsa; “*Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazan veya yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmayan veya kütüğe yazılmış olup da silinmesi gereken seçmenin adını silmeyen veya silinmemesi gerektiği halde o seçmenin adını silenler bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer bu fiiller kayıtsızlık ve görevde gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesinden ileri gelmiş ise üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.*” şeklindedir. Tipikliğin tanımındaki unsurlar dikkate alındığında incelediğimiz suç açısından, seçmen kütüğünü düzenlemekle görevli olan kişinin 142. maddede sayılan fiillerinin faile isnat edilebilir olması tipikliği oluşturmaktadır. Bu çerçevede, bu suçun faili, mağduru, konusu, fiili (maddede belirtilen dört eylem) ve neticesi tipiklik içinde değerlendirilmelidir.

b. Maddi Unsurlar

İnsanla ilgili her olayın maddi ve manevi cihetleri olduğu gibi, ceza hukukundaki suç tanımlarında da maddi ve manevi unsurlarla açıklamalar yapmak tabiidir²¹¹. Konumuz olan

²⁰⁷ DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2012, s.218.

²⁰⁸ ALACAKAPTAN, Uğur, Suçun Unsurları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s.29.

²⁰⁹ ARTUK, GÖKCEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.224

²¹⁰ HAKERİ, Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, Adalet, 2018, s.137

²¹¹ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.191

suçun maddi unsurları, kimi görüşlere göre hareket, netice ve nedensellik bağı olarak geçmekte²¹², kimi görüşler ise bu unsurlara suçun failini, mağdurunu, konusunu ve nitelikli hallerini de eklemektedir²¹³. Çalışmamızın bu kısmında ilgili seçim suçunun, suçun maddi unsurları arasından suçun konusu, hareket, netice, suçun faili ve mağduru ve nitelikli halleri ile kifayet edeceğiz.

i. Suçun Konusu

Ceza hukuku doktrinde suçun maddi konusu ile ilgili, içeriğinde küçük nüanslar barındıran farklı tanımlamalar mevcuttur. Bu tanımlamalar, ‘üzerinde suçun meydana geldiği insan veya şey’²¹⁴, ‘fiilin üzerinde gerçekleştirdiği kişi, eşya ve hayvan’²¹⁵ ve ‘suç failinin hareketinin yöneldiği kişi veya şey’²¹⁶ şeklinde geçmektedir. Kimi suçlarda suçun mağduru ile konusunun iç içe geçtiği durumlar olabilir ancak çoğu suçta durum böyle değildir²¹⁷.

Bu açıklamalardan hareketle ilgili suç tipinde suçun üzerinde meydana geldiği şey, eşya olan suçun konusu seçmen kütükleridir. Burada suç tipine geçmeden önce “seçmen kütüğü” nün ne olduğunu açıklamak gerekmektedir. 298 sayılı Kanununun 28. maddesindeki tanımlar başlığı altındaki ilk iki bendinde seçmen kütüğünün ne olduğu ve nasıl düzenleneceği açık bir şekilde belirtmiştir²¹⁸. Şöyle ki; “*Bu Yasaya göre seçmen olan vatandaşları tek olarak tanımlayan ve seçmenin oturduğu yeri belirleyen bilgileri kapsayan bilgisayar ortamına "Seçmen Kütüğü" denilir. Seçmen Kütüğü, Yüksek Seçim Kuruluna bağlı olarak kurulan Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü tarafından, bu Yasaya uygun olarak tasarlanacak, planlanacak, Yönetilecek ve Yürütülecek çalışmalarla elde edilir. Her seçmen; seçmen kütüğü sıra numarası, adı, soyadı, ana ve babasının adı, doğduğu ilçe, doğum yılı ile belirlenir ve tanımlanır*”. YSK ise, Seçmen Kütüğünü şöyle ifade etmektedir; “*seçmen olma*

²¹² ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.191; DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.206.

²¹³ ARTUK, GÖKÇEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.233; HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.135,

²¹⁴ EREM Faruk, DANIŞMAN Ahmet, ARTUK Mehmet Emin , Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1997, s. 236

²¹⁵ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.162

²¹⁶ ARTUK, GÖKÇEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 309.

²¹⁷ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 149

²¹⁸ ÇİFLİK, Seçim Suçları ve Cezaları, s.202

niteliğine sahip olan vatandaşların Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası ile kimlik ve adres bilgilerinden oluşturan kütüğe ‘Seçmen Kütüğü’ denilir”²¹⁹.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere demokratik bir seçim yapılırken ana materyallerden biri olan seçmen kütüğü, seçme yeterliliği olan vatandaşlarının seçime dahil olabilmelerini sağlayan önemli bir enstrümandır. Zira seçmenin ancak kütüğe kayıtlı olması halinde oy kullanabileceği düşünülürse seçmen kütüklerinin önemi ortaya çıkar²²⁰.

Yine YSK’nın ifadeleriyle²²¹; “*Seçmene ait ad, soyad, yaş, cinsiyet tashihi, seçme ehliyetini kaybettiren haller, vatandaşlık hakkını kaybetme veya yeniden kazanma ile vefat etme ve adres değişiklikleri vb. bilgiler dikkate alınarak seçmen kütüğü sürekli güncelleştirilir. Yurt içinde ve yurt dışında yaşayan 18 yaşını doldurmuş seçmenlere ait kimlik ve adres) bilgileri Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün Adres Kayıt Sistemi (AKS) ve Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS) uygulamalarından web servisleri aracılığı ile SEÇSİS’e aktarılmakta ve bu şekilde oluşturulan seçmen kütükleri sürekli güncellenmektedir. Ancak o yıl seçim yapılması durumunda seçmen listeleri hazırlanırken on sekiz yaşındoldurulmuş olması hesabında seçim günü (o gündâhil) esas alınır. Millî Savunma Bakanlığında silâh altında bulunan erler, onbaşular ve kıta çavuşları, Genel Kurmay Başkanlığından askeri öğrenciler, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığında oylarını daha rahat kullanabilmeleri için engelli (ortopedik ve görme) seçmenlerin, Adalet Bakanlığında ise kısıtlılar (TMK 405 ve 406. maddeleri uyarınca) ile taksirli ve kasıtlı suçtan hükümlü bilgileri alınarak SEÇSİS’eişlenir”*

YSK tarafından seçmen kütüğü adı altında toplanan bu bilgiler seçimlere katılmaya hak kazanmış partilerle paylaşılmaktadır.

Yargıtay’ın birçok kararında geçen²²² “..seçmen kütüklerinin güncelleştirilmesi ve seçmen listelerinin düzenlenmesinde, seçim büroları ile birlikte muhtarlar da görevli olup seçmen kütüklerinin hatasız düzenlenmesini sağlamakla yükümlüdürler.” ibareleri, seçmen

²¹⁹<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/Galeri/AfisBrosur/BSecmenKutugu.pdf> E.T. 20.05.2019

²²⁰ ÇİFLİK Seçim Suçları ve Cezaları, s.189

²²¹<http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/Galeri/AfisBrosur/BSecmenKutugu.pdf> E.T. 20.05.2019

²²² Yargıtay CGK., 16.05.2000 Tarih, 2000/YYB-106 E., 2000/111 K. (www.corpus.com.tr) E.T. 20.05.2019

kütüklerinin hazırlanması ve güncellenmesi görevlerinin kime ait olduğunu da açıkça belirtmektedir.

ii. Hareket (Fiil)

Ceza hukukunda suçun varlığından bahsedebilmek için ilk önce bir fiilin bulunması gerekmektedir. Zira modern ceza hukukunda suç, her şeyden evvel bir fiilden ibarettir²²³. Kanunda suç olarak tanımlanan ve yapılmaması istenen eylemin²²⁴ işlendiğini söyleyebilmek için gün yüzüne çıkmış insan davranışı şarttır. Söz konusu insan davranışı olmaksızın dış dünyada vuku bulan hadiseler suç teorisini ilgilendirmeyeceği²²⁵ gibi düşüncede kalıp eyleme dönüşmemiş düşünceler, suçu oluşturmadığından bu düşüncelerden dolayı kişinin cezalandırılması mümkün değildir. Sonuç olarak cezai sorumluluğun temeli, dış dünyada etki doğuran insan davranışı olup²²⁶ bu davranış ceza hukukunun incelediği ilk unsurdur.

Ceza hukuku öğretisinde hareketin sayısı ve şekilleri bakımından suçlar bazı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur²²⁷. Bunlar, tek hareketli suçlar, çok hareketli suçlar, serbest hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar, bağlı hareketli suçlar ve icrai- ihmali suçlar olarak ayrılmaktadır. Sırası geldikçe bu sınıflandırmaları izah etmek uygun olacaktır.

İnceleme konusu suç tipi olan 298 sayılı kanunun 142. maddesinde yer alan kütük düzenlemekle görevli olanların suçları, şu seçimlik hareketlerle işlenebilmektedir;

- a) Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazmak,
- b) Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmamak,
- c) Seçmen kütüğüne yazılmış olup da silinmesi gereken seçmenin adını silmemek,
- d) Seçmen kütüğünden silinmemesi gereken seçmenin adını silmek.

²²³ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.109

²²⁴ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.194

²²⁵ KEYMAN, Selahattin, Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket, AÜHFD, C.XL, S.1-4, Ankara, 1988, s. 121-122

²²⁶ ARTUK, GÖKÇEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.234

²²⁷ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.169-170

Bu fiiller, failin yalnız aktif bir davranış içinde bulunması ile işlenebileceğinden, bu suç, hareket şekli bakımında icrai suçlar kapsamına girmektedir²²⁸. Diğer yandan suç tanımında da görüldüğü üzere birden çok hareket gösterilmekte ve ancak bu hareketlerden sadece birisinin gerçekleştirilmesiyle suçun koruduğu değer ihlal edileceği bir seçimlik suç²²⁹ olduğu da görülmektedir. Aynı zamanda Kanunda suçun hangi tür hareketlerle işleneceği de belirtilerek söz konusu suçların bağlı hareketli suçlar olduğunu da görmekteyiz. Bağlı hareketli suç, sadece suçun tipiklik unsurunda tahdidi olarak belirtilen fiil veya fiillerle işlenebilen suçlardır²³⁰. Son olarak suçun oluşması için tek bir hareketin yeterli olduğu²³¹ örneğin, ‘Seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazmak’²³² gibi tek bir hareketin işlenmesiyle, suçun tek hareketli suçlardan olduğu da belirtilmelidir.

Diğer yandan maddenin 2. fıkrasında geçen ‘*kayıtsızlık ve görevde gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesinden*’ şeklindeki ibareden de anlaşılacağı üzere, ilgili suç tipinin hareket şekli bakımından ihmali suç kapsamında değerlendirmek yerinde olacaktır²³³.

iii. Netice

“*Kendisine hukuken değer ve önem verilmiş olan, icrai veya ihmali hareketle gerçekleştirilen dünyadaki değişikliğe, ceza hukuku öğretisinde netice denir*”²³⁴. Bu değişiklik fiziki olabileceği gibi fizyolojik veya psikolojik de olabilir²³⁵.

Netice, suçun maddi unsurları içerisindeki temel unsurlardandır. Ancak herhangi bir hareketin sonucunda ortaya çıkan bir neticenin, konumuzu ilgilendirebilmesi için ilgili bir suç tipinde yer alması gerekmektedir²³⁶.

²²⁸ ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 18. Bası, Seçkin, 2018, Ankara, s.203

²²⁹ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.200

²³⁰ ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin, 2018, s.225

²³¹ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.169

²³² “..olay tarihinde köy muhtarı olan sanığın, 2004 yılı içerisinde yapılan yerel seçimler öncesinde köyde ikamet etmedikleri halde bazı kişileri köyde ikamet ediyormuş gibi göstererek bu kişilere ait sahte ikametgah ilmühaberi ve seçmen kayıt formları düzenleyerek ilçe seçim kurulu başkanlığına teslim etmesinden ibaret eyleminin 298 sayılı Yasanın 142/1. maddesinde tanımlanan suçu oluşturduğu,” Yargıtay 8. CD., E:2012/7925 K: 2013/6968,T: 30.04.2013www.kazanci.com.tr, E.T. 25.4.2019

²³³ ÖZTÜR, ERDEM, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.203

²³⁴ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler,181.

²³⁵ Antolisei’den aktaran, TOROSLU, TOROSLU Ceza Hukuku Genel Kısım, s.140

Ceza hukukunda netice unsuru bakımından suçlar, birtakım sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Bunlar, neticeli suçlar / salt hareket suçları, ani suçlar / kesintisiz suçlar, zarar suçu / tehlike suçu, kalkışma suçları olarak dört sınıflandırmada incelenmektedir²³⁷.

İlgili suç tipinde, seçmen kütüklerinde yapılması veya yapılmaması istenen fiiller, aynı zamanda suçun neticesini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, 298 sayılı Seçmen Kanununun 142. maddesinin ilk fıkrasında geçtiği üzere “*seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazmak, seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmamak, kütüğe yazılmış olup da silinmesi gereken seçmenin adını silmemek veya silinmemesi gerektiği halde o seçmenin adını silmek*” fiilleri suçun tamamlanması bakımından yeterlidir. Bu açıklamalardan hareketle ceza hukukunda bu tarz neticeleri barındıran sınıflandırmalardan salt hareket suçunun oluştuğunu söyleyebiliriz. Zira salt hareket suçları, dış dünyadaki bir değişiklik anlamında ayrı bir neticeye ihtiyaç duymayan, Kanundaki tanımlanan hareketle tipikliğin gerçekleştiği suçlardır²³⁸.

iv. Fail

Türk Dil Kurumuna göre fail “eden, yapan, işleyen” olarak tanımlanmaktadır²³⁹. Ceza hukukundaki tanımı ise TCK'nın 37. maddesinde geçen “suçun kanuni tanımında yer alan unsurları gerçekleştiren kişi” şeklinde ifade edilip Türkçe cümle düzeninde cümlenin öznesine denk gelir²⁴⁰. Her suçun bir faili olmak zorundadır. Zira suç, bir devletin ülkesinde yaşadığı vatandaşlara yüklediği bir emrin ihlali olmasından ötürü, insan tarafından işlenmeyen bir suçun varlığı kabul edilemeyecektir²⁴¹. Fail sözcüğü maddi ceza hukukuna ilişkin bir kavram olup buna göre, bir kişinin fail olabilmesi için insan olması ve yaşıyor olması şeklinde iki unsurun gerçekleşmesi gerekmektedir²⁴².

²³⁶ ÖZBEK ve Diğerleri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.230; ARTUK, GÖKÇEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.272

²³⁷ Konu ile ilgili tanımlamaları çalışmamızın tekrara boğulmaması açısından ve yeri geldikçe yapmayı uygun görmekteyiz.

²³⁸ ÖZTÜRK, ERDEM, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.215

²³⁹ www.tdk.gov.tr (erişim tarihi: 02/02/2019)

²⁴⁰ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.158.

²⁴¹ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.107.

²⁴² DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.474.

Öte yandan ceza kanunlarında düzenlenen suçlar, kural olarak herkes tarafından işlenebilen suçlar olmakta bununla birlikte ceza normlarında her kim, kimse veya kişi şeklinde geçmektedir²⁴³. Ancak herkes tarafından işlenmesi mümkün olmayan, yalnızca belirli bir sığata veya niteliğe sahip kişiler tarafından işlenebilen suçlara ise özgü (mahsus) suçlar denilmektedir²⁴⁴.

İlgili suç tipinde fail hakkında belirtilmesi gereken öncelikli husus, failin kamu görevlisi yani seçmen kütüğünü düzenlemekle görevli olduğudur. Zira suç tipinde bahsedilen seçimlik hareketler, görevi sınırları dahilinde işlenebilecek bir kamu görevlisinin ihtiyarını izah eder. Bu özelliği itibarıyla bu suç, özgü suç niteliği taşımaktadır. Kamu görevlisi kavramı TCK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde; *“kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi,”* olarak tanımlanmıştır.

Özgü suçlarda, *“suçun faili, diğer insanlara nazaran özel bir yükümlülük taşımaktadır”*²⁴⁵. Burada suçun özgü suç kapsamına girdiği 298 sayılı Kanunun tasarısında da geçmektedir. Şöyle ki, Tasarının Komisyon Raporuna göre²⁴⁶; *“Seçim kurullarının selâmetle çalışabilmelerinin sağlıyacakhükümlere 135 ve 136. maddelerde yer verilmiş, kütük ve kütük listelerini düzenlemekle görevli memur ve hizmetlilerin, bu görevleridüzenleyürütmelerini aksatabilecek eylemlerini meneden hükümler 137. - 144. maddelere konulmuştur.”* Tasarıda geçen görevli memur ve hizmetliler ibaresi maddede hüküm altına alınan suçun özgü bir suç olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir.

Konu ile ilgili Yargıtay kararında²⁴⁷ da belirtildiği üzere; *“askı yeri görevlisi olarak seçim işleri ile doğrudan görevlendirilmiş olup olmadığı”* önem arz etmektedir.

²⁴³ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 205.

²⁴⁴ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.146.

²⁴⁵ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 206.

²⁴⁶ https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c001/tm__00001024ss0033.pdf E.T. 12.03.2019 298 Sayılı Kanun Tasarısı İnternet Erişim

²⁴⁷ *“Gökhan, Mehmet, Mehmet oğlu Ahmet, Servet, Fikret, Sami ve Olcay adlı şahısların G... ilçesi Ö... köyünde oturmadıkları halde bu köye ait seçmen kütüklerine kayıt edildiklerinin anlaşılması karşısında, köy muhtarı olan sanığın askı yeri görevlisi olarak seçim işleri ile doğrudan görevlendirilmiş olup olmadığı ilçe seçim kurulundan sorulduktan ve anılan kayıtların dayanağı olan belgeler getirildikten sonra, şayet sanık askı yeri görevlisi olarak görevlendirilmiş ve köyde oturmadıklarını bildiği şahıslar için "seçmen yeni kayıt formu" veya*

v. Mağdur

Türk Dil Kurumuna göre mağdur, “haksızlığa uğramış kimse” olarak tanımlanmaktadır²⁴⁸. Ceza hukukundaki tanımı ise suçun mağdur, suçla ihlal edilen ve cezayla korunan hukuki menfaati haleldar edilen kişidir²⁴⁹. Bunun yanında bireyin, toplulukların veya kamunun menfaatlerini koruyarak toplumsal barışı temin etmekle görevli devlet, dolaylı olarak her suçun geniş manada mağdurudur²⁵⁰. “Genel olarak suçun mağdur, suçla korunmak istenen hukuki yararın sahibi olan gerçek veya tüzel kişiler olduğu için ‘devletin’ de bir tüzel kişi olduğundan hareketle suçun mağduru olması kaçınılmazdır”²⁵¹. Diğer yandan kişi ve devletlerin yanı sıra kendilerine özgü ihtiyaç ve menfaatleri olan aile, toplum ve devletler topluluğu da suçun mağduru olabilirler²⁵². Tüm bu açıklamalardan hareketle mağdur, birçok suçta suçla korunan hukuki menfaatin sahibi olan kişi veya topluluktur²⁵³ diyebiliriz.

Burada yukarıdaki açıklamalar ışığında mağdurun dar ve geniş manada olmak üzere birden fazla olduğu ve bunlardan ilkinin, oy hakkı gasp edilen kişi olduğu aşıkardır. Öte yandan suç tipi oy hakkı olan veya olmayan kişinin seçmen kütüğüne yazılması veya yazılmaması suretiyle işleneceğinden, kamu idaresinin güvenliğine ve işleyişine hanel gelmektedir. Tam da bu noktada suçtan zarar gören kavramından bahsetmek gerekir. Buna göre suçla korunan hukuki yararın sahibi olmasa dahi işlenen suçtan ötürü maddi yahut manevi bir zarara uğrayan gerçek veya tüzel kişilere suçtan zarar gören denmektedir. Devlet bir tüzel kişilik olduğu ve tüzel kişilerin mağdur değil ancak suçtan zarar gören sıfatını taşıyacakları gerçeği sebebiyle, burada devletin geniş manada mağduriyeti diğer bir ifadeyle suçtan zarar görmesi ve bununla birlikte toplumun her bir ferdinin mağduriyeti mümkündür²⁵⁴.

"seçmen bilgileri değişiklik/düzeltilme formu" düzenlemek suretiyle seçmen kütüğüne kayıt olmalarını sağlamış ise 298 sayılı Yasa'nın 142/1. madde ve fıkrası uyarınca cezalandırılması," Yargıtay 8. CD., E: 2007/1312, K: 2007/5031, T: 27.06.2007, www.kazanci.com.tr, E.T. 25.4.2019

²⁴⁸ www.tdk.gov.tr E.T. 21/02/2019

²⁴⁹ DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 525; ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler., s. 208.

²⁵⁰ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.161

²⁵¹ ÖZBEK ve Diğerleri, Genel Hükümler, s.137.

²⁵² TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.114-115

²⁵³ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.161

²⁵⁴ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler s. 213

c. Manevi Unsur

i. Genel Bilgiler

Bir fiilin suç oluşturabilmesi diğerk bir deyişle cezai sorumluluk doğurabilmesi için öncelikle fail ile failin fiili arasında bir manevi (*psişik*) bağ bulunması gerekmektedir²⁵⁵. Fail ile fiil arasındaki bu manevi bağa manevi unsur adı verilmektedir²⁵⁶. Suç genel teorisinde ortaya konulmuş olan manevi unsurların da gerçekleştirilmesi şartı, ceza sorumluluğunun şahsileştirilmesinin sonucudur²⁵⁷. Diğerk yandan faile isnat edilen fiilin (hareketin) cezai sorumluluk doğurabilmesi için kast ve taksirin bulunması gereklidir²⁵⁸ ve TCK'nın 21 ve 22. maddelerinde de belirtildiğı üzere tipikliğın sübjektif nitelikteki unsurları kast ve taksir olarak düzenlenmiştir²⁵⁹. TCK suçun oluşmasını kastın varlığına bağlamış²⁶⁰ ve kast “suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir” şeklinde tanımlanmıştır. Doktrinde kastın temel unsurlarının “bilme” ve “isteme” olduğu kabul edilmektedir.²⁶¹

Maddenin birinci fıkrasında kütük düzenlemekle görevli olanların, seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazmaları veya hakkı olanı yazmamaları ya da kütükten silinmesi gereken seçmeni silmemeleri veya silinmemesi gerektiğı halde silmeleri durumlarında genel suç kastının varlığı görünmektedir.

Ancak birinci fıkrada belirtilmiş olan fiillerin kayıtsızlık ve görevde gerekli dikkat ve itinanın gösterilmemesinden ileri gelmiş olması durumu, kanun koyucunun genel kastın gerisinde bir durum olduğuna işaret ederek olası kast sonucuna götürecektir. TCK olası kastı 21. Maddenin ikinci fıkrasında; “*kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır*” ifadesiyle

²⁵⁵ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım., s. 197

²⁵⁶ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler., s.225.

²⁵⁷ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.238

²⁵⁸ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 149

²⁵⁹ ÖZBEK ve Diğerkleri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 252

²⁶⁰ ARTUK, GÖKÇEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 330

²⁶¹ TOROSLU, TOROSLU, Genel Kısım, s.214; Artuk, suç genel teorisi, s.222

açıklamış ve devamında olası kast halinde cezanın azaltılmasını öngörmüştür²⁶². Ancak doktrindeki bir görüşe göre tanım eksik olup fail olası kastta neticeyi öngörmüş, istememiş ancak göze almıştır²⁶³. Dolayısıyla anılan suçun olası kast ile de işlenebileceği maddenin ikinci fıkrasında cezanın indirilmiş olmasıyla açığa çıkmaktadır. Ancak faile ikinci fıkra hükmünce ihmalinden ötürü ceza verilebilmesi için suç kastı ile hareket ettiğinin kanıtlanması gerekmektedir²⁶⁴.

ii. Suçun Nitelikli Halleri

Bir suçun oluşum sürecinde, “suçun oluşması için yeterli olan neticenin haricinde daha ağır veya başka bir neticenin gerçekleşmesi dolayısıyla cezanın artırılmasını gerektiren suçlara netice sebebiyle ağırlaşmış suçlar denmektedir”²⁶⁵. “Suç teşkil eden bir eylem işlendiğinde kişi kastettiği neticeden daha ağır yahut başka bir neticeyle karşılaşabilir”²⁶⁶. Bu tarz durumlarda ortada neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç olduğu belirtilir.

İncelediğimiz suç tipinde seçmen kütüklerini düzenlemekle görevli failin gerçekleştireceği eylemler, suçu neticesi sebebiyle daha ağır cezayı gerektirecek bir boyuta ulaştırmamaktadır. Diğer bir ifadeyle failin ilgili suç tipindeki eylemleri onu 142. maddede yer alan cezayı almasına sebebiyet vermekten öteye götürmeyeceğinden burada neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir suçtan bahsedemeyiz.

d. Hukuka Aykırılık ve Hukuka Uygunluk Nedenleri

Suçun unsurlarından bir diğeri de hukuka aykırılık unsurudur. “Hukuka aykırılık, kanundaki tanıma uygun olan fiile hukuk düzenince müsaade edilmemesi, bu fiilin mubah sayılmaması bununla birlikte fiilin sadece ceza hukuku ile değil, tüm hukuk düzeni ile çelişik olması ve çatışma halinde bulunması demektir”²⁶⁷. Fiil, hukuka aykırı olmadığı sürece suçun

²⁶² TCK md. 21/2. “Bu halde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir.”

²⁶³ Özbek ve Diğerleri, Genel Hükümler, 266

²⁶⁴ HATİPOĞLU, PARLAR, Seçim Suçları, s.389.

²⁶⁵ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.286.

²⁶⁶ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.297.

²⁶⁷ ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, s.81, ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 13.baskı 2017, s.294

oluştduğundan söz edilemez²⁶⁸. Zira cezai sorumluluk failin tipik, hukuka aykırı ve kusurlu bir şekilde hareket etmesiyle ortaya çıkacaktır²⁶⁹.

Suç teorisinin ilgi alanına giren bir fiili meşru kılan başka bir kuralın bulunmamasını ifade eden²⁷⁰ bu unsurun tam olarak oluşabilmesi için, aynı zamanda “*fiilin hukuka uygun sayılması sonucunu doğuran bir nedenin dahi bulunmaması gerekmektedir*”²⁷¹. Diğer bir deyişle suçun oluşabilmesi için tipiklik, maddi ve manevi unsurlar gerçekleşmiş olsa bile fiilin herhangi bir hukuka uygunluk nedeninden yararlanmaması gerekmektedir²⁷². Hukuka uygunluk nedeni, ceza normunun yasakladığı bir fiili işlenmesine müsaade eden diğer bir ceza normunun, o fiilin hukuka aykırı olmasını engelleyen nedendir²⁷³. Bahsi geçen hukuka uygunluk sebepleri, 5237 sayılı TCK’da yer alan; kanun hükmünü icra (TCK m.24/1)²⁷⁴, meşru savunma (TCK m.25/1),²⁷⁵ hakkın kullanılması (TCK m.26/1)²⁷⁶ ve ilgilinin rızası (TCK m. 26/2)²⁷⁷, dır.

İncelediğimiz suç tipinde, yukarıda da değindiğimiz üzere suçun maddi ve manevi unsurlarının oluşmasıyla birlikte hukuka aykırılık gerçekleşmiş olsa dahi bu durum

²⁶⁸ AKINCI, İÇEL, ÖZGENÇ, SÖZÜER, MAHMUTOĞLU, ÜNVER, Suç Teorisi, s.92.

²⁶⁹ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 313.

²⁷⁰ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.306.

²⁷¹ KUNTER Nurullah, Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949, s.107.

²⁷² HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 313.

²⁷³ ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, s.84; KUNTER, Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi, s.108; TOROSLU, TOROSLU, Genel Kısım, s.157.

²⁷⁴ *Kanunun hükmü ve amirin emri* Madde 24.

(1) *Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.*

(2) *Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz.*

(3) *Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.*

(4) *Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.*

²⁷⁵ *Meşru savunma ve zorunluluk hâli*

MADDE 25.– (1) *Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*

(2) *Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*

²⁷⁶ *Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası*

MADDE 26.– (1) *Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.*

²⁷⁷ *Hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası*

(2) *Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.*

suçun oluşabilmesi için tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda bu fiilin gerçekleşmesinde hukuka uygunluk nedenlerinin olup olmadığının da araştırılması gerekmektedir.

İlgili suç tipinde sayılan eylemler TCK m. 24'te geçtiği üzere “*Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez*” hükmü gereği suç teşkili eden eylemle olması dolayısıyla hukuka uygunluk sebebi oluşturmayacağı için burada kanun hükmünü icradan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Herhangi bir hakka yönelmiş olan haksız bir saldırıya eş zamanlı olarak zorunlu olduğundan bahisle saldırı ile oranlı bir şekilde savunmada bulunan kişinin eylemi meşrumüdafaa kapsamında değerlendirilmektedir²⁷⁸. Burada meşru müdafadan söz edilebilmesi için, kişinin esasında suç teşkil eden eylemini kendisine yönelen bir saldırıya yönelik olarak savunma biçiminde gerçekleştirmesi ve kendisine yapılan saldırı ile savunması arasında meşru bir oranın bulunması gerekmektedir. Ancak ilgili suç tipinde böyle bir durumun gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir. Zira ilgili suç tipinde sayılan örneğin seçmen kütüğüne yazılmak hakkı bulunan bir kişiyi yazmamak eylemi hiçbir zaman haksız bir saldırıyı def etmek maksadıyla işlenemeyeceğinden meşru müdafaa halinin varlığı söz konusu olamayacaktır.

Bir diğer hukuka uygunluk nedeni olan hakkın kullanılması ve ilginin rızası durumları, inceleme konusu suç tipinde korunan hukuki yararın kamu güveni olması dolayısıyla, gerçekleşmesi muhtemel hukuka aykırılığı ortadan kaldıramayacaktır.

Görüldüğü üzere söz konusu suç tipi hukuka uygunluk nedenlerinin hiçbirini taşımamaktadır.

²⁷⁸Yargıtay CGK., E. 2007/1-281, K. 2008/37, T:26/02/2008, www.corpus.com, E.T: 24.05.2019

4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

a. Teşebbüs

Suç kural olarak belli bir süreç içinde işlenmekte ve buna suç yolu (*iter criminis*) denmektedir²⁷⁹. Bu suç yolunda fail, en fazla öncelikle suçu düşünmekte(kast) sonra hazırlık hareketleri ardından icra hareketlerine başlayıp nihayetinde icra hareketlerinin sona ermesi ve neticeli bir suç ise neticenin ortaya çıkması(tamamlanma) ile sona erme aşamalarından geçer²⁸⁰. Ancak bazen fail, “suç işleme kararı alıp, suç yolunda hazırlık hareketlerini tamamladıktan sonra icra hareketlerine başlayıp, arzı yani kişinin elinde olmayan nedenlerle neticeye ulaşamama durumu meydana gelebilir ki bu hale teşebbüs denilmektedir”²⁸¹. 5237 Sayılı TCK bu durumu 35. maddesinde şu şekilde hüküm altına almıştır; “Kişi, işlemeyikastettiği bir suçuelverişli hareketlerle doğrudandoğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.”Kanunun bu hükmünden de anlaşılacağı üzere, suçta netice gerçekleşmez. Kişiye verilecek ceza maddenin ikinci fıkrasında geçen hükümlerde belirtilen oranlara göre indirilerek verilir.

Teşebbüs aşamasında kalan suçun cezalandırılabilmesi için; “failde suç işleme kastı bulunması, elverişli hareketlerin yapılması, icrai hareketlere başlanması ve failin arzı (elinde olmayan) nedenlerle suçun tamamlanamaması”²⁸² olmak üzere dört koşulun bulunması şarttır. Aksi halde fail cezalandırılmaz.

İnceleme konusu suç tipinde fiil unsuru anlatılırken belirtildiği üzere bu suç, sırf hareket suçudur ve sırf hareket suçlarında kural olarak icra hareketlerinin gerçekleştirilmesiyle suç tamamlandığı için ayrı bir neticenin gerçekleşmesi gerekmez. Seçimlik hareketlerin birinin gerçekleştirilmesi ile suç tamamlanmakta, ayrıca bir zararın doğması gerekmemektedir. Örneğin “seçmen kütüğüne yazılmak hakkı olmayan bir seçmeni yazmak” veya “yazılmak hakkı olan bir seçmeni yazmamak” yahut “kütüğe yazılmış olup da

²⁷⁹ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.485; ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 438, TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.289

²⁸⁰ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 438; ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.485, TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.289.

²⁸¹ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 497; ÖZTÜRK, ERDEM, s. 287;

²⁸² İÇEL, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.497-507.

silinmesi gereken seçmenin adını silmemek” veya “silinmemesi gerektiği halde o seçmenin adını silmek” fiilleri fail tarafından gerçekleştirildiği esnada suç tamamlanmaktadır. Dolayısıyla bu suçlarda neticenin harekete bitişik olması nedeniyle kanaatimizce teşebbüsten söz edilemeyecektir.

İlgili suç tipinde teşebbüsün mümkün olması çok ender durumlarda olup ancak maddede yazılan seçimlik hareketlerin işlenmesi esnasında suçüstü bir hal söz konusu olduğu durumlarda gündeme gelebilir.

b. İştirak

Kanun koyucu suç tanımlarında genellikle özneyi, “kişi, her kim, her kimse” gibi tekil ifadelerle belirtmiştir²⁸³. Ancak suç tek kişi tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, birden fazla kişi tarafından da gerçekleştirilebilir²⁸⁴. Kanuni tarifte bir fiilin bir şahıs tarafından müstakilen gerçekleştirilmesi esas alınmaktaysa da çoğu halde bu fiiller birden fazla kişinin müşterek katılımı sonucu işlenmektedirler²⁸⁵. Zira bazı suçların tipe uygun işlenebilmesi için birden fazla failin bulunması şarttır²⁸⁶. Mesela bir tarafında rüşvet alan kamu görevlisi, diğer tarafında rüşveti veren vatandaşın birlikte işledikleri rüşvet suçu gibi. Doktrinde bu suçlar için münhasıran, çok failli suç kavramı uygun görülmektedir²⁸⁷.

Kısaca tanımlamak gerekirse “*iştirak, suçun işlenebilmesi için kanunî tanımda gerekli olan kişi sayısından en az bir veya daha fazla kişinin o suçun işlenmesi halinde cezai sorumluluğunun esasını belirleyen ceza hukuku müessesesidir*”²⁸⁸. İştirak hükümleri kanun koyucu tarafından TCK'nın 37.²⁸⁹, 38.²⁹⁰ ve 39.²⁹¹ maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde yer alan “*iştirak şekilleri ise faillik, azmettirme ve yardım etmeden ibarettir*”²⁹²

²⁸³ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 460

²⁸⁴ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.316

²⁸⁵ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.519.

²⁸⁶ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 54.

²⁸⁷ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.519.

²⁸⁸ ÖZEN, Mustafa, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İştirak Kurumuna Bakışı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 70, 2007, s. 239.

²⁸⁹ FAİLLİK

Madde 37 – “(1) Suçun kanunî tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur. (2) Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur.

İnceleme konusu suç tipinde fail kamu görevlisi olduğundan hareketle konuyu özgü suç hükümlerine göre incelemek gerekecektir. Ceza hukuku öğretisinde özgü suç tanımında belirtilen nitelikleri taşımayanların, bu özgü suçun işlenmesine müşterek fail,

Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar artırılır”.

²⁹⁰ AZMETTİRME

Madde 38 –“ (1) Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır. (2) Üstsoy ve altsoy ilişkisinde doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme hâlinde, azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar artırılır. Çocuklarını suça azmettirilmesi hâlinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz. (3) Azmettirenin belli olmaması hâlinde, kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunabilir. Diğer hâllerde verilecek cezada, üçte bir oranında indirim yapılabilir.”.

²⁹¹ YARDIMETME

Madde 39 – “(1) Suçun işlenmesine yardım eden kişiye, işlenen suçuna ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirmesi hâlinde, on beş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirmesi hâlinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hâllerde cezanın yarısı indirilir. Ancak, bu durumda verilecek ceza sekiz yılı geçemez. (2) Aşağıdaki hâllerde kişi işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olur:

a) Suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek. b) Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak. c) Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak” olarak düzenlenmiştir.”

²⁹² *“Ceza Genel Kurulunun 20.01.2009 gün ve 232-2 sayılı kararında da belirtildiği üzere; 5237 sayılı Yasa ile asli iştirak- fer'i iştirak ayrımı kaldırılmıştır. Yasa gerekçesinde belirtildiğine göre; eski sistemin en önemli sakıncası, kişinin suçun işlenişine katkısının, gerçekleştirilen suçun bütünlüğü içerisinde değil, ondan bağımsız olarak ele alınmasıdır. Bu nedenle, 765 sayılı Yasanın yürürlükte olduğu dönemde uygulanan sistemde, suçun işlenişine iştirak eden kişilerin çoğu zaman asli fail olarak mı, yoksa fer'i fail olarak mı sorumlu tutulacakları duraksamaya yer vermeyecek biçimde saptanamamaktadır.”*

“Yine gerekçede ifade edildiği gibi, Hükümet Tasarısı'nda da benimsenen asli iştirak, fer'i iştirak ayrımının adil ve eşit olmayan bir cezalandırmayı sonuçlaması ve uygulamada zorluk ve duraksamalara neden olması dolayısıyla, bu ayrımı esas alan düzenleme tasarıdan çıkarılmıştır. Yeni yapılan düzenlemeyle, iştirak şekilleri fiilin işlenişinde kurulan hâkimiyet ölçü alınarak belirlenecektir. Bu sistemde birer sorumluluk statüsü olarak öngörülen iştirak şekilleri ise, faillik, azmettirme ve yardım etmeden ibarettir.

Yeni yasaya göre suça iştirakte, faillik veya şeriklik söz konusu olabilmektedir. Şeriklik ise, azmettiren ve yardım eden olarak ikiye ayrılmaktadır. Böylece 765 sayılı Yasada asli manevi fail sayılan azmettiren, 5237 sayılı Yasada fail olarak kabul edilmeyip, şerikler arasında sayılmıştır. Bir suçun işlenmesinde asıl sorumluluk faillere ait olup, şerikler ise 40. maddede yer alan bağlılık kuralı gereğince sorumlu tutulabilmektedirler”

“Yasa koyucununun 37. maddenin 1. fıkrasındaki "suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur" ifadesiyle faillik kavramının kapsamını oldukça geniş tuttuğunu söyleyebiliriz. Anılan madde uyarınca müşterek faillikten söz edilebilmesi için birden fazla suç ortağı tarafından, birlikte suç işleme kararına bağlı olarak suçun icrai hareketlerinin birlikte gerçekleştirilmesi ve dolayısıyla, fiilin icrası üzerinde müşterek hâkimiyet kurulması gerekmektedir. Suçun işlenmesini sağlayan hareket üzerinde hâkimiyet kuran herkes fail sayılabilecektir. Hareket üzerinde hâkimiyet kurmak, birlikte irtikap etme şeklinde gerçekleşebileceği gibi, zımnî veya açık bir iş bölümüne dayalı hareketi birlikte gerçekleştirmeyi de kapsayabilir. Öyle ki, bu anlamda suçu sonuçlayan hareketi yapmayan, fakat bir başkasının bu hareketi yapması için gerekli ortamı hazırlayanlardan her birisi de fail sayılabilecektir.

Kişinin eyleminin, bir suça katılma aşamasına ulaşıp ulaşmadığı, ulaşırsa da suça katılma düzeyinin saptanması için, eylemin bir evresindeki durumun değil, eylemin yapılması için verilen kararın, bu kararın icra ediliş biçiminin, olay öncesi, sırası ve sonraki davranışların da dikkate alınıp, tüm kanıtların birlikte değerlendirilmesi gerekir. Çünkü, suç kastının mutlaka belli bir aşamada oluşması gerektiği gibi, iştirak iradesinin de suç tamamlanıncaya kadar her aşamada oluşması mümkündür”. Yargıtay CGK., E: 2009/1-239, K: 2010/14, T: 02.02.2010, www.corpus.com.tr E.T. 27.04.2019

azmettiren ya da yardım eden olarak katılıp katılmayacağı tartışmalıdır²⁹³. Ancak TCK'nın "Bağlılık Kuralı" başlıklı 40. maddesinin ikinci fıkrasında “Özgü suçlarda, ancak özel faillik niteliğini taşıyan kişi fail olabilir. Bu suçların işlenişine iştirak eden diğer kişiler ise azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulur” hükmü gereği suça iştirak eden diğer failin özel faillik niteliği taşımaması, onu müşterek fail olarak sorumlu tutulmaktan çıkarıp yalnızca azmettiren ya da yardım eden sıfatıyla sorumlu tutulmasını doğuracaktır.

c. İçtima

Arapça kökenli bir kavram olan içtima, tanım olarak toplanma, bir araya gelme, birleşme gibi anlamlar ifade ederken; ceza hukukunu ilgilendiren suçların içtimaı ise, suçların bir arada bulunmasını ifade eder²⁹⁴. Türk hukukunda ise içtima denilince suçların içtimainın yanı sıra cezaların içtimaı da akla gelmektedir²⁹⁵. Ancak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu cezaların içtimaı kurumunu düzenlemediği için konuyu ele alırken suçların içtimaı bağlamında ilerleyeceğiz.

“Ceza hukukunun temel ilkelerinden biri, kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır”²⁹⁶ ilkesidir²⁹⁷. Bu ilkeye göre; aynı olaya, aynı anda iki veya daha fazla suç tanımını içeren ceza normunun uygulanması mümkün olabilir²⁹⁸. Diğer bir deyişle içtimanın²⁹⁹ söz konusu olduğu durumlarda, “işlenen her bir suçtan ayrı cezaya hükmedilir ve her bir ceza bağımsızlığını korur”³⁰⁰. Bu ilke Yargıtay kararlarında³⁰¹ da sıkça

²⁹³ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.485

²⁹⁴ GÖKTÜRK, Neslihan: Fikri İçtima, Adalet, Ankara 2013, s. 58.

²⁹⁵ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 610

²⁹⁶ TBMM Adalet Komisyonu'nun Türk Ceza Kanunu Tasarısı'na İlişkin 3.8.2004 tarih ve E. 1/593, K. 60 sayılı Raporu, TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 229.

²⁹⁷ GÖKTÜRK, Neslihan, Türk Hukuku'nda Suçların İçtimaı, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/14656>, Erişim Tarihi 01.04.2019), Cilt:2, Sayı:1-2, 2014, s. 31

²⁹⁸ ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.489.

²⁹⁹ ÖZGENÇ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.588.

³⁰⁰ KOCA Mahmut, “Fikri İçtima”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2007, sayı:4, s. 197.

³⁰¹ “5237 sayılı TCK'na hâkim olan ilke gerçeği içtima olduğundan, bunun sonucu olarak, kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza söz konusu olacaktır. Nitekim bu husus Adalet Komisyonu raporunda da; Ceza hukukunun temel kurallarından birisi, ‘kaç fiil varsa o kadar suç, kaç suç varsa o kadar ceza vardır’ şeklinde ifade edilmektedir. Bunun istisnaları, suçların içtima bölümünde belirlenmiştir. Bu istisnalar dışında, işlenen her bir suçla ilgili olarak ayrı ayrı cezaya hükmedilecektir. Böylece verilen her bir ceza, bağımsızlığını koruyacaktır” şeklinde ifade edilmiştir. Bu kuralın istisnalarına ise, 5237 sayılı TCK'nun suçların içtima bölümünde, 42 (bileşik suç), 43 (zincirleme suç) ve 44. (fikri içtima) maddelerinde yer verilmiştir” Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E: 2013/13654, K: 2014/3267, T: 19.03.2014, E. T. 26.04.2019 (www.corpus.com.tr)

geçmektedir. Ancak diğer bir ilke olan suç ve cezada orantılılık ilkesi gereği birden fazla suçun tek bir suç sayılması ve bu fiiller için tek ceza uygulanması gerektiği durumlar söz konusu olacağı için, cezaların içtimaı kurumunun istisnası olan suçların içtimaı kurumu bu şekilde ortaya çıkmaktadır³⁰². Ceza Kanununun bazen birden fazla ihlali tek suç saydığı ve faile tek ceza vereceği bu tür hukuki birleşmeler; bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima kurumları olarak karşımıza çıkacaktır³⁰³. Bahsettiğimiz bu kurumlar TCK'nın içtima ile ilgili bölümünde ve 42³⁰⁴, 43.³⁰⁵ ve 44.³⁰⁶ maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddeleri incelediğimiz zaman TCK'nın içtima konusunda kabul ettiği genel prensip suçların içtimaı olduğunu tekrar görmekteyiz³⁰⁷.

Ceza hukukunda iştirak müessesesinde faillerin bir suçta birleşmeleri, birden çok kişinin farklı etkinlikteki hareketleriyle ve fail veya şerik sıfatıyla bir suçu işlemeleri söz konusu iken, suçların içtimasında ise “suçluların değil, suçların tek failde toplanması, eski deyişle suçların telahuku³⁰⁸” söz konusudur³⁰⁹. İçtima öğretisinde asıl maksat, “bir yandan failin gereksiz ve kusurunu aşan biçimde cezalandırılmaması; öte yandan failin haksız bir yarar sağlamadan adil ve rasyonel bir ceza yaptırımının maruz bırakılması düşüncesi” mevcuttur³¹⁰.

İnceleme konusu suç tipinde, suçun oluşabilmesi için birden fazla seçimlik hareket mevcuttur. Bu seçimlik hareketler niteliği gereği farklı kişilere karşı işlenebilecek

³⁰² ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.492.

³⁰³ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.358.

³⁰⁴ BİLEŞİK SUÇ

Madde 42. “(1) biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suçabileşik suç denir. Bu suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz”

³⁰⁵ ZİNCİRLEMESUÇ

Madde 43 – “(1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiyekarşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtteüçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır. (2) Aynı suçun birden fazla kişiyekarşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır”.

³⁰⁶ FİKRİ İÇTİMA

Madde 44 – “(1) İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır”.

³⁰⁷ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 517.

³⁰⁸ Telahuk, “birbiri arkasından gelip birleşme, birbirine katılma” demektir. DEVELLİOĞU Ferit, Osmanlıca ve Türkçe Ansiklopedik Lugat, 11. Baskı, Ankara, 1993, s.1068

³⁰⁹ ARTUK, GÖKÇEN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 723

³¹⁰ GÖKTÜRK Neslihan, a.g.m. , s. 32.

suçlar olması hasebiyle, birden fazla tekrar edilmesi durumunda bile kural olarak aynı kişiye karşı olmadığı için zincirleme suç hükümleri uygulanmaz. Çünkü zincirleme suç hükümlerinin uygulanması için birden fazla suçun aynı kişiye karşı gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Kütük düzenlemekle görevli olanların suçları başlığında yer alan suçların hukuki konusu daha önceki açıklamalarımızda de belirtmiş olduğumuz üzere *kamu güvenidir*. Bu sebeple anılan madde, seçmen kütüklerinin resmi belge olmasından ötürü resmi belgede sahtecilik suçunda olduğu gibi “mağduru belli bir kişi olmayan suçlar” kapsamına girmektedir. Zira “*toplumu oluşturan herkesin mağdur olduğu suçlarda muayyen bir kişi mağdur olmadığına göre zincirleme suç hükümlerini öncelikle uygulamak gerekir*”³¹¹. Dolayısıyla ilgili maddede sayılan hareketlerin farklı kişilere karşı birden fazla gerçekleştirilmesi halinde TCK madde 43’te geçen mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda zincirleme suç hükümlerinin uygulanabileceği açıkça belirtildiğinden maddede yazılan suçlarda zincirleme suç söz konusu olabilecektir.

Yargıtay da verdiği kararlarda; “*resmi belgede sahtecilik suçlarıyla korunan hukuki değer in kamu güveni olduğunu, bu sebeple farklı zamanlarda aynı suç işleme kararı doğrultusunda failin birden fazla farklı kişi adına sahte belge düzenlemesi halinde gerçek içtima hükümlerinin değil zincirleme suç hükümlerinin tartışılması gerektiğini*” belirtmiştir³¹².

5. Yaptırım

298 sayılı Seçim Kanununun 142. maddesinin ilk fıkra hükmüne göre verilecek ceza, “*bir yıldan iki yıla kadar hapis*” cezasıdır.

³¹¹ ARTUK, Emin, Gökçen Ahmet, Yenidünya A. Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, Adalet, 2015, s. 644.

³¹² “*Resmi belgede sahtecilik suçlarının hukuki konusunun kamu güveni olduğu, suçun işlenmesi ile kamu güveninin sarsılması dışında, bir veya birden fazla kişi de haksızlığa uğrayıp, suçtan zarar görmesi halinde dahi, suçun mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğuna dair kabulünün etkilenmeyeceği, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi halinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olmayacağı kabulü gerekeceği cihetle sanığın aynı tarihte iki farklı gerçek kişiye ait sürücü belgesini düzenleyip kullanmaktan ibaret eyleminin 5237 Sayılı Kanun’un 43/2. maddesi gereğince zincirleme olarak işlenmiş tek resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı gözetilmeden, iki ayrı resmi belgede sahtecilik suçundan yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması*” Yargıtay 11.CD., E: 2017/4953, K: 2018/410 T: 17/1/2018, <http://www.kazanci.com>, ET: 24.04.2019

142. maddesinin ikinci fıkraya hükmüne göre verilecek ceza, “üç aydan altı aya kadar hapis” cezasıdır. 142. Maddenin ikinci fıkrasında belirtilen ve cezai yaptırımında bir indirim sebebi sayılan *kayıtsızlık ve görevde gereken dikkat ve itinanın gösterilmemesi* durumu Yargıtay kararlarında önem atfedilen diğer bir husustur.

Örneğin konuyla ilgili bir Yargıtay kararı³¹³ şu şekildedir. “*Seçmen listelerinin yazımında askı yeri görevlisi olarak görevlendirilmiş bulunan sanık muhtarın görevde gerekli dikkat ve özeni göstermemesi sonucu, seçmen kütüğüne yazılma hakkı olmayanları da yazmaktan ibaret eyleminin 298 sayılı Kanununun 142/2 maddesindeki suçu oluşturduğu ve anılan maddeye dayanılarak ceza tayin edildiği gözetilmeden..*”

6. Görevli ve Yetkili Mahkeme

298 sayılı Seçim Kanununun 142. maddesinde hüküm altına alınan suç tipinde görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir³¹⁴. Ancak bu suç neticesinde resmi belgede sahtecilik suçunun olduğu durumlarda 14. maddedeki suçu işleyen failin ancak kamu görevlisi olacağı söz konusu olacağı için, bu suç ile ilgili “*yargılama yapmakla görevli mahkeme 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunu'nun 12'nci maddesi uyarınca ağır ceza mahkemesidir*”³¹⁵.

³¹³ Yargıtay 8. CD, E: 1985/6379, K: 1986/224, T: 23.01.1986, ÇİFLİK, Seçim Suçları ve Cezaları, s.190-191

³¹⁴“*Oğuzeli İlçesi Taşyazı mahallesi muhtarı olan sanığın, 22.07.2007 genel seçimlerinde oy kullanabilmelerinin temini için mahallesinde oturmadıkları halde bazı kişilere ikametgah ilmi haberi düzenleyerek seçmen kütüğüne yazılmalarını sağlama eyleminin 298 sayılı Yasanın 142/1. madde ve fıkrasına aykırılık oluşturacağı, anılan madde hükmünde öngörülen cezanın üst sınırının 2 yıl hapis olarak belirlendiği ve davaya bakmanın 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanununun 10. maddesi uyarınca Sulh Ceza Mahkemesinin görevi kapsamında bulunduğu gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, resmi iddianamede gösterilen TCK.nun 204. maddesinde düzenlenen belgede sahtecilik suçuna ilişkin davaların da Asliye Ceza Mahkemesinin görevinde bulunduğu da gözetilmeden görevsiz Ağır Ceza mahkemesinde yargılamaya devamla yazılı biçimde hüküm kurulması, Yasaya aykırı, sanığın temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmesi olduğundan hükmün bu sebepten dolayı 5320 sayılı Yasanın 8/1. maddesi uyarınca uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK.nun 321. maddesi gereğince (BOZULMASINA),” Yargıtay 8 CD., E: 2013/9697, K: 2014/10134, T: 21.04.2014, www.corpus.com.tr, E.T. 26.04.2019*

³¹⁵ m.12: “*Kanunların ayrıca görevlikidığıhaller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet*

7. Muhakeme Usulü

298 sayılı Kanununun 142. maddesinde hüküm altına alınan suç, şikâyete tabi değildir. Bu nedenle soruşturma ve kovuşturma işlemleri suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcılığı tarafından resen yapılır.

B. Seçmen Kütüğü, Seçmen Listeleri ve Diğer Belgeler Üzerinde Suçlar

1. Genel Açıklamalar

298 sayılı Seçim Kanununun 148. maddesinin bir ve ikinci fıkralarında Türk Ceza Kanunundaki “belgede sahtecilik” suçuna atıf yapılmıştır. Akabinde son iki fıkrada aynı eylemlerin “oy hakkının kullanılmasına engel olmak maksadıyla” işlenmesi durumlarında verilecek cezalar belirlenmiştir.

Öncelikle kısa da olsa burada belge ve sahtecilik terimlerinin ne olduğuna bakmamız gerekecektir. Belge kavramı tanımlamak için TDK sözlüğüne bakıldığında; “bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. vesika, döküman” olarak tanımlanmıştır³¹⁶. “Belge kavramı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) gerekçesinde tanımlanırken kanun metni içerisinde bir tanım bulunmamaktadır”³¹⁷. Ancak ifade ettiğimiz

hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay’ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askeri mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır.” “Suç tarihlerinde Konut Yapı Kooperatifinin yönetim kurulu başkanı olarak görev yapan sanığın, Kooperatif Yönetim Kurulunun aldığı Noterliğince onaylanan 21/05/2008 tarihli karar uyarınca, kooperatifin banka hesabından kooperatif başkanı ve yönetim kurulu üyelerinden birisi dahil olmak üzere iki yetkilinin imzası ile para çekilebileceğinin öngörülmesi sebebiyle kooperatif yönetim kurulu üyesi olan katılanın imzasını taklit ederek kooperatifin Finansbank şubesindeki banka hesabından para çekmek için bankaya farklı tarihlerde 15 defa kooperatif adına talimat yazısı yazıp para çekerek zincirleme olarak özel belgede sahtecilik suçunu işlediğinin iddia olunması şeklinde gerçekleşen eyleminin, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 62/son maddesinde öngörülen, kooperatif yönetim kurulu üyeleri ile memurlarının kooperatifin para ve malları ile evrak ve belgeleri üzerinde işledikleri suçlar sebebiyle kamu görevlisi gibi cezalandırılacağına dair hüküm karşısında; sanığın fiilinin 5237 Sayılı TCK’nın 204/2. maddesinde yazılı “memurun resmi belgede sahteciliği” suçunu oluşturup oluşturamayacağına dair delilleri takdir ve değerlendirmeye görevini üst dereceli ağır ceza mahkemesine ait olduğundan, görevsizlik kararı verilmesi gerekirken duruşmaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması” Yargıtay 11. CD., E: 2017/4148, K: 2017/8245, T: 27/11/2017, <http://www.kazanci.com>, E.T:28.04.2019.

³¹⁶ www.tdk.gov.tr, (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

³¹⁷ GÖKÇEN, Ahmet, (TCK m. 204-212), Gözden Geçirilmiş ve Yargıtay Kararlarıyla Zenginleştirilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, (Belgede Sahtecilik), s. 72.

üzere TCK'nın 204. maddesinin gerekçesinden yola çıkarak doktrin ve içtihatlarda belge tanımlanmıştır³¹⁸.

Doktrinde belgeye dair ilgili tanımlamalar şu şekildedir:

Tezcan, Erdem ve Önok belgeyi; “Hukuki açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil oluşturmak amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçasıdır”³¹⁹ şeklinde tanımlamıştır.

Bakıcı ve Yalvaç ise belgeyi; “Hukuken hüküm ifade eden ve bir hakkın doğmasına hukuksal ilişkinin veya bir olayın, olgunun kanıtlanmasına yarayan yazıdır.” şeklinde tanımlamıştır³²⁰.

Bilgi Edinme Hakkı Kanununun 3. Maddesinde³²¹ belge “kurum ve kuruluşların sahip oldukları bu Kanun kapsamındaki yazılı, basılı veya çoğaltılmış dosya, evrak, kitap, dergi, broşür, etüt, mektup, program, talimat, kroki, plan, film, fotoğraf, teyp ve videokaseti, harita, elektronik ortamda kaydedilen her türlü bilgi, haber ve veri taşıyıcısı” olarak tanımlamıştır.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 199. Maddesi³²² ise belgeyi tanımlarken şu ifadeleri kullanmaktadır; “*Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu Kanuna göre belgedir.*”

³¹⁸ BOZDAĞ Ahmet, Yargıtay Kararları Işığında Vergi Kaçakçılığı Suçunda “Yanılıcı Belge ve Sahte Belge Kavramları”, Uludağ Üniversitesi, 32nd International Public Finance Conference Tebliği, Antalya, 2017, s.14.

³¹⁹ TEZCAN, Erdem, Önok, s. 675. DURMUŞ Tezcan, ERDEM, Mustafa Ruhan, ÖNOK, Murat Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, Seçkin, 2008,

³²⁰ BAKICI, Sedat YALVAÇ, Gürsel 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri, 2, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, s. 692.

³²¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4982.pdf>, E.T. 20.05.2019

³²² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-2.htm>, E.T. 20.05.2019

Yargıtay, konu ile ilgili kararlarında belgeyi “*hukuki bir hüküm ifade eden bir hakkın doğmasına ya da ortadan kalkmasına yarayan yazılar*” olarak tanımlamıştır³²³. Diğer taraftan “*TCK’da belge; resmi belge, özel belge ve resmi belge yerine geçen belge olmak üzere üç gruba ayrılmıştır*”³²⁴.

Sahtecilik kavramı ise yine TDK sözlüğünde “*yasal olarak geçerli olan bir belgenin benzerinin imal edilmesi veya üzerinde değiştirme, yıpratma, silme, karalama yapılması*” olarak tanımlanmıştır³²⁵. TDK sözlüğünde bu şekilde tanımlanan sahte sözcüğü, ceza hukuku kavramı olarak, muhatabını aldatmaya yönelik sahte işler yapılmasını, gerçeğin değiştirilmesini yahut olduğundan farklı gösterilmesine denir³²⁶. Sahtecilik kavramı Alman Ceza Kanununun 267. Maddesinde³²⁷; gerçek bir belgenin içeriğini sonradan fikirsel olarak değiştirmek şeklinde geçmektedir.

Sahtecilik söz, fiil ya da yazı üzerinde işlenebilir. Sahtecilik yazı üzerinde işlendiği takdirde “*belgede sahtecilik*” olarak adlandırılır³²⁸.

İnceleme konumuz olan maddenin bir ve ikinci fıkralarında geçen seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler, ilgili Kanununun 28. ve 43. maddelerinde

³²³ “*Yargıtay kararlarında Belge: ‘hukuki bir hüküm ifade eden bir hakkın doğmasına ya da ortadan kalkmasına yarayan yazılar’ olarak belirtilmiştir. Öğretide ise taşınabilen bir şey üzerine yazılıp da bir kimliği olan ve hukuki hüküm ifade eden, bir olayı ispata yarayan yazılar “belge” olarak nitelendirilmiştir. Yine öğretide, ceza hukuku yönünden varaka (yani belge), olayları nakleden veya irade beyanlarını içeren ve bir kimse tarafından oluşturulan her türlü yazılı belge olarak ifade edilmiştir. Bu tanımlar ve Yargıtay kararlarından hareketle sahtecilik suçları yönünden bir belge (varaka) den bahsedebilmek için şu hususların bulunması gerekmektedir. Belge, taşınır ve yazılı olmalıdır. Yazının kanıt oluşturabilmesi için anlamlı bir içeriğinin bulunması gerekir. Yine yazının kim, kimler ya da hangi makama ait olduğu belli olmalıdır içinde bulunduğu hukuk düzeninde hukuksal bir önem ve etkiye sahip olmalıdır. Biçim koşulları bakımından sakatlık göstermemelidir yani içerik yönünden sakat ve temelsiz olmamalıdır. Belge niteliğini taşıyan yazıların geçici ve sonradan alınması olanaklı biçimde bir taşınmazın üzerine veya araca takılması ve yapılandırılması belge olma niteliğini kaybettirmez” Yargıtay 21. CD, E: 2015/2814, K: 2015/4406, T: 02.11.2015, www.corpus.com.tr E.T: 27.04.2109 I*

³²⁴ GÖZEL, Arif, Belgede sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge, *S.D.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.5, S.1, Yıl 2015, s.148

³²⁵ www.tdk.gov.tr (Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü) (Erişim Tarihi: 28.03.2019)

³²⁶ KOCA, Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, (4. Baskı), 2017, Ankara, Adalet, s.683

³²⁷ www.jurastudent.de/definitionen 31.07.2019

³²⁸ GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, İmran Öktem’e Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları No. 275, Ankara, 1970, s. 126-127.

tanımladığı çerçevede “resmi belgeler” olduğu ve sahteciliğin bu belgeler üzerinde gerçekleştiği dikkate alınmalıdır.

İnceleme konusu olan maddemize dönersek 298 sayılı Kanunda 148. madde şu şekilde düzenlenmiştir:

“Tamamen veya kısmen sahte seçmen kütüğü veya seçmen listesi tanzim eden veya bozan veya çalan veya yok eden kimse hakkında Türk Ceza Kanununun belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Seçmen kütüğü veya seçmen listelerine ait vesikaları çalan veya bozan veya yok eden veya tahrip eden kimseye de aynı ceza verilir.

Oy hakkının kullanılmasına engel olmak maksadıyla seçmenlerin kimliklerini ispata yarayan herhangi bir belge üzerinde yukarıdaki fıkra yazılı fiilleri işleyenler veya bu belgeleri saklayanlar altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Seçmen, kimliğini ispat ederek oyunu kullandığı takdirde, yukarıdaki fıkra yazılı ceza yarısına kadar indirilir.”

2. Suçla Korunan Hukuki Değer

Yukarıda da belirttiğimiz üzere 148. maddede geçen bir ve ikinci fıkralarında Türk Ceza Kanunundaki “belgede sahtecilik” suçuna atıf yapıldığından burada korunan hukuki değeri resmi belgede sahtecilik suçuna paralel bir şekilde irdelememiz gerekecektir.

298 sayılı Kanunun 28. Maddesindeki tanımlar başlığı altındaki ilk iki bendinde seçmen kütüğünün ne olduğu ve nasıl düzenleneceği açık bir şekilde belirtmiştir³²⁹. Şöyle ki; *“Bu Yasaya göre seçmen olan vatandaşları tek olarak tanımlayan ve seçmenin oturduğu yeri belirleyen bilgileri kapsayan bilgisayar ortamına "Seçmen Kütüğü" denilir. Seçmen Kütüğü, Yüksek Seçim Kuruluna bağlı olarak kurulan Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü tarafından, bu Yasaya uygun olarak tasarlanacak, planlanacak, Yönetilecek ve yürütülecek*

³²⁹ ÇİFLİK, Seçim Suçları ve Cezaları, s.202

çalışmalarla elde edilir” Diğer yandan ilgili Kanunun 43. Maddesinin ilk fıkrasında da Sandık Seçmen listesinin tanımına yer verilmektedir: *“Seçmen kütüğünde yazılı adreslerine göre aynı sandık bölgesinde oturan, seçmen kütüğünde yazılı seçmenleri; seçmen kütüğü numarası, adı, soyadı, ana ve baba adı, doğum yılı, doğum yeri, adresinin yazılı olduğu ve soyadı alfabe sırasına göre sıralanmış listeye Sandık Seçmen Listesi denilir”*. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere bahse konu belgeler resmi belge statüsündedir. Dolayısıyla resmi belgede sahtecilik suçu, ilgili suç tipinde yol gösterici olacaktır.

Öncelikle resmi belgede sahtecilik suçu ve resmi belgeyi bozmak ve yok etmek suçları TCK'nın dördüncü bölümündeki “kamu güvenine karşı suçlar” arasında TCK 204. ve 205. maddelerde düzenlenmiştir. Resmi evrakta sahtecilik, üç farklı seçimlik hareketle işlenebilen bir suçtur:

- a) *“Sahte resmi belge üretilmesi veya mevcut resmi belgenin gerçeğe aykırı düzenlenmesi,”*
- b) *“Gerçek bir resmi belgenin başkalarını aldatacak şekilde değiştirilmesi,”*
- c) *“Sahte resmi belgenin kullanılması.”*

Yukarıdaki üç seçimlik hareketten herhangi birinin fail tarafından işlenmesiyle *resmi evrakta sahtecilik suçu* meydana gelir. *“Resmi evrakta sahtecilik suçu”* ile *“özel evrakta sahtecilik suçu”* arasındaki en temel fark, sahtecilik konusu evrakın gerçeğinin sadece yetkili resmi memur tarafından düzenlenebilen belgelerden olmasıdır.

Aynı şekilde TCK m.205'te belirtilen fiiller yine üç farklı seçimlik hareketle işlenebilir. Bunlar gerçek bir resmi belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek olarak maddede hüküm altına alınmıştır.

Kanun, bir takım hukuki sonuçlar doğurabileceğini tespit ettiği yazıları *“her türlü sahtecilik hareketine karşı korumakta, bunların geçerliliğine ve doğruluğuna vaki olacak her türlü tecavüzü ceza yaptırımlarıyla karşılamaktadır”*³³⁰.

³³⁰ ÖZBEK ve Diğerleri, Özel Hükümler, s. 818.

Resmi belgede sahtecilik suçlarını cezalandırmakla korunmak istenen yararın ne olduğu sorusu bizi kamu güveni gerçeğine götürecektir. Burada korunmak istenen hukuki değer kamuya güveni olduğu aşıkardır. Zira “suçun maddi konusunu oluşturan belgeler, toplum içerisinde her an kurulmakta olan hukuki ilişkilerin yürümesini sağlayan, kanıtlayan ve delil niteliğine haiz evraklardır”³³¹. Kamu güveni, “hukuk düzeninin, herhangi bir hukuki olayı ispat kabiliyetini tanıdığı şeylerle, doğruluk ve gerçekliğine herkes tarafından güvenilmesini emrettiği dış şekil ve alametlerin sahtekarlıktan korunmalarını görmek ve bilmekten ibaret genel ve toplumsal bir hak ve menfaat” olarak ifade edilmektedir³³².

148. maddedeki fiilleri, birden fazla hukuki değeri ihlal eden fiiller olarak kategorize etmek mümkündür. Zira ilgili maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında korunmak istenen bir diğer hukuki değer aynı zamanda “oy hakkı”dır. Öyle ki bir ve ikinci fıkralarda korunmak istenen kamu güvenine, söz konusu fiillerin oy hakkının kullanılmasına engel olmak amacıyla işlenmesi sonucu oy hakkı da eklenecektir.

Son olarak belgede sahtecilik suçlarıyla “özel mülkiyet ya da devlet idaresinin” korunduğu görüşleri de mevcuttur³³³.

3. Suçun Unsurları

a. Maddi Unsurlar

Suçun maddi unsurları hukuki konu, fiil, netice, fail ve mağdurdan oluşmaktadır. İnceleme buna uygun devam edecektir.

³³¹ GÖKCAN Hasan Tahsin, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:67, Sayı: 3, 2009, s.94

³³² ERMAN Sahir, ÖZEK Çetin, Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368), İstanbul, 1996, s.9

³³³ GÖKÇEN, Belgede Sahtecilik Suçları, s. 144-145

i. Suçun Konusu

Her suçun bir konusu bulunmaktadır. Hukuki konu somut bir durumu ifade etmektedir.¹⁴⁸ Maddede hüküm altına alınmış suçun konusu ise, seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve maddede belirtilen sair evraklardır.

298 sayılı Kanununun 28 ve 43. maddelerinde yer alan seçmen kütüğü ve seçmen listesi tanımları değinilmişti. Madde belirtilen tanımların haricinde hukuk sözlüğünün iki kavram için ortak tanımı bulunmaktadır. Şöyle ki³³⁴, seçmen olan vatandaşları tek olarak tanımlayan ve seçmenin oturduğu yeri belirleyen bilgileri kapsayan bilgisayar ortamına denmektedir.

Bunun yanı sıra 148. maddede belgede sahtecilik suçuna atıf yapılmıştır. Dolayısıyla suçun konusunun aynı zamanda resmi belge olduğu kaçınılmazdır. Belge kavramını genel açıklamalar kısmında izah ettiğimiz için burada değinilmeyecektir.

ii. Hareket (Fiil)

Ceza hukukunda suçun varlığından bahsedebilmek için ilk önce bir fiilin bulunması gerekmektedir.

298 sayılı Kanununun 148. Maddesinin bir ve ikinci fıkralarında yer alan suçun hareket unsuru bakımından kanun koyucu tarafından birden fazla seçimlik hareketler öngörmüştür. Bunlar;

- a) Seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin tamamen veya kısmen sahte düzenlenmesi,
- b) Seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin bozulması,
- c) Seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin çalınması,
- d) Seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin yok edilmesi
- e) Seçmen kütüğü veya seçmen listelerine ait vesikaların çalınması,

³³⁴YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Yetkin, Ankara, 2002, s. 946

- f) Seçmen kütüğü veya seçmen listelerine ait vesikaların bozulması,
- g) Seçmen kütüğü veya seçmen listelerine ait vesikaların yok edilmesi,
- h) Seçmen kütüğü veya seçmen listelerine ait vesikaların tahrip edilmesi, oluşturmaktadır.

Bu fiilleri gerçekleştiren fail hakkında TCK'nın belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerine göre verilecek cezanın yarı oranında artırılarak tayin edeceği belirtilmiştir³³⁵.

Kanun koyucu ilgili maddenin üç ve dördüncü fıkralarında ise, aynı fiillerin oy kullanmaya mani olmak maksadıyla gerçekleştirilmesi durumlarını hüküm altına alıp, burada suçun hareket unsurunu oluşturacak eylemlerin yaptırımını farklı bir şekilde belirlemiştir.

İnceleme konusu suçta, suçun oluşabilmesi için ancak maddede belirtilen hareketlerin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu durumda inceleme konusu suç tipinin bağlı hareketli suçlardan olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra maddede yazılan hareketlerden bir veya birden fazlasını gerçekleştirilmesi suretiyle suçun oluşması mümkün olacağından seçimlik hareketli bir suç olduğunu ifade etmek gerekecektir. Diğer yandan suçun oluşabilmesi için maddede belirtilen hareketlerden tek bir hareketin yeterli olması durumu bizi, suçun tek hareketle işlenebilen suçlardan olduğu gerçeğine götürecektir.

a) Seçmen Kütüğünün veya Seçmen Listesinin Tamamen veya Kısmen Sahte Düzenlenmesi

Seçmen kütüğü ve seçmen listesinin ne olduğuna ilişkin çalışmamızın önceki kısımlarında gereken açıklamayı yapmıştık. Burada Kanun, resmi belge statüsünde olan seçmen kütüğü ve seçmen listesinin kısmen veya tamamen sahte düzenlemesi şeklinde oluşan seçimlik hareket ile gerçek belgenin taklidinin oluşturulmasını kastetmektedir. Dolayısıyla gerçekte var olmayan bir durumun varmış gibi gösterilerek ikerikyönünden sahte belge düzenlenmesi hali ortaya çıkmaktadır³³⁶.

³³⁵ ÇİFLİK, Seçim Suçları ve Cezaları., s.203

³³⁶ BAKICI ve YALVAÇ, Ceza Hukuku Özel Hükümleri, s. 721.

Seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin tamamen veya kısmen sahte düzenlenmesi durumunda fail, resmi belgeyi hazırlayabilir, ilgili kamu görevlisinin yerine imza atabilir veya başka bir kişiye imzalatabilir. Burada söz konusu resmi belgeler ve imzalar aslına uygun bir biçimde hazırlanarak söz konusu belge ve imzaya gerçeğe aykırı bir şekilde resmiyet kazandırılmak amaçlanmaktadır. İnceleme konusu seçimlik hareketin ancak taklit suretiyle gerçekleştirilebileceğinin kabulünde zorunluluk bulunmaktadır³³⁷.

Diğer yandan böyle bir durumda sahtecilik belgenin bir kısmında ya da tamamında söz konusu olabilir³³⁸.

b)Seçmen Kütüğünün veya Seçmen Listesinin ve Bunlara Ait Vesikaların Bozulması, Yok Edilmesi, Tahrip Edilmesi

İnceleme konusu seçimlik hareketi, TCK'nın 205. maddesine yer alan resmi belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçuna atfen irdelenmek gerekmektedir.

Görüldüğü üzere kanun koyucu, TCK'da resmi belgeyi bozmak, yok etmek hareketleri resmi belgede sahtecilik suçundan ayrı bir suç olarak düzenlemeyi uygun görmüştür. *“Belgede sahtecilik suçlarında, gerçekte var olmayan ya da olması gerekenden farklı bir belge meydana getirilirken; burada, var olan gerçek bir belgenin kısmen veya tamamen kullanılamaz hâle getirilmesi söz konusudur”*³³⁹.

İnceleme konusu seçimlik hareket olan seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin ve bunlara ait vesikaların bozulması veya yok edilmesi, ancak hukuken var olmuş ve resmi belge statüsüne geçmiş bir belgenin varlığı halinde mümkün olabilecektir. Hukuken var olmayan veya resmi belge statüsüne geçmeyen bir vesikanın bozulması veya yok edilmesi doğal olarak düşünülemez. Dolayısıyla bu seçimlik hareketin vücut bulması için belgenin

³³⁷ TOROSLU, Ceza Hukuku Özel Kısım, 2. Baskı., Ankara, Savaş Yayınları, 2007, s. 232.

³³⁸ BAKICI ve YALVAÇ, Ceza Hukuku Özel Hükümleri, s. 721.

³³⁹ GÜNGÖR, Devrim Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s.106.

önceden hukuki varlık göstermesi ana kuraldır. TCK m. 205'in gerekçesinde ifade edildiği üzere hukuken geçerli, yani gerçek bir resmi belge olması aranmaktadır.

Bununla birlikte resmi belgenin, tamamen veya kısmen karalanması, yakılması, üzerine su dökülmesiyle seçimlik hareket ortaya çıkarmaktadır³⁴⁰.

Diğer yandan resmi belgede sahtecilik suçundan ayrı olarak, hareketin aldatma unsuru taşımaması aranmaktadır. Resmi belge üzerinde gerçekleştirilendeğişikliğin, aldatma kabiliyetini taşımaması hâlinde, eylemin, resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçuna vücut verdiği kabul edilmelidir³⁴¹.

c) Seçmen Kütüğünün veya Seçmen Listesinin ve Bunlara Ait Vesikaların Çalınması

İnceleme konusu seçimlik hareket olan seçmen kütüğünün veya seçmen listesinin ve bunlara ait vesikaların çalınması, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere hukuken varlık kazanmış ve resmi belge hüviyetine geçmiş belgelere karşı gerçekleştirilebilir. Burada ceza hukuku alanına giren, başkasına ait olan ve rızası dışında alıkonulan hırsızlık eylemine kısaca atıfta bulunabiliriz. Görüldüğü üzere TCK'ya göre ise, hırsızlık suçunun oluşmasında suça konu malın, alındığı sırada o mal üzerinde egemenlik yetkisi kullanan kişinin rızası dışında alınmış olması yeterli sayılmaktadır³⁴². İnceleme konusu seçimlik harekette de failde aynı irade aranmalıdır.

iii. Netice

İncelediğimiz suç tipinde maddenin bir ve ikinci fıkralarında mezkur eylemlerin yapılmasıyla suç tamamlanır. Suçun tamamlanması için suçu oluşturan seçimlik hareketlerin yapılmasıyla kamu güveninin sarsılması yeterli olacaktır. Tam da bu noktada zarar suçu veya tehlike suçu ayrımı ortaya çıkmaktadır. TCK'daki suçlar incelendiğinde görülmektedir ki, *“bir zararın meydana gelmesi halinde suçun oluştuğu kabul edilirken, bazı suçlarda ise*

³⁴⁰ÖZBEK, ve Diğerleri, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 10. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2016, s. 833.

³⁴¹GÖKÇEN, Belgede Sahtecilik, s. 369.

³⁴²ÖZTÜRK, ERDEM, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.276.

sadece bir tehlikenin meydana gelmesi de yeterli kabul edilmektedir”³⁴³. Dolayısıyla ilgili suç tipinin tehlike suçu olduğu söylenebilir. Bu yüzdendir ki maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen oy hakkının kullanılmasına mani olmak maksadıyla yapılan eylemler, dördüncü fıkrada belirtildiği şekilde kişinin kimliğini ispatı sonucunda suç gerçekleşmese dahi netice gerçekleşmiş sayılacak ve maddenin son cümlesinde geçtiği üzere yarı oranında indirilse dahi yaptırım söz konusu olacaktır.

Anılan suç tipiyle ilgili ceza hukukunda bir diğer ayırmadan bahsetmek gerekecektir. Söz konusu ayırım hareketin yapılması ile neticenin gerçekleştiği yani salt hareket suçları³⁴⁴ ve neticesi hareketten ayrılabilen suçlar ayırımı olacaktır.

İnceleme konusu suç salt hareket suçu olduğundan, hareketten ayrı bir netice aranmayacaktır. Bu açıdan seçmen kütüğünün veya seçmen listelerinin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi ya da maddede geçen diğer gerçek belgelerde değişiklik yapılmasıyla suç tamamlanmaktadır.

iv. Fail

Suç tiplerinde genellikle suçun faili her kim, kimse gibi terimlerle ifade edilir³⁴⁵. 148. maddede kimse ifadesi kullanılarak kimlerin fail olabileceği konusunda özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Söz konusu fiili maddede, sivil veya kamu personeli ayırımına girilmediği için herkes işleyebilir. Ancak kanun koyucunun, failin kamu görevlisi olması durumunda maddede direk yazılmasa dahi belgede sahtecilik suçuna atıf yapıldığından fail hakkında farklı bir yaptırımı söz konusu olacaktır. Dolayısıyla TCK'nın 204. maddesinin ikinci fıkrasında suç, özgü suç olarak düzenlenmiştir. Burada *görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi sahte olarak düzenleyen* fail sadece kamu görevlisi olursa suç meydana gelir. Bu suçun icra hareketlerinin yetkili kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde TCK m. 204/2, sivil kişi ya da yetkisiz kamu görevlisi tarafından işlenmesi durumunda TCK m. 204/1'e göre cezalandırılacaktır.

³⁴³ HAKERİ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.183.

³⁴⁴ HAKERİ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.182.

³⁴⁵ ÖZTÜRK, ERDEM, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.191

v. Mağdur

İncelediğimiz maddedeki belgede sahtecilik suçu atfı bakımından bu suçun TCK'da kamu güvenine karşı suçlar başlığı altında düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Bu suçta mağdurun kim olduğu konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Kimi görüşlere göre mağdur, Devlettir ve sahtecilikten zarar gören bireyler suçtan zarar gören vasfını taşımaktadırlar³⁴⁶. Ancak 148. maddenin üçüncü fıkralarında belirtildiği üzere seçmenin oy hakkının kullanılmasına mani olmak maksadı söz konusu olduğu ve bu mani olma durumunun gerçekleşmesi durumunda mağdurun aynı zamanda seçmen olacağı kaçınılmazdır. Zira “işlenen bir suç dolayısıyla doğrudan doğruya belirli bir kişi veya kişilerin haklarına hanel gelmiş ise, bu kimselerin suçun mağduru oldukları kabul edilmelidir”³⁴⁷ görüşü de konu ile ilgili dolaylı bir bakış açısidir.

“Resmi evrakta sahtecilik suçu, bir kişi aleyhine işlense bile suçun mağduru daima Devlet olarak kabul edilmekte ve işlenen suç nedeniyle maddi-manevi zarar gören gerçek kişiler mağdur değil, ‘suçtan zarar gören’ sıfatıyla soruşturma ve kovuşturma aşamalarında şikâyetçi olup yargılamaya katılabilmektedirler”³⁴⁸.

Diğer yandan sivil kişilerin işlemiş olduğu resmi belgede sahtecilik suçu kamu güveni aleyhine işlendiğinden ceza hukuku anlamında mağdur toplumu oluşturan herkestir³⁴⁹.

³⁴⁶ ERMAN, ÖZEK, Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar, s. 11.

³⁴⁷ ÜZÜLMEZ, KOCA, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s.681.

³⁴⁸ “Sahtecilik suçları 5237 sayılı TCK'nın 4. Bölümünde Kamu Güvenine Karşı Suçlar bölümünde düzenlenmiştir. Düzenlenen her sahte belgenin ayrı bir suç oluşturduğu, resmi belgede sahtecilik suçlarında korunması gereken yararın kamunun güveni olduğu, sahte resmi belge ya da özel belgenin bir kimsenin mağduriyetine neden olmadığı takdirde suçtan zarar görenin kamu ya da toplum olduğu açıktır. Ancak sahte resmi veya özel belgenin gerek sadece toplumun gerekse bir gerçek ya da tüzel kişinin zararına ve mağduriyetine yol açacak biçimde düzenlenmesi, aynı kişiye ilişkin birden fazla belgede gerçekleşmiş ise, 5237 sayılı TCK'nın 43/1. maddesinde öngörülen 'Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir.Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır.' hükmü gereğince zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasını gerekir. Ancak resmi belgenin düzenlenmesi ve özel belgenin düzenlenip kullanılmasında, suçtan zarar gören toplumun yanında bir kimsenin mağduriyeti veya zararı da söz konusu ise, bu takdirde bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi niteliğinde olmadığından zincirleme suç hükümleri uygulanamaz, failin zincirleme suç hükümlerine göre değil ayrı ayrı suçlardan cezalandırılmasından söz edilir.” Yargıtay CGK, E: 2013/397, K: 2014/202, T: 22.04.2014, www.corpus.com.tr E.T. 29.04.2019

³⁴⁹ ARTUK, GÖKÇEN, YENİDÜNYA, Özel Hükümler, s. 623.

b. Manevi Unsur

i. Genel Bilgiler

Maddenin ilk üç fıkrasında belirtilen eylemlerin manevi unsuru genel suç kastının varlığını göstermektedir. Çünkü suçun kanuni tanımındaki unsurlarını bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmesi suçun oluşması için yeterlidir.

Diğer yandan maddede belgede sahtecilik suçuna atıf yapılmaktadır. Belgede sahtecilik suçunda da manevi unsur genel kasttır. Doktrinde genellikle, “*suçun işlenmesi için genel kastın yeterli olduğu, özel kastın aranmayacağı*” kabul edilmektedir³⁵⁰.

Resmi belgede sahtecilik suçu doğrudan kast ile işlenebileceği gibi sivil kişiler tarafından işlenmesi halinde olası kastla işlenebilmesi mümkündür³⁵¹

Yargıtay’ın konu ile ilgili görüşü doğrultusunda ilerleyecek olursak kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçu, taksirle işlenmeye elverişli değildir³⁵².

ii. Nitelikli Hal

İnceleme konusu suç tipinde daha fazla cezayı gerektirecek bir nitelikli hal hüküm altına alınmamıştır. Suçun oluşması ve akabinde verilecek cezalar için fıkroda yazılan eylemin gerçekleşmesi yeterlidir.

³⁵⁰ TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, s. 686.

³⁵¹ TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, s. 744. “*Sahibi bulunduğu aracın gerekli harçlar yatırılıp ilgili diğer belgeler de eklenerek yetkili istasyona götürülüp teknik muayenesinin yaptırılmadığını, araç teslim edilmeksizin sadece ruhsatının kimliği tespit edilemeyen şahsa verilerek muayene işleminin sahte biçimde yapıldığını bilecek durumda olan sanığın, yüklenensuçtu kasten işlediği sabit olduğu gibi “resmi belgede sahtecilik suçunun” olası kastla işlenemeyeceği gözetilmeden, suçun olası kastla işlendiğinden bahisle sanık hakkında TCK’nın 21/2. maddesinin uygulanması suretiyle eksik ceza tayini*” Yargıtay 11. CD, E: 2011/4333, K: 2013/1189, T: 23.01.2013 www.kararara.com,

³⁵² “*Sanıkların vekâletnamelerde tanıklıklarının bulunmadığı, vekâletname tanzim edilirken vekil edilenlerin noterde hazır bulunmalarının gerekmediği cihetle; işçisi oldukları firmanın yetkilileri tarafından verilen belgeler ile sosyal güvenlik kurumundan para tahsil etmekten ibaret eylemlerinde, belgelerin sahte olduklarını bildiklerine ve diğer sanıkların eylemlerine iştirak ettiklerine ilişkin savunmalarının aksine gösterir delillerin nelerden ibaret olduğu karar yerinde açıklanıp tartışılmadan yazılı şekildemahkûmiyetlerine karar verilmesi*” Yargıtay 11. CD, E: 2010/16611, K: 2012/3197, T: 8/3/2012, www.corpus.com.tr, E.T: 30.04.2019

c. Hukuka Aykırılık Unsuru

İncelediğimiz suç tipinde, suçun maddi ve manevi unsurlarının oluşmasıyla birlikte hukuka aykırılık gerçekleşmiş olsa dahi bu durum suçun oluşabilmesi için tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda her suç incelemesinde olduğu gibi bu fiilin gerçekleşmesinde hukuka uygunluk nedenlerinin olup olmadığının da araştırılması gerekmektedir. Kanun, kamu güvenine mazhar olan resmi belgelerin sahlılığıne ve orjinallığıne müdahale kapsamındaki fiilleri hukuka aykırı olarak kabul etmekte ve Kanunda düzenlenmiş bu tipik hareketin bilerek ve istenerek işlenmesi durumunda hukuka aykırılığın oluştuğunu kabul etmiştir³⁵³. Söz konusu suç tipine dönersek belgede sahtecilik suçuna atıf yapıldığı için failin meşru müdafaa veya zaruret halini içeren bir durumda olması ihtimali, söz konusu suçun doğası gereği ileri sürülemez.

Diğer bir hukuka uygunluk nedeni olan mağdurun rızası hususunda ise yukarıda değindiğimiz üzere suçun koruduğu hukuki değer kamu güvenidir ve dolayısıyla mağdur aynı zamanda devlettir. Devlet de suçun işlenmesine rıza gösteremeyeceği için söz konusu bu hukuka uygunluk nedeni de bu suç tipinde uygulanamayacaktır.

Son olarak fiil hakkın kullanılması bağlamında ele alındığında,hiçbir hakkın kişiye bu eylemi gerçekleştirme fırsatı vermeyeceğinden resmi belgede sahtecilik suçunda hukuka uygunluk nedeni olarak uygulanması söz konusu değildir³⁵⁴.

4.Suçun Özel Görünüş Biçimleri

148. maddede sayılan ve işlendiği takdirde cezai yaptırımı bulunan seçimlik hareketlerin gerçekleşmesiyle suç tamamlanmaktadır. Yani burada neticesi harekete bitişik bir suç söz konusudur. Örneğin seçmen kütüğünün veya seçmen listelerinin gerçeğe aykırı olarak düzenlenmesi veya maddede geçen diğer gerçek belgelerde değişiklik yapılmasıyla suç tamamlanacağı için teşebbüse elverişli bir durum söz konusu olamayacaktır. Ancak 148. maddede zikredilen seçmen kütüğü, seçmen listeleri ve diğer belgeler resmi belge hüviyetinde olduğundan resmi belgede sahtecilik suçuna atıf yapmak uygun olacaktır. Bu

³⁵³ GÖKCAN, Resmi Belgede Sahtecilik Suçu, s.120.

³⁵⁴ ÖZBEK ve Diğerleri, Özel Hükümler, s. 827.

konuda iki görüş mevcuttur. Birinci görüşe göre resmi belgede sahtecilik ani suçtur; bu nedenle teşebbüse elverişli değildir³⁵⁵. Yargıtay da birçok kararında bu görüşü destekler mahiyette “*resmi belgede sahtecilik suçlarının neticesinin harekete bitişik olması nedeniyle teşebbüse elverişli olmadığına*” karar vermiştir³⁵⁶.

Konu ile ilgili diğer görüşe göre “*belgede sahtecilik suçunu maddi unsurunu oluşturan seçimlik hareketlerden herhangi birisini doğrudan icraya başlayıp da elinde olmayan (arızı) nedenlerden ötürü suçu tamamlayamaması durumunda fail, teşebbüs nedeniyle sorumlu tutulur*”³⁵⁷. Örneğin resmi belgede sahtecilik suçunun “*maddi unsurları olan bozmak, yok etmek ya da gizlemek eylemleri gerçekleşmesine rağmen belgedeki esaslı unsurlar zarar görmemişse, belge hukuksal değerini koruyorsa ve kullanılması mümkünse suçta teşebbüs meydana gelebilecektir*”³⁵⁸.

Gerek inceleme konusu suç tipinde olsun gerekse resmi belgede sahtecilik suçunda olsun teşebbüse elverişli bir durum olan icra hareketlerinin kısımlara bölünebilmesi hali, çok istisnai durumlarda örneğin suçüstü halinde mümkün olacağından ancak bu

³⁵⁵ PARLAR, HATİPOĞLU, Seçim Suçları, s. 170.

³⁵⁶ “*Resmi belgede sahtecilik suçlarının teşebbüsünün mümkün olmadığı, suçun, sahte resmi belgenin düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kullanılması halinde oluşacağı cihetle, sanık Murat Atasever'in, mağdur Ahmet Kılıç adına, Hamidiye Mahallesi Muhtarlığına "sahte nüfus cüzdanı talep belgesi" tanzim ettirmesi ve bu belge ile nüfus müdürlüğünü müracaat ederek "resmi belgede sahtecilik" suçundan cezaverilmesi gerekirken yazılı şekilde "resmi belgede sahteciliğe teşebbüs" suçundan mahkumiyet hükmü kurulması*” Yargıtay 11. CD, E: 2012/1057 K: 2012/4596, T: 2/4/2012, UYAP İfçitihat Programı, E.T.09.04.2019.

“*Resmi belgede sahtecilik suçlarının niteliği gereği neticesi harekete bitişik suçlardan olduğundan bu suçların teşebbüsünün mümkün olmadığı, suçun belgenin düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kullanılması ile oluşacağı cihetle, sanığın Gölçük Nüfus Müdürlüğü'nde veri kontrol hazırlama memuru olarak görevli teyiz dışı sanık ... 'a verdiği kardeşi ... 'ya ait kimliğe kendisine ait fotoğrafını yapılandırılmasını ve bu şekilde PVC ile kaplanmasını talep etmesinden ibaret olayda, suçta konu nüfus cüzdanı üzerinde heyetimizce ve 09/06/2015 tarihli duruşmada mahkemece yapılan gözlemede, fotoğraf üzerinde herhangi bir soğuk mühür izinin yer almadığının tespit edilmesi karşısında, nüfus cüzdanında sahteciliğin zorunlu unsurlarından olan soğuk mühür izinin fotoğraf üzerinde bulunmaması sebebiyle belgenin aldattıcılık niteliği bulunmayıp suçunun unsurları itibarıyla oluşmadığı, ancak sanık ... hakkındaki sübut bulan eylemin küll halinde hakkında hükmü açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen teyiz dışı sanık ... 'u „görevi kötüye kullanma“ suçuna azmettirme suçunu oluşturacağı gözetilmeden, eylemin memurun resmi belgede sahteciliği suçuna teşebbüs aşamasında kaldığından bahisle yazılı biçimde mahkumiyet kararı verilmesi”* Yargıtay 11. CD, E: 2016/12006 K: 2017/659, T: 6/2/2017 <http://www.kazanci.com> E.T.18.4.2019.

³⁵⁷ TEZCAN, ERDEM, ÖNOK, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, s. 687.

³⁵⁸ Yargıtay 11. CD, E: 2006/1549, K: 2008/1112, T: 27.02.2008, BAKICI, YALVAÇ, Ceza Hukuku Özel Hükümleri, s. 1012.

durumlarda suça teşebbüsün mümkün olduğu söylenebilir. İcra hareketinin failin iradesiyle kesilmesi durumu olan gönüllü vazgeçme³⁵⁹ hükmü bu suç için mümkün olabilecektir.

148. maddede sayılan suç tipi iştirak hükümleri açısından ele alındığında; failin sivil olması durumunda, müşterek faillik, azmettiren ve yardım eden sıfatıyla suça her türlü iştiraki mümkün görülmekte ve iştirak bakımından herhangi bir özellik göstermemektedir. Suç tipindeki hareketlerin birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmesi mümkündür. Ancak maddede resmi belgede sahtecilik suçuna (TCK m.204) atıf yapıldığı ve söz konusu maddenin (TCK m.204/2) ikinci fıkrası gereği fail ancak kamu görevlisi olmak zorundadır. Buradan hareketle ikinci fıkra kapsamında bir özgü suç durumu ortaya çıkar. Özgü suçlarda TCK'nın 40. Maddesinde geçen bağlılık kuralı gereği "*Özgü suçlarda, ancak özfaillik niteliğinin taşıyan kişisi fail olabilir*"³⁶⁰. Önceki suç tipinde de belirttiğimiz üzere özgü suçlarda özel faillik vasfını taşımayan kişinin, özgü suçun işlenişine yönelik katkısı hangi düzeyde olursa olsun, sorumluluğu şeriklik statüsünde kalacaktır³⁶¹.

148. maddede zikredilen suç tipinde resmi belgede sahtecilik suçundaki içtima hükümleri uygulanacaktır. Resmi belgede sahtecilik suçu hususunda TCK'da özel hüküm bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 212. maddesinde "Sahte resmî veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunur" şeklinde düzenlenen özel içtima hükmü uyarınca "*sahte resmi belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır*"³⁶².

³⁵⁹ TCK md. 36. "*Fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır.*"

³⁶⁰ "...tarafından mahkemeye gönderilen yazıda sanıklardan...un ... Vergi Dairesi Müdürlüğünde çalıştığı, görevleri arasında "haciz koyma ve kaldırma" yazışmalarının da bulunduğu belirtilmiş olması nedeniyle, yeniden ilgili kuruma yazı yazılarak "haciz koyma ve kaldırma" yazışmalarında sanık...un imza yetkisi olup olmadığı sorularak imza yetkisinin bulunduğu anlaşılması halinde ... açısından memurun resmi belgede sahteciliği ve diğer sanıklar için bu suça azmettirme aksi takdirde tüm sanıklar için memur olmayan kimsenin sahteciliği suçu oluşacağı gözetilmeden eksik inceleme sonucu yazılı şekilde karar verilmesi," Yargıtay11. CD, E: 2013/3807, K: 2015/26514 , T: 25.05.2015, www.corpus.com.tr, E.T.29.04.2019

³⁶¹ ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 512.

³⁶² PARLAR, HATİPOĞLU, s. 704.

Önceki suç tipinde de belirttiğimiz üzere bu suçta da korunan hukuki değer kamu güvenidir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun konu ile ilgili kararında³⁶³ “suçun mağdurunun genel olarak toplumu oluşturan herkes olduğu, bunun dışında kalanların ise suçtan zarar gören olabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla Kamu görevlisi tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçunun, TCK. 43 uyarınca bir suç işleme kararının icrası kapsamında, birden fazla defa işlenmesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulup cezada arttırmaya gidilecektir.”

5. Yaptırım

İnceleme konusu suç tipinin ilk iki fıkrasında belgede sahtecilik suçuna atfen cezalandırma uygun görülmüştür. Bahse konu maddenin ilk iki fıkrasında belgede sahtecilik suçuna atf yapıldığı için inceleme konusu suç tipinin ilgili fıkralarının yaptırımını ele alınırken belgede sahtecilik suçunun yaptırım hükümlerine bakılacaktır. Bunun yanı sıra resmi belgede sahtecilik suçuna ve failin sivil kişi yahut kamu görevlisi olması durumuna göre bir ayırım izlenerek cezai yaptırımlar uygulanacaktır.

Resmi belgede sahtecilik suçu 5237 sayılı TCK'nın 204. Maddesinin birinci fıkrasında geçtiği üzere sivil kişi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçunun cezası madde hükmü uyarınca iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıdır.

Yine aynı maddenin ikinci fıkrası hükmü uyarınca yetkili kamu görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçunun cezası ise üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıdır.

³⁶³ “Bu bağlamda gerek 765 sayılı TCK'nun, gerekse de 5237 sayılı TCK'nun belgede sahtecilik suçlarının düzenlendiği madde metinlerinde suçun mağdurunun kim olduğuna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemesi, belgede sahtecilik suçlarının hukuki konusunun kamunun güveni olması ve bu suçların kamu güvenine karşı suçlar bölümünde düzenlenmiş bulunması hususları birlikte değerlendirildiğinde, bu suçların mağdurunun toplumu oluşturan bireylerin tamamının, diğer bir ifadeyle kamunun olduğunun, eylemin belirli bir kişinin zararına olarak işlenmesi halinde bu kişinin mağdur değil, suçtan zarar gören olacağı inkabulü gerekmektedir. Aksinin kabulü halinde, somut olayda olduğu gibi birden fazla kişiyekarşı işlenmiş olan sahtecilik suçlarında hükümlenilecek suç ceza miktarları göz önünde bulundurulduğunda, 5237 sayılı TCK'nun Adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi başlıklı 3. maddesinin gerekçesinde, Suç işlenmesiyle bozulan toplum düzeninde adaletin sağlanması için suç işleyen kimseye uygulanacak ceza hukuku yaptırımlarının haklı ve ölçülü olması gerekir. Çünkü ancak haklı ve suçuna ağırlığıyla orantılı bir yaptırım ile suç işleyen kişinin bu fiilinden pişmanlık duyması sağlanabilir ve yeniden topluma kazandırılması söz konusu olabilir” şeklinde açıklanmış olan ölçülülük ilkesine aykırı davranılmış olunacaktır” Yargıtay CGK, E: 2013/11-397, K: 2014/202, T: 22.04.2014, www.corpus.com.tr, E.T: 27.04.2019

Maddenin üçüncü fıkrasında ise, cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hal mevcuttur. Buna göre failin sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli bir resmi belgede sahtecilik yapması halinde tayin edilecek cezası yarı oranında artırılacaktır. Seçim ile ilgili evraklar da sahteliği sabit olana kadar geçerli evraklardan sayıldığı için bu fıkra inceleme konusu suç tipinde de uygulanabilecektir.

TCK'nın 211. maddesinde cezayı hafifleten nitelikli hal mevcuttur. Bu hükme göre failin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını ispatı veya gerçek bir durumu belgelemek amacıyla sahtecilik suçunu işlemesi halinde cezası yarı oranında indirilecektir.

TCK'nın 212. maddesinde resmi belgede sahtecilik suçunu da kapsayan özel bir içtima kuralı düzenlenmiştir. Anılan hüküm uyarınca resmi veya özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması durumunda hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacaktır.

İnceleme konusu suç tipinin üçüncü fıkrasında ise belgede sahtecilik suçu nazara alınmadan kanun koyucu tarafından maddede ayrı bir yaptırım öngörülmüştür. Buna göre üçüncü fıkrada belirtilen fiilleri “*işleyenler veya bu belgeleri saklayanlar altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*”

İnceleme konusu suç tipinin dördüncü fıkrasında üçüncü fıkradaki cezai yaptırıma atıf yapılarak “*Seçmen, kimliğini ispat ederek oyunu kullandığı takdirde, yukarıdaki fıkrada yazılı ceza yarısına kadar indirilir.*”

6. Görevli ve Yetkili Mahkeme

“TCK'nın 204. maddesinin 1'inci fıkrasında düzenlenen birey tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçuyla ilgili yargılama yapmakla görevli mahkeme 5235 sayılı Adli Yargı İlk derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunu'nun 11'inci maddesi”³⁶⁴ uyarınca Asliye Ceza Mahkemeleridir. “Aynı yasanın 12. maddesi uyarınca TCK'nın 204. maddesinin 2. fıkrasında yazılı yetkili kamu

³⁶⁴m. 11: “Kanunların ayrıca görevlikaldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır.”

*görevlisi tarafından işlenen resmi belgede sahtecilik suçunda yargılama yapmakla görevli mahkeme ise ağır ceza mahkemesidir*³⁶⁵. Diğer yandan yetkili mahkeme ise, ilgili suç tipi sahte resmi belgenin kullanılması şeklinde olup ani değil mütemadi (kesintisiz) suç niteliğinde olması hasebiyle, “*resmi belgenin düzenlendiği değil kullanmanın yakalama ile sona erdiği yer mahkemesidir*”³⁶⁶.

7. Muhakeme Usulü

*“Resmi belgede sahtecilik suçunun takibi şikâyete bağlı olmayıp soruşturması şikâyet aranmaksızın resen yapılır”*³⁶⁷.

Resmi belgede sahtecilik suçunun soruşturma usulü bakımından TCK’nın 204. Maddesinin birinci fıkrasında geçen sivil kişinin resmi belgede sahteciliği suçu herkes tarafından işlenebilen bir suç olması nedeniyle suçun öğrenilmesinden itibaren yapılacak soruşturma CMK’nın 160. Maddesi gereğince Cumhuriyet savcılıklarınca doğrudan yapılacaktır.

Burada belirtilmesi gereken husus, resmi belgede sahtecilik suçunu soruşturma usulü bakımından TCK’nın 204. Maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen kamu görevlisinin belgede sahteciliğinde ise soruşturmanın izin şartına bağlı olarak yürütüleceğine dair fark bulunmaktadır.

³⁶⁵ Madde 12- (Değişik: 21/2/2014 – 6526/2 md.) “Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay’ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır.”

³⁶⁶ ARTUK, GÖKÇEN, YENİDÜNYA, Özel Hükümler, s. 650.

³⁶⁷ ÖZBEK ve Diğerleri, Özel Hükümler, s. 830.

“Kamu görevlisi failin görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmi belgede sahtecilik yapması halinde ise suç aynı zamanda 3628 Sayılı Kanunun 17. maddesinde yer alan suçlardan olmadığı için soruşturma yapılabilmesi için 4483 Sayılı Kanun hükümlerine göre izin alınması gerekmektedir”³⁶⁸. Yargıtay, konu ile ilgili olarak izin alınmasını dava şartı olarak gerekliliğini kararlarında belirtmektedir³⁶⁹. İlgili kararda Yargıtay, TCK'nın 204/2 maddesinde tanımlanan “kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği” suçunu açıklarken söz konusu eylemin kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği ve iştirak suçunu oluşturabilmesi için öncelikle sanığının görevlendirme durumunun olup olmadığını öğrenmek isteyerek, sanığın 657 sayılı Kanuna tabi veya memur gibi yargılanmasını gerektirecek kanuni bir düzenleme olup olmadığı, memur sıfatını haiz ise 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca soruşturma iznine tabi olup olmadığı ve görevi gereği düzenlemeye yetkili olup olmadığı hususları araştırıp izne tabi ise yetkili merciden dava şartı olarak soruşturma izni alınması gerektiğini şart koşmuştur.

C. Oy Sandığı Üzerinde Suçlar

1. Genel Açıklamalar

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Tasarısına dair Seçim Kanunu Komisyonu raporuna göre; “Sandık başı işlerinin düzenle yürümesini ve sandık başı işlerini güçleştirecek müdahalelere, oy verme sırasında seçmen olmayanların oy

³⁶⁸ GÖKÇEN, Belgede Sahtecilik Suçları, s.216.

³⁶⁹ “Suç tarihinde, Komutanlığı Bütçe ve Maliye Kısım Amirliğinde görev yapan sanığın Hastanesi'nden reçete edilen tıbbi cihazlar hakkında, dört adet firma ve şahıs adına sahte 20 adet ödeme belgesi ve buna bağlı evraklar nedeniyle sanıklar ile iştirak halinde sahte belgeler düzenleyerek kamu zararına neden olduğu iddiası ile sahtecilik ve nitelikli dolandırıcılık suçlarından açılan davada, sanık ...'in eylemlerinin 5237 sayılı TCK.'nun 204/2 maddesinde tanımlanan kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçunu, oluşturduğu kabul edilerek bu suçtan hüküm kurulmuş olması karşısında; eylemin kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği ve iştirak suçunu oluşturabilmesi için öncelikle sanığının görevlendirme ve dosyasının aslı gibidir onaylı sureti getirtilerek, sanığın 657 sayılı yasaya tabi veya memur gibi yargılanmasını gerektirecek yasal bir düzenleme olup olmadığı, memur sıfatını haiz ise 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca soruşturma iznine tabi olup olmadığı ve görevi gereği düzenlemeye yetkili olup olmadığı hususları araştırılarak, izne tabi ise yetkili merciden dava şartı olarak "soruşturma izni" alınması gerektiği, izin alınmış ise evrakın dosya içerisine getirilmesi ve oluşacak duruma göre sanıkların hukuki durumunun değerlendirilmesinin gerektiği gözetilmeden” Yargıtay 11. CD, E:2015/5460, K:2016/5105, T:01.06.2016 (www.corpus.com.tr) E.T. 29.04.2019

vermeleri ile oy sandıklarının emniyetini sağlamaya matuf tedbirlere aykırı fiillerin cezaları olayların mahiyetleriyle mütenasib olarak 159 ila 162. maddelerde nazara alınmıştır”³⁷⁰. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere kanun koyucu seçimlerin rutin işlemleri, oy sandıklarının emniyeti ve diğer usuli işlemleri güvence altına almak için 298 sayılı Seçim Kanununun 161. maddesini düzenlemiştir. 298 sayılı Kanununun 161. Maddesi şu şekilde hüküm altına alınmıştır; “*Usulüne aykırı olarak veya yetkisi olamadığı halde her ne sebep ve maksatla olursa olsun oy sandığının yerini değiştirenler, yerinden kaldıranlar, oy sandığını açan, çalan veya tahrip eden veya içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını alan, çalan veya değiştiren kimse üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiil ve hareketler, cebir veya şiddet veya hileyle işlendiği takdirde hükmedilecek ceza bir misli artırılarak hükmolunur*”

2. Suçla Korunan Hukuki Değer

Tarihsel süreç içinde seçimlerin demokratik nitelikte yapılıp yapılmadığının sağlanması olarak birtakım demokratik seçim ilkeleri, birçok ülke tarafından benimsenmiştir. Bahse konu olan bu ilkeler, çalışmanın ilk bölümünde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu ilkelerden ilki ve seçimler açısından büyük bir öneme sahip olan seçimlerin serbestliği ilkesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Ek 1 No’lu Protokol’ün 3. maddesinde gerek Anayasamızın 67. Maddesinde gerek ise 298 sayılı Seçim Kanunu’nun 2. maddesinde güvence altına alınmıştır. Seçimlerin güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesinin teminatı olan seçimlerin serbestliği ilkesi “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde ise, oy hakkı ve seçilme hakkı olmak üzere iki temel değeri içerdiği içtihadî olarak kabul edilmiştir*”³⁷¹. Öyle ki bu ilkenin uygulanmadığı bir seçimde milletin gerçek manada güvenilir bir şekilde temsil edildiği bir iktidar söz konusu olamayacaktır. Örneğin Alman Celle Yüksek Eyalet Mahkemesinde görülen bir davada seçimlerin serbestliği ilkesinin ihlali şu şekilde gerçekleşmiştir³⁷²: 2006 yerel seçimlerinde 150 kiş kapasiteli yaşlı ve bakım evini işleten failin eşi ve oğlu söz konusu seçimde aday olmuştur. Fail eşinin ve oğlunun seçilmelerini

³⁷⁰“https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c001/tm__00001024ss0033.pdf”,E.T: 12.03.2019 298 Sayılı Kanun Tasarısı İnternet Erişim

³⁷¹ÖZÇELİK, Fatmagül Kale, “Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Demokrasi Teorisi Bağlamında Serbest Seçim Hakkı”, doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2018, s.134.

³⁷² Alman Celle Yüksek Eyalet Mahkemesi (OLG Celle) 19.10.2011 tarihli (32 Ss 61/11) Sayılı Kararı

garantilemek adına bakım evinde kalan kişilere seçimin gizliliğini ihlal ettirecek bir biçimde oy kullandırarak, geçersiz bazı oyları geçerli saydırarak eşi ve oğlunun illegal bir şekilde seçimleri kazanmasını sağlamıştır.

İnceleme konusu suç tipinde korunan hukuki değer olarak karşımıza, önceden izah edilen “oy hakkı ve seçilme hakkı” değerlerinin yanı sıra seçim güvenliğinin de çıktığı görülmektedir. Zira maddede belirtilen oy sandığı üzerinde yapılacak söz konusu hukuka aykırı eylemler bizzat seçim güvenliğini tehdit etmektedir. Seçim güvenliği demokratik ülkelerde sandık iradesinin olmazsa olmaz şartlarındandır. Halk iradesinin sandığa dürüst ve objektif bir şekilde yansiyabilmesi seçim güvenliğine bağlıdır. Seçim güvenliği demokratik seçimlerin temel ilkelerinden olan gizli oy³⁷³ ilkesiyle doğrudan bir ilişki içindedir.

Seçimlerin gizliliğinin ihlali Yargıtay kararlarına da konu olmaktadır³⁷⁴. Öyle ki seçmenin her türlü baskıdan uzak bir şekilde sandıkta iradesini belirleyebilmesi çağdaş demokrasilerde koruma altına alınmıştır. Seçim güvenliğinin sağlanmasının ehemmiyeti, Anayasanın 79. maddesinde yer alan seçimlerin yönetimi ve denetimi işlevinin Yüksek Seçim Kuruluna geniş bir yetkiyle bırakıldığından anlaşılmaktadır.

3. Suçun Unsurları

³⁷³ Demokratik seçimlerin temel ilkelerinden biri olan gizli oy ilkesi seçim güvenliğine doğrudan hizmet eden bir ilkedir. Gizli oy ilkesine göre, seçmenin iradesini serbestçe ve her türlü baskıdan uzak bir şekilde ortaya koymasını sağlayan bir ilke olduğundan çalışmanın önceki bölümlerinde geniş bir biçimde değinilmiştir. Ancak 298 sayılı kanunda, her ne kadar seçimlerin gizliliğinin ihlali bir suç olarak hüküm altına alınmasa da, bu ilkenin ihlali Alman Ceza Kanununda düzenlenmiştir. Şöyle ki; Alman Ceza Kanununun 107/c maddesinde seçim gizliliğinin ihlali iki yıla kadar hapis cezası ya da iki yıla kadar para cezası yaptırımına tabidir. Bu suçun işlenişindeki manevi unsurun dikkat çekici noktası kişinin oy kullanıp kullanmadığı değil oy tercihinin ne yönde olduğunun tespitine yönelik bir özel kast taşımaktadır. Örneğin bu suç, seçim kabinine ayna yerleştirilerek gözetlemek suretiyle gerçekleştirilmektedir. Müller, Alman Ceza Kanunu Münih Şerhi, Madde 107c, Kenar No: 5-6.

³⁷⁴ “Somut olayda; 29.03.2009 tarihinde yapılan yerel seçimlerde sandık kurulu üyesi olan sanığın oy kullanmak üzere gelen ve aynı zamanda muhtar adayı olan ...'nın sandığa attığı ve bir ucu dışarda kalan oy zarfını çıkartıp içindeki oy pusulasından kime oy verildiğini öğrenerek bunu ifşa etmek suretiyle Anayasanın 67. ve 298 sayılı Kanununun 2. maddesinde güvence altına alınmış olan oyun gizliliği ilkesini ihlal ettiği anlaşılmış olmakla sanığın eylemi anılan fıkrada tanımlanan seçimlik hareketlerden hiç birisine uymadığı kanıtlanan fiilinin 298 sayılı Kanununun 138. maddesi delaletiyle TCK'nın 257/1. maddesinde düzenlenmiş bulunan görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağı hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden, suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması” Yargıtay 9. CD, E: 2013/13654, K: 2014/3267, T: 19.03.2014, www.corpus.com.tr , E. T. 26.04.2019.

a. Maddi Unsurlar

Suçun maddi unsurları hukuki konu, fiil, netice, fail ve mağdurdan oluşmaktadır. Çalışmadaki inceleme buna uygun devam edecektir.

i. Suçun Konusu

Hukuki değer başlığında da ifade ettiğimiz gibi hukuki değer ile karıştırılan suçun hukuki konusu, o suçun tanımında belirtilen ve saldırıya uğrayan nesneyi (suçtan etkilenen şey) ifade eder. Dolayısıyla suçun maddi konusu somut olup bir insanın veya eşyanın fiziki ya da maddi yapısını ifade etmektedir³⁷⁵.

Oy sandığı üzerinde işlenen suçların maddi konusu madde metninde de anlaşılacağı üzere oy sandığıdır. Oy sandığı TDK'da³⁷⁶ *seçimlerde oy pusulalarının içine atıldığı sandık* olarak tanımlanmaktadır. Hukuk sözlüğünde³⁷⁷ ise tanıma ek olarak seçimlerde içine oy atılan *kapalı ve mühürlü sandık* olarak geçmektedir. Aynı zamanda Alman mevzuatında³⁷⁸ oy sandığı tanımı "*iç yüksekliği 90 santimetre ve kitlenebilir bir kapaktan oluşan seçim gerecidir*" şeklinde geçmektedir.

Doktrinde Sezen'in ifadelerine göre³⁷⁹, seçimin başladığı sürenin başında ilgililerin huzurunda boş olarak görülüp mühürlendikten sonra seçim süresinin sonunda yine ilgililerin huzurunda mührü sökülerek açılan, gizli olarak hazırlanıp zarflanan oy pusulalarının içine atıldığı, akabinde içinden çıkan aynı oy pusulalarının aleni olarak sayılıp döküldüğü, demokrasinin simgesi haline gelmiş seçim aracıdır.

Diğer yandan 298 sayılı Seçim Kanunu oy sandığının tanımına yer vermemiş olsa da oy sandığının konulacağı yerin nasıl tespit edileceğini aynı Kanunun 74. maddesinde ayrıntılarıyla belirlemektedir³⁸⁰. Şöyle ki, "*Sandıkların konulacağı yerleri ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirleri ilçeseçim kurullarının denetiminde sandık kurulu*

³⁷⁵ ÖZTÜRK, ERDEM, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, s.194

³⁷⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cb889ffed8197.69804808
E.T. 15.04.2019

³⁷⁷ YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, s. 946.

³⁷⁸ Kuzen Ren Westfalya Eyalet Seçimleri Yönetmeliğinin 33 Maddesi 1. Fıkrası (LWahlO NRW)

³⁷⁹ SEZEN, Seçim ve Demokrasi, s152.

³⁸⁰ ÇİFLİK, Seçim Suçları ve Cezaları., s.242.

tespit eder. Sandıkların konulacağı yerlerin belirlenmesinde seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi gözetilir. Engelli seçmenlerin oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için gerekli tedbirler alınır. Sandıklar okul (özel okullar ve özeldersaneler dahil) avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanacak kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kışla, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz. Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esasları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.”

ii. Hareket (Fiil)

Doktrindeki bazı görüşlere göre eylemin “hareket, netice ve bu ikisi arasındaki nedensellik bağı” olarak da tanımlanarak ve bir bütün olarak anlaşılması istenmektedir³⁸¹. Diğer yandan “suçun kanunî tarifinde hareketin tanımlanış şekline göre suçlar; tek hareketli, çok hareketli, serbest hareketli, bağlı hareketli, seçimlik hareketli ve mütemadi (kesintisiz) suçlar olarak sınıflandırılmıştır”³⁸². İnceleme konusu suç tipinde suçun oluşabilmesi için birtakım seçimlik hareketler³⁸³ maddede belirtilmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi seçimlik hareketli suçlar, suçun kanunî tarifinde birden fazla seçimlik hareketin bulunduğu ve bu hareketlerden en az birisinin gerçekleşmesiyle suçun vücut bulduğu suçlar olarak tanımlanabilir³⁸⁴. Bu hareketler kişinin dış dünyada beliren iradi davranışları olarak karşımıza çıkmaktadır³⁸⁵. Bunlar “usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde”;

- a) Oy sandığının yerini değiştirmek,
- b) Oy sandığını yerinden kaldırmak,
- c) Oy sandığını açmak,
- d) Oy sandığını çalmak

³⁸¹ ÖZBEK ve Diğerleri, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 208.

³⁸² ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.170.

³⁸³ “298 sayılı Kanununun 161. maddesinin 1. fıkrasında tanımlanan suç seçimlik hareketli bir suç olup failin, usule aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde her ne sebep ve maksatla olursa olsun oy sandığının yerini değiştirmesi yerinden kaldırması, oy sandığını açması, çalması veya tahrip etmesi veya içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını alması, çalması veya değiştirmesi halinde anılan suç gerçekleşir.” Yargıtay 9. CD, E: 2013/13654, K: 2014/3267, T: 19.03.2014, www.corpus.com.tr , E. T. 26.04.2019

³⁸⁴ ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, s.47.

³⁸⁵ ÖZBEK ve Diğerleri, Genel Hükümler, s. 212.

- e) Oy sandığını tahrip etmek
- f) Oy sandığının içerisindeki veya içerisinde çıkan oy zarflarını almak,
- g) Oy sandığının içerisindeki veya içerisinde çıkan oy zarflarını çalmak
- h) Oy sandığının içerisindeki veya içerisinde çıkan oy zarflarını değiştirmek

olarak madde metninde geçmektedir.

Aynı zamanda madde metninde suçun oluşabilmesi için belirli fiiller zikredilmiştir ve suçun oluşabilmesi bu fiillerin gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır. Dolayısıyla bu suçun bağlı bir suç olduğu görülmektedir. Diğer yandan maddede sayılan hareketlerden bir tanesini gerçekleştirmek bile suçun oluşmasına yeteceğinden, örneğin usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde oy sandığını açmak hareketiyle suç oluşacağından burada tek hareketli suçlardan da bahsedilebilir.

a) Oy Sandığının Yerini Değiştirmek veya Oy Sandığını Yerinden Kaldırmak

298 sayılı Kanununun 74. Maddesinde oy sandığının yeri ile ilgili bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre “*Sandıkların konulacağı yerleri ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirleri ilçe seçim kurullarının denetiminde sandık kurulu tespit eder. Sandıkların konulacağı yerlerin belirlenmesinde seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi gözetilir. Engelli seçmenlerin oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için gerekli tedbirler alınır. Sandıklar okul (özel okullar ve özeldersaneler dahil) avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanacak kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kışla, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz. Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esasları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.*”

Konu ile ilgili maddeden de anlaşılacağı üzere oy sandığı yeri ile ilgili Kanunda; ilçe seçim kurullarının denetiminde belirleneceği, seçmenin kolaylıkla ve serbest bir şekilde oy kullanmasını sağlayacak şekilde ve yeriyle ilgili sair ayrıntılar detaylı bir şekilde

verilerek, bu düzenlemenin haricinde bir yer değiştirme eylemi olması suça konu fiillerden birinin işlenmiş olmasına sebebiyet verecektir.

Yine aynı şekilde belirtilen maddede Kanunda hüküm altına alınmış usulde yeri belirlenen oy sandığını olması gereken yerden kaldırmak, faili, maddede suça konu fiil olmasından ötürü işlenmesi halinde belirlenen cezaya maruz bırakacaktır.

b) Oy Sandığını Açmak

298 sayılı Kanunun 98. Maddesinde oy sandığının kim tarafından ve ne zaman açılacağı “*Sandık, yukarıdaki maddelerde belirtilen iş ve işlemler tamamlandıktan sonra, oy verme yerinde hazır bulunanların gözü önünde, sandık kurulu başkanı tarafından açılır.*” ifadeleriyle hüküm altına alınmıştır.

Herhangi bir kişinin bu hükme mugayir bir şekilde oy sandığını açması, maddede zikredilen ve suçun işlenmesini mümkün kılacak eylemi gerçekleştirmiş olup madde hükmüne göre cezalandırılmasına sebebiyet verecektir.

c) Oy Sandığını Çalmak

Çalmak fiili, hırsızlık suçunda belirtildiği gibi taşınır bir malın zilyedin egemenlik alanından³⁸⁶ izni olmadan bulunduğu yerden alıp failin kendi zilyetlik alanına koyması olarak izah edilmektedir.

İncelemeye konu olan suç tipinde, yetkili mercilerin zilyetlik alanından failinin egemenlik alanına giren oy sandığı, suçun işlenmesinde gerekli elverişli harekettir. Oy sandığının, daha önce zikrettiğimiz gibi konulacağı yerden alınması veya yetkili makamların zilyetlik alanından izin haricinde çıkarılması, oy sandığını çalmak fiilinin vücut bulmuş halidir.

d) Oy Sandığını Tahrip Etmek

³⁸⁶ ÖZBEK ve Diğerleri, Özel Hükümler. s.595

Tahrip sözcüğü hukuk sözlüğünde³⁸⁷ ve TDK'da³⁸⁸ birbirine benzer olarak “*Harab etme; yıkma; kırma; bozma*” şeklinde geçmektedir. Doktrinde ise³⁸⁹ TCK'nın 151. maddesinde hüküm altına alınan “mala zara verme suçu” bağlamında, “*bir eşyayaharabiyet vermek, onu zararlı hale getirmek, tamamen kırmadan eğip bükmek yok etmeden kullanılmaz hale getirmek*” anlamına gelir.

Bu açıklamalardan hareketle incelemeye konu olan suçun maddi unsurundaki oy sandığını tahrip etmek fiili, oy sandığını fiziken kırma, bozma, oy sandığına harabiyet verme durumlarında meydana gelir. Oy sandığını tahrip etme fiiline örnek olarak Yargıtay kararına konu olan oy sandığını yere atıp kırma eylemini gösterebiliriz³⁹⁰.

Fiilin işlenmiş kabul edilebilmesi için sandığın dolu veya boş olması önemli olmayıp her iki halde de fiil gerçekleşmiş kabul edilecektir.

e) Oy Sandığının İçindeki veya İçinden Çıkan Oy Zarflarını Almak veya Çalmak

Oy kullanma işlemi sırasında seçmenlerin oy kullandıktan sonra, oy pusulalarını katlayıp sandık içerisine atmalarına sağlayan zarflara oy zarfı denmektedir. İncelemeye konu olan suçun maddi unsurundaki söz konusu hareket sadece oy zarfını kapsamakta olup başka seçim evrakları bu fiile dahil değildir.

Oy sandığının içinde bulunan yahut içinden çıkan oy zarflarını almak veya çalmak fiilleri TCK'nın 141 ila 147. maddelerinde hüküm altına alınan hırsızlık suçunun maddi unsurundaki “*alma*” fiiliyle izah edilebilir. Burada hırsızlık suçunda olduğu gibi

³⁸⁷ YILMAZ, Hukuk Sözlüğü, s.1167.

³⁸⁸ TDK, <http://sozluk.gov.tr>,

³⁸⁹ ARTUÇ, Mustafa, Mal Varlığına Karşı Suçlar, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s.320.

³⁹⁰ “*Sanığın, suç tarihi olan 30/03/2014 günü yerel seçimlerin yapıldığı esnada 1197 numaralı sandığın bulunduğu okulun sınıfına elinde bıçak ile girerek, kendisine engel olmak isteyen sandık kurulu başkanı olan mağduru tehdit edip oy sandığını yere atıp kırdıktan sonra sandık içerisindeki muhtarlık seçimine ait oy pusulalarını aynı odada yanmakta olan sobaya atıp yakmaktan ibaret eylemi nedeniyle, 5237 sayılı TCK'nın 44. maddesi uyarınca sadece 298 sayılı Kanun'un 161/1-2 fıkraları gereğince mahkumiyet hükmü kurulması gerekirken,*” Yargıtay 19. CD, E: 2018/786, K: 2018/7279, T: 18.06.2018, www.corpus.com.tr , E. T. 26.04.2019

başkasına ait taşınır bir malı bulunduğu yerden almak³⁹¹ olarak tanımlanan bu eylem inceleme konusu suç tipinde de geçerlidir.

Gerek oy kullanma işlemi sırasında gerekse oy sayımı sürerken, oy zarflarını, oy sandığı içinden veya sayma esnasında sandıktan çıkarıldıktan sonra almak ve çalmak eylemleri söz konusu suça vücut verecektir. Yargıtayın konu ile ilgili kararında³⁹² oy sandığı içindeki oy zarflarını alma eylemi oy sayımı bittikten sonra gerçekleşmiş ve yüksek mahkeme söz konusu eylemi ilgili suç tipi içerisinde değerlendirmiştir.

f) Oy Sandığının İçindeki veya İçinden Çıkan Oy Zarflarını Değiştirmek

Değiştirmek fiili TDK'da izah edildiği üzere “Başka bir biçime sokmak, değişikliğe uğratmak” anlamına gelmektedir. Buradan hareketle incelemeye konu olan suçun maddi unsurundaki oy sandığının içerisindeki veya içerisinden çıkan oy zarflarını değiştirmek fiilinden, mevcut zarfın yerine yeni zarf koymak ya da zarfın içerisindekileri değiştirmek fiilleri anlaşılmalıdır.

Oy verme işlemi esnasında veya oy sayım işlemi sürerken işlenebilecek bu suç için yetkili kişilerin rızası, bilgisi ve izni dışında gerçekleştirilebilecek bu fiil suçun gerçekleşmesi için yeterlidir.

Alman Ceza Kanununun 107/a maddesinde de benzer şekilde bu fiiller, oy sandığının içeriğini değiştirmek, oyları çalmak ya da geçersiz oyları sandığa koymak şeklinde geçmektedir³⁹³.

³⁹¹ KOCA, ÜZÜLMEZ, Özel Hükümler, s.529.

³⁹² “28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçimlerde S... Beldesinde sandık başkanı olarak görev yapan Mesut'un sayım işlerini yapıp tutanakları tuttuktan sonra kendisini ilçe seçim kuruluna götürmeleri amacıyla Jandarmayı aradığı, ancak diğer sandık bölgelerinde çıkan olaylar sebebiyle Jandarmanın gecikmesi ve sanık Ahmet'in ısrarları üzerine başka şansı kalmayan müştekinin sanıklar Ahmet, Hayri, Emin'in bulunduğu araca binip köyden ayrılıp yaklaşık 500 metre kadar gittiklerinde sanık Aytaç'ın bulunduğu aracın selektör yapması üzerine durdukları ve sanık Ahmet'in giderek Aytaç ile konuşmasından sonra Aytaç'ın açık olan araç kapısından müştekinin kucağında içinde oy pusulaları ve tutanakların bulunduğu seçim torbasını zor kullanarak alıp götürmesi şeklinde gelişen olayda sanıkların fikir ve eylem birliği içinde gerçekleştirdikleri eylemlerinin 298 sayılı Kanun'un 161/1-2 madde ve fıkralarında yaptırımı bağlanan suçu oluşturur.” Yargıtay 8. CD, E: 2010/12982, K: 2010/13927, T: 09.12.2010, www.corpus.com.tr , E. T. 26.04.2019

³⁹³KARGL, Nomos(Kommentar) Şerhi, 107/a, Kenar No:4.

iii. Netice

Ceza hukukundaki genel tanımlamaya göre “*insan vücudu tarafından gerçekleştirilen hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişikliğe netice denmektedir*”³⁹⁴. Kimi suçlarda niteliği dolayısıyla hareket ile netice aynı anda doğar. Diğer bir deyişle Kanunun neticeyi göstermediği, hareketin yapılması ile suçun tamamlandığının kabul ettiği suçlara neticesiz suçlar denir³⁹⁵. İnceleme konusu suç tipi bu tanıma uygun olarak tipe uygun hareketin yapılmasıyla tamamlanacağı için neticesiz suç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan önceki suç incelemelerimizde izah ettiğimiz zarar/tehlike suçu ayrımının detayına girmeden, inceleme konusu suç tipini ele aldığımızda, burada neticesi itibariyle zarar suçundan bahsedebiliriz.

iv. Suçun Faili

Ceza hukuku anlamında her suçun bir faili vardır³⁹⁶. Oy sandığı üzerinde işlenecek suçlarda herkes fail olamaz. Zira madde metninde geçen “*Usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde*” ifadesi, suçun ancak kamu görevlisi tarafından işlenebileceğini bize net olarak göstermektedir. Buradan hareketle maddede hüküm altına alınan suçun özgü bir suç olduğunu belirtmek gerekecektir. Özgü suç önceki suç incelemelerinde belirttiğimiz üzere, Kanunun bazı hallerde suçun varlığı için o suç tanımındaki fiili işleyen kişinin o suçtan sorumlu tutulabilmesi bakımından belirli bir hukuki veya fiili durumda bulunmasını istemektedir³⁹⁷. Diğer yandan “*bir suçun özgü suç mu ya da herkes tarafından işlenebilen bir suç mu olduğunu belirleyebilmek için Kanunun ifadesiyle yetinmek doğru olmamakla*”³⁹⁸ birlikte, madde metninde geçen “*Usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde*” ifadesi bizi yine de suçun özgü suç olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Konu ile ilgili Yargıtay kararında³⁹⁹ sandık kurulu üyesi tarafından işlenen fiil, görüşümüzü destekler mahiyettedir.

³⁹⁴ ÖZBEK ve Diğerleri, Genel Hükümler, s. 225.

³⁹⁵ ÖZBEK ve Diğerleri, Genel Hükümler, s. 226.

³⁹⁶ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s. 107.

³⁹⁷ ZAFER, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.159.

³⁹⁸ TOROSLU, TOROSLU, Ceza Hukuku Genel Kısım, s.108.

³⁹⁹ “*Oluş ve dosya kapsamına göre; 28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçimlerde S... Beldesi 1491 numaralı sandıkta sandık başkanı olarak görev yapan Mesut'un sayım işlerini yapıp tutanakları tuttuktan sonra kendisini ilçe seçim kuruluna götürmeleri amacıyla Jandarmayı aradığı, ancak diğer sandık bölgelerinde çıkan olaylar*

v. Mağdur

Ceza hukukunun aktif süjesi fail, suçun pasif süjesi ise mağdurdur. Bazı suç tiplerinde suçun pasif süjesi sadece mağdur olmayıp suç dolayısıyla bir şekilde etkilenen süje olarak suçtan zarar gören de olabilir. Esasında “suçun mağduru aynı zamanda suçtan zarar görendir ancak her suçtan zarar gören her zaman suçun mağduru olmayabilir”⁴⁰⁰. Zira “tüzel kişiler, örneğin Devlet, suçtan zarar gören olabilirken suçun mağduru olamazlar”⁴⁰¹.

İnceleme konusu suç tipinde suçtan zarar gören Devlettir ve dahi toplumun tamamıdır. Zira kamu işleyişine hanel getirecek bu eylemler toplumun tamamını etkilemektedir. Diğer yandan işlenen bu eylemler dolayısıyla “doğrudan doğruya belirli bir kişi veya kişilerin haklarına hanel gelmiş ise bu kimseler suçun mağduru sayılıp yargılamaya katılmaları mümkündür”⁴⁰².

b. Manevi Unsur

i. Genel Bilgiler

Daha evvel de ifade ettiğimiz üzere failin gerçekleştirdiği hareketin suç oluşturabilmesi için kanunî tanımdaki tipe uygunluğu ve maddî unsur ile hukuka aykırılık unsurunu içermesi yetmemektedir⁴⁰³. Failin gerçekleştirdiği bu hareketler sonucunda ceza alabilmesi için anılan unsurlar dışında, suçun işlenmesi sırasında bulunan iradeyi belirleyen manevi unsurun da bulunması gerekmektedir.

sebebiyle Jandarmanın gecikmesi ve sanık Ahmet'in ısrarları üzerine başka şansı kalmayan müştekinin sanıklar Ahmet, Hayri, Emin'in bulunduğu araca binip köyden ayrılıp yaklaşık 500 metre kadar gittiklerinde sanık Aytaç'ın bulunduğu aracın selektör yapması üzerine durdukları ve sanık Ahmet'in giderek Aytaç ile konuşmasından sonra Aytaç'ın açık olan araç kapısından müştekinin kucağında içinde oy pusulaları ve tutanakların bulunduğu seçim torbasını zor kullanarak alıp götürmesi şeklinde gelişen olayda sanıkların fikir ve eylem birliği içinde gerçekleştirdikleri eylemlerinin 298 sayılı Kanun'un 161/1-2 madde ve fıkralarında yaptırımı bağlanan suçu oluşturduğu anlaşılmalı” YARGITAY 8. CEZA DAİRESİ, 9.12.2010, E. 2010/12982, K. 2010/13927, www.kazanci.com.tr, (E.T. 25.4.2019)

⁴⁰⁰ ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 207.

⁴⁰¹ ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.219.

⁴⁰² KOCA, ÜZÜLMEZ, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 681.

⁴⁰³ ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, s.9.

Oy sandığı üzerinde işlenen suçların manevi unsuru kasttır. Suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi suçun oluşması için yeterli olup bunun haricinde başka bir şart aranmamaktadır. İlgili suç tipindeki kast genel kasttır.

ii. Suçun Nitelikli Halleri

298 sayılı Seçim Kanununun 161. maddesinin ilk fıkrasında yazılan “oy sandığının yerini değiştirmek, oy sandığını yerinden kaldırmak, oy sandığını açmak, oy sandığını çalmak, oy sandığını tahrip etmek, oy sandığının içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını almak, oy sandığının içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını çalmak, oy sandığının içindeki veya içinden çıkan oy zarflarını değiştirmek” fiilleri maddede öngörülen cezai yaptırıma tabidir.

Ancak ikinci maddede birtakım sebeplerin vuku bulunduğu durumda bir artırıma gidileceği kanun koyucu tarafından öngörülmüştür. İkinci fıkra göre; “*Bu fiil ve hareketler, cebir veya şiddet veya hileyle işlendiği takdirde hükmedilecek ceza bir misli artırılarak hükmolunur.*”

c. Hukuka Aykırılık Unsuru

Oy sandığı üzerinde işlenecek suçların hukuki konusu, kamu güveni olduğu için kural olarak hukuka uygunluk nedenlerinin uygulanabilirliği kanaatimizce kabul edilemez. Zira hukuka uygunluk nedenleri olan ve TCK’da yer alan; kanun hükmünü icra (TCK m.24/1), meşru savunma (TCK m.25/1), hakkın kullanılması (TCK m.26/1) ve ilgilinin rızası (TCK m. 26/2) sebeplerinden hiçbirini taşımamaktadır.

4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

298 sayılı Seçim Kanununun 161. maddesinde hüküm altına alınan suç tipi yukarıda da belirttiğimiz gibi neticesi harekete bitişik bir suçtur. Dolayısıyla suç yolunda ilerlerken icra hareketlerinin neticeden ayrı bir şekilde düşünülmesi mümkün değildir. Eğer icra hareketleri kısımlara bölünebiliyorsa teşebbüs mümkündür. İnceleme konusu suç tipinde icra hareketleri kısımlara bölünebildiği için teşebbüs mümkün olacaktır. Örneğin oy sandığını yerinden almak isteyen kişiye sandık kurulu başkanının engel olup kolluk

kuvvetleri yardımıyla fiilin tamamlanmasına engel olunacağı bir durumu mümkün olabileceğinden burada teşebbüsten gayet açıklıkla bahsedilecektir. İlgili suç tipindeki diğer fiillerin işlenmesi esnasında da bu tarz bir bölünebilme halinde teşebbüsten söz edilir.

Sonuç olarak önceki suç incelemelerinde de belirttiğimiz üzere teşebbüs hükümlerinin bu suçta uygulama alanı bulabilmesi için çok istisnai durumlarda, örneğin usulüne aykırı olarak veya yetkisi olmadığı halde failin oy sandığının içinden oy zarfını alırken yahut çalarken bir suçüstü halinin olması gerekmektedir.

Konu iştirak hükümleri açısından ele alındığında; 142. maddede hüküm altına alınan suç incelemesinde belirtildiği üzere burada söz konusu olan suç özgü suç kapsamında değerlendirilerek; fail, kamu görevlisi olması sebebiyle iştirak konusunda ancak azmettiren yahut yardım eden sıfatıyla bu birlikteliği gerçekleştirebilir. Failin özgü suç tanımında belirtilen nitelikleri taşımaması onun müşterek fail olmasını engellemektedir.

298 sayılı Kanunun 161. Maddesinde hüküm altına alınan suç tipi, içtima bakımından aynı kanunun 142. Maddesindeki suç tipiyle benzerlik göstermektedir. Bu sebeple madde 142’de belirtilen içtima özellikleri ilgili suç tipinde de geçerlidir.

5. Yaptırım

298 sayılı Kanunun 161. maddesinin ilk fıkra hükmüne göre verilecek ceza, “*üç yıldan beş yıla kadar hapis*” cezasıdır.

161. maddenin ikinci fıkra hükmünde suçun nitelikli hali mevcuttur. Buna göre verilecek ceza ilk fıkrada belirlenen ceza bir misli artırılarak hükmolunur.

6. Görevli ve Yetkili Mahkeme

298 sayılı Kanunun 161. maddesinde hüküm altına alınan suç tipinde görevli mahkeme Asliye ceza mahkemesidir⁴⁰⁴.

⁴⁰⁴ 5235 sayılı Adli Yargı İlk derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanun m. 11: "*Kanunların ayrıca görevlikaldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza*

7. Muhakeme Usulü

298 sayılı Kanununun 161 maddesinde hüküm altına alınan suç şikâyete tabi değildir. Bu nedenle soruşturma ve kovuşturma işlemleri suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcılığı tarafından resen yapılır.

D. Oy Verme Sonucuna Tesir Etme Suçu

1. Genel Açıklamalar

Sandık başına gelmeyenler yerine sahte imza koyarak mühür veya parmak basmak gibi oy verme emniyetini bozan, seçim neticelerini gösteren tutanakları sahte olarak yazan veya düzenleyen veya bunları yaptıran kimseler hakkında bu hareketlerinin derecesine ve mahiyetine göre verilmesi gereken cezalar 164. madde ile düzenlenmiştir. Şöyle ki;

“1. Her kim, sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atar veya attırır ise üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. 2. Bu fiil sandık başkan ve üyeleri ile resmi memurlar tarafından işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkrada yazılı cezaya yarısı eklenerek hükmolunur. 3. Her kim, herhangi bir şekilde seçimin neticesini tağyir eder veya ettirir veya seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrif eder veya ettirirse, beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. 4. Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil ve hareketler, kurul başkan ve üyeleri ve resmi memurlar tarafından işlendiği takdirde haklarında verilecek ceza beş yıldan on yıla kadar hapistir. 5. (Mülga birinci paragraf: 13/3/2008-5749/15 md.) Her kim, kurulları, üçüncü fıkrada yazılı fiilleri işlemeye, herhangi bir suretle icbar ederse üçüncü fıkrada yazılı ceza üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur. Eğer bu fiil kurul mensuplarına herhangi bir suretle menfaat temini veya vaadi suretiyle meydana gelmiş ise, kurul mensuplarıyla menfaat temin veya vadedenler hakkında dördüncü fıkrada yazılı ceza üçte birden yarısına kadar eklenerek hükmolunur.”

hâkimliği ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır.”

Bu suç tipi Alman Ceza Kanununun 107/a maddesinde, “Kim ki, seçme yetkisine sahip olmadan oy kullanır ya da seçim sonucunu doğru olmayacak şekilde değiştirirse ya da sonucu tağyir ederse beş yıla kadar hapis veya para cezası ile cezalandırılır” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Seçim sonucunu doğru olmayacak bir şekilde ilan eder veya ettirse aynı ceza yaptırımına tabi olur⁴⁰⁵. Bu suçta geçersiz olan oyları geçerli olarak sayarak seçim sonucunu gerçeğe uygun olmayacak şekilde etkileyerek suçun maddi unsuru gerçekleşmiş olur⁴⁰⁶. Ayrıca suçun diğer işleniş şekillerine örnek vermek gerekirse; oy sandığına fazladan oy zarfı atmak veya oy pusulalarını alıkoymak ya da üzerinde oynama yapılmış oy pusulalarını seçmene vermek fiilleri sayılabilmektedir⁴⁰⁷.

Diğer yandan seçim sonuçlarını manipüle etme suçu sadece Türk ve Alman ceza hukuklarında değil Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde son yıllarda önemle tartışılan bir konu olmuştur. Öyle ki Avrupa Birliği Adalet Bakanları (EU-Justizminister) toplantısında gündeme getirilerek, özellikle internet ortamında yasa dışı bir şekilde seçim manipülasyonlarının gerçekleşmesine karşı Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Birliği devletlerine çağrıda bulunarak üye devletlerin kendi iç hukuklarında bu manipülasyona ilişkin kanuni düzenlemelerini gözden geçirmelerini ve seçimlerin süreçlerinin üst düzeyde korunmasını sağlamalarını önemle belirtmiştir⁴⁰⁸.

2. Suçla Korunan Hukuki Değer

Oy verme sonucuna tesir etme suçunda, kanun maddesinin ilk fıkrasında korunan ve suçun ihlal ettiği hak ve menfaat⁴⁰⁹ diğer bir ifadeyle korunmak istenen hukuki değer öncelikle kamu güvenidir. Zira maddenin ilk fıkrasında ifade bulunduğu üzere “*sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli hareket etme*”, belgede sahtecilik kapsamında ele alınmalıdır. Buradan hareketle her ne kadardoktrinde genel anlamda görüş

⁴⁰⁵WEIDEMANN, Matthias, Beckonline Şerhi, BeckOKStGB, v Heintschel-Heinegg, 42. Baskı, 2019, Kenar No:1

⁴⁰⁶WEIDEMANN, Beckonline Şerhi, 107/a, Kenar No:1

⁴⁰⁷WEIDEMANN, Beckonline Şerhi, 107/a, Kenar No:6

⁴⁰⁸ ZD-AktuellZeitschriftFürDatenschutz (Veri Güvenliği Dergisi) 2018, 06155, <https://beck-online.beck.de/Home>, E.T. 31.07.2019

⁴⁰⁹ EREM, Faruk, Suçun Unsurları ve Hümanist Doktrin, AÜHFHD, C: 25, S: 1-2, 1968, s. 12.

birliği bulunmasa da hâkim olan kanaate göre sahtecilik suçlarının hukuki konusu kamunun güvenidir yani eski tabirle ammenin itimadıdır⁴¹⁰.

Diğer yandan oy verme sonucuna tesir etme suçunda Kanun maddesinin üçüncü fıkrasında korunan hukuki değer aynı zamanda kamu güvenliği başlığının altına alabileceğimiz ancak vurgulamakta fayda gördüğümüz seçimlerin dürüstlüğü ilkesi ve seçim güvenliğidir. Şöyle ki maddede belirtilen “seçimin neticesini tağyir etmek veya ettirmek veya seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrif etmek veya ettirmek” fiilleri bizatihi seçim güvenliği hususuna hanel getirmektedir. Dolayısıyla halk nezdinde seçim süreçleriyle ilgili oluşabilecek olumsuz bir kanaat halkın iradesine ve akabinde demokrasiye direk olarak müdahaleye yol açacaktır. Yargıtay konu ile ilgili kimi kararlarında seçim güvenliğine atıfta bulunmaktadır⁴¹¹.

Seçim güvenliği ilkesinin taşıdığı ehemmiyet Münih Eyalet Mahkemesine de konu olmuştur. Şöyle ki, 18 Haziran 2002 tarihindeki yerel seçimler, seçim sonuçlarının tağyir edilmesi sonucu iptalle sonuçlanmıştır. Seçimlerin iptaline sebep olan olaylardan birinin faili 1984’ten beri Münih’te meclis üyesi olup CSU (Alman Hristiyan Sosyal Birlik) partisinden seçilmiştir. 2002 seçimlerinde de yeniden aday olan fail seçmenlere açık zarf dağıtarak oy kullandırttıktan sonra bu oyları şahsen değiştirerek sonrasında seçmenler adına seçmen listesine imza atarak seçim sonuçlarını tağyir etmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasıyla birlikte iki yıllık hapis cezasına çarptırılmıştır⁴¹².

Bu kararlardan da anlaşılmaktadır ki seçimlerin güvenliği ilkesi, serbestlik ilkesi ve gizli oy ilkesi seçim suçlarının genelinin koruduğu ortak değerlerdir.

⁴¹⁰ SOYASLAN, Didem, Ceza Hukuk Özel Hükümler, Yetkin, Ankara, 2016, s. 489

⁴¹¹ “Demokrasi, hür, eşit ve dürüst seçim yapılmasını gerektirir. Seçim sonuçları da, seçme yeterliliğine sahip ve seçmen kütüğünde kayıtlı olan seçmenlerin gerçek iradelerini ortaya çıkarmalıdır. Seçimlerde usulsüzlük yapılması ve hile karıştırılması, dürüstlük ilkesini zedelediği gibi seçim sonuçlarının gerçeği yansıtmamasını da önlediğinden seçim güvenliğini zedelemeye yönelik olan eylemler, 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda suç olarak yaptırma bağlanmıştır.” Yargıtay CGKK, E: 2013/8-298, K: 2014/106, T: 4.3.2014, www.kazancı.com.tr, E.T: 25.04.2019

⁴¹² Münih Eyalet Mahkemesi (LG München II), 05.10.2004 tarihli ve 3 O 1581/04 Sayılı Kararı

3. Suçun Unsurları

a. Maddi Unsurlar

Suçun maddi unsurları hukuki konu, fiil, netice, fail ve mağdurdan oluşmaktadır. İnceleme buna uygun devam edecektir.

i. Suçun Konusu

Oy verme sonucuna tesir etme suçunun maddi konusu seçmen listesi, oy sandığı ve seçim tutanaklarıdır.

ii. Hareket (Fiil)

298 sayılı kanununun 164. Maddesinin ilk fıkrasında yer alan hareketler şunlardır:

Sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına;

- a) *“Sahte imza atmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atmak veya attırmak”*
- b) *“Mühür koymak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atmak veya attırmak”*
- c) *“Parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atmak veya attırmak”*

298 sayılı kanununun 164. Maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan hareketler,

Herhangi bir şekilde;

- a) *“Seçimin neticesini tağyir etmek veya ettirmek”*
- b) *“Seçim tutanaklarını tamamen veya kısmen sahte olarak tanzim veya tahrif etmek veya ettirmek”*

Yukarıda tek tek yazılan fiillerden de anlaşılacağı üzere Kanun koyucu, 298 sayılı Seçim Kanununun 164. Maddesinde hüküm altına alınan oy verme sonucuna tesir etme suçunun tipe uygun fiil unsurunu, icrasının birden fazla alternatif hareketle

gerçekleştirebileceği bağı ve seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlemiştir. Suçun, kanuni tarifinde hangi hareketlerle işlenebileceği belirtilen suçlar bağı hareketli suçlardır⁴¹³.

Diğer yandan oy verme sonucuna tesir etme suçunun seçimlik hareketleri yukarıdaki alternatifler şeklinde ifade edilerek düzenlenmiş olan seçimlik hareket modelidir. Kanun koyucu suç tanımında belirttiği seçimlik hareketlerden birinin fail tarafından gerçekleştirilmesi durumunda suçun fiil unsurunu tamamlanmış kabul etmektedir⁴¹⁴.

a) Sahte İmza Atmak veya Mühür Koymak veya Parmak Basmak Gibi Hileli Bir Hareket ile Sandığa Oy Atmak veya Attırmak

Temelde oy kullanma hakkı olmayan bir kişinin sahte imza, mühür koyma veya parmak basmak gibi hileli hareketlerle oy kullanması veya başkasına kullandırmasını anlatan bu fiiller için önce hile kavramını açıklamayı uygun görmekteyiz.

Türk Dil Kurumuna göre⁴¹⁵ “*Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, ayak oyunu, alavere dalavere, desise, entrika.*” ve “*Çıkar sağlamak için bir şeye değersiz bir şey katma*” şeklinde ifade edilen hile kavramı, Türk Ceza Kanununda herhangi bir şekilde tanımlanmamıştır. Bu sebeple doktrindeki hile tanımlamalarına müracaat etmek durumundayız.

Özgenç’e göre⁴¹⁶, “*kişinin belli bir olayla ilgili olarak yanılıya düşürülmesi; gerçekleşmemiş bir olayı gerçekmiş gibi göstermek, mevcut olmayan bir durumu mevcutmuş gibi göstermek yahut gerçekleşmiş bir olaya başka unsurlar eklemek suretiyle*” hile gerçekleşmiş sayılır.

Yargıtay ise birçok kararında⁴¹⁷ hileyi nitelikli bir yalan olarak tanımlamakta ve kandırıcı bir nitelikte olmasını aramaktadır.

⁴¹³ ÖZBEK ve Diğerleri, Genel Hükümler, s.225.

⁴¹⁴ HAKERİ, Ceza Hukuku Genel Hükümler., s.169; ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, s. 47.

⁴¹⁵ TDK <http://sozluk.gov.tr>,

⁴¹⁶ Aktaran; KOCA, ÜZÜLMEZ, Özel Hükümler, s.648.

⁴¹⁷ Yargıtay 23. CD, E: 2015/1904, K: 2015/666, T: 15.04.2015, www.corpus.com.tr, E.T: 14.06.2019.

İnceleme konusu suç tipinde sayılan fiillerin gerçekleşmesi, hem sandık kurulu başkanının göz yumması hem de bu fiilleri bizzat işleyen fişinin eylemiyle mümkün olur.

Buradan hareketle incelemeye konu olan suçun maddi unsurundakisahte imza, mühür koyma veya parmak basmak gibi hileli hareketlerle oy kullanması veya başkasına kullandırmasını sağlayan bu fiillerin gerçekleşmesi suça vücut verecektir.

b) Seçimin Neticesini Tağyir Etmek veya Ettirmek

Burada öncelikle tağyir kelimesini incelemek gerekir. Tağyir kavramı hukuk sözlüğüne göre⁴¹⁸; “*Bir kimsenin, kendisine ait olmayan menkul eşyalar üzerinde bazı işlemlerde bulunarak, bu eşyanın niteliğini değıştirmesi*” Türk Dil Kurumuna göre⁴¹⁹; “*değıştirmek, başkalaştırmak, bozmak.*” anlamlarına gelmekte ve tağyir etmek ifadesi incelemeye konu olan suçun maddi unsurundaki fiili göstermektedir.

Gerek oy verme işlemi sırasında haksız ve hileli bir şekilde oy kullanmak ve kullandırmak gerekse oy verme işlemi sonrasında oy sayımları gerçekleşirken seçim neticesini değıştirmek maksadıyla yapılan hareketler olarak gerçekleşebilir. Diğeryandan seçim tutanaklarından birine farklı diğeryine farklı sonuçların girilmesi de seçimin neticesini tağyir etmek veya ettirmek suçuna sebep olacak fiillerdendir.

Alman Ceza Kanunu 107/a maddesinde de benzer bir şekilde hüküm altına alınan bu suç seçim sonuçlarının manipölasyonu olarak ifade edilmektedir. Oyların yanlış sayılması, fazladan oy kullanımı ya da yanlış seçim sonuç tutanağı oluşturması bu manipölasyonu içermektedir⁴²⁰. Diğeryandan seçim tutanaklarının sisteme yanlış girilmesi de seçim neticesini tağyir etmek olarak geçmektedir⁴²¹. Seçmenin isminin kötüye kullanılması⁴²² ve mükerrer oy kullanımı⁴²³ da suçun oluşması için istenen fiillerdendir.

⁴¹⁸ <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/tağyir>,

⁴¹⁹ TDK <http://sozluk.gov.tr>,

⁴²⁰ WEIDEMANN, Beckonline Şerhi, Kenar No:7

⁴²¹ KARGL, Nomos (Kommentar) Şerhi, 107/a, Kenar No:3

⁴²² KÜHL, Kristian, Alman Ceza Kanunu Şerhi, Lackner/KühlStGB, 29. Baskı 2018, Kenar No:1

⁴²³ ESER, Albin, Alman Ceza Kanunu Şerhi, Schönke/Schröder, 30. Baskı, 2019, Kenar No:3

Örneğin Alman Koblenz Yüksek Eyalet Mahkemesi kararında⁴²⁴, kendi partileri lehine olmak suretiyle CDU (Alman Hristiyan Demokrat Birliği) Partisine mensup sandık görevlileri ve sekereteri tarafından oy pusulalarının değiştirilerek ya da buna göz yumarak seçim sonuçlarını tağyir etme suçunu işlemişlerdir. Öte yandan konu ile ilgili Alman Federal Mahkemesinin 29.10.1980 tarihli kararında⁴²⁵, başkası adına oy kullanarak seçmenlerin isminin kötüye kullanılmasının, seçim sonuçlarını tağyir etme suçunun maddi unsurunu oluşturacağını belirtmektedir.

Yakın tarihte Türk seçim hukuku açısından önemli bir Yüksek Seçim Kurulu kararında seçim neticesini tağyir etmek veya ettirmek fiilerizikredilmiştir. Yüksek Seçim Kurulu tarafından, 31 Mart 2019’da yapılan Mahalli seçimlerde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri açısından inceleme konusu suç tipindeki haksız ve hileli bir şekilde oy kullanmak ve kullandırmak fiilleri “*seçimin güvenirliliğini ortadan kaldıran ve seçim sonucuna müessir olay ve haller kapsamında görmüş*” ve söz konusu gerekçelere dayandırılarak seçimlerin iptali ve yenilenmesi kararı⁴²⁶ verilmiştir.

c) Seçim Tutanaklarını Tamamen veya Kısmen Sahte Olarak Tanzim veya Tahrif Etmek veya Ettirmek

İncelemeye konu olan suçun maddi unsurundaki fiilleri açıklamadan evvel tanzim ve tahrif etme fiillerine kısaca değinmek gerekmektedir⁴²⁷. Hukuk sözlüğüne göre “*Düzenleme, düzeltme, yoluna koyma*” anlamına gelen tanzim etme fiili söz konusu suç

⁴²⁴ Alman Koblenz Yüksek Eyalet Mahkemesi (OLG Koblenz) 28.10.1991 tarihli 1-Ss 291/91 sayılı Kararı, <https://beck-online.beck.de/Home>, E.T. 30.07.2019

⁴²⁵ Alman Federal Mahkemesi 29.10.1980 tarihli, 2 StR 297/80 (LG Bonn) sayılı kararı, <https://beck-online.beck.de/Home>, E.T. 30.07.2019

⁴²⁶ “*Ayrıca ara kararımız uyarınca itiraz dilekçesi ve ekleri üzerindeilçeseçim kurullarınca yapılan incelemeler sonucunda 377 adet kısıtlının oy kullandığı, 6 sandıkta ölü olan kişilerin yerine oy kullanıldığı, 41 sandıkta ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve taksirli suçlardanhükümlülerin yerine oy kullanıldığı, 58 sandıkta ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yerine oy kullanıldığı, 224 adet zihinsel engeli nedeniyle kısıtlı olan kişinin oy kullandığı tespit edilmiştir. Bu şekilde oy kullanma hakkı olmamasına karşın oy kullandığı tespit edilen kişi sayısının 706 olduğugörülmüştür. Tüm bu nedenlerle sonuca etkili sayıdaki sandıkta, sandık kurulu başkanlarının kanun hükümlerine aykırı olarak görevlendirilmesi ve kanuna aykırı şekildeoluşan sandık kurullarının yaptığıseçim iş ve işlemlerine itibar edilmesinin mümkün bulunmaması hususu ile bir bütün olarak değerlendirilen yukarıda izah edilen diğer kanuna aykırılık ve usulsüzlükler, seçimingüvenirliliğini ortadan kaldıran ve seçim sonucuna müessir olay ve haller kapsamında görülmüş, bu nedenle seçimin iptali ve yenilenmesine karar verilmesi gerekmiştir*” YSK Karar No:4219, T: 06.05.2019, www.ysk.gov.tr , E.T: 22.05.2019.

⁴²⁷ Sahtecilik kavramına önceki suç tipinde değindiğimiz için burada açıklamayı uygun görmemekteyiz.

tipinde önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra TCK'nın 205. maddesinde geçen resmi belgeyi bozmak yok etmek veya gizlemek suçundaki bozmak fiiline atıf yapabileceğimiz tahrif etme fiili ise, belgenin hukuki sonuç doğuramaz hale gelmesi, belgenin üzerinin karalanması, bir kısmının yakılması, üzerine su dökülmesi⁴²⁸ veya başka surette deforme edilmesi anlamlarına gelmektedir.

Tanzim etme eyleminde vücut bulmamış bir evrakı sıfırdan düzenlemek anlaşılırken, tahrif etme eyleminde gerçek ve hukuki vasfı olan bir belgenin düzenlendikten sonra hukuka aykırı olarak değiştirilmesi durumundan bahsedilmektedir.

Konu ile ilgili Yargıtay kararında da belirtildiği gibi incelemeye konu olan suçun maddi unsurundaki tahrif etme eylemi seçim sürecinde herhangi bir zaman diliminde gerçekleşebilir⁴²⁹.

Örnek olarak, düzenlenmemesi gereken bir seçim evrakının sahte olarak düzenlenmesini yahut düzenlenmesi gereken bir seçim evrakının sahte olarak düzenlenmemesini gösterebiliriz. Aynı zamanda hukuka uygun bir şekilde düzenlenmiş bir evrakın deforme edilmesi veya farklı usullerle tahrif edilmesi söz konusudur.

⁴²⁸ ÖZBEK ve Diğerleri, Özel Hükümler, s.833.

⁴²⁹ “Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde; 1244 numaralı sandık başkanı olan sanığın tüm aşamalarda sandık sonuç tutanağında yapılan tahrifatı kendisinin yapmadığını belirterek üzerine atılı suçu kabul etmemesi, tutanakları teslim alan veri kontrol memurları ile 1244 numaralı sandığa ait tutanağı teslim aldığını beyan eden veri kontrol memurunun tüm aşamalarda gerekli kontrolleri yaptıklarını, tahrifat yapılmış tutanakları teslim almadıklarını, seçim günü tahrifat yapılmış tutanağa rastlamadıklarını beyan etmeleri, bilirkişi raporuna göre tutanaklardaki tahrifatın kim tarafından yapıldığına ilişkin tespitinin teknik olarak mümkün olmadığını belirtilmesi ve tahrifatın sanığın elinden çıktığına ilişkin bir ifadeye yer verilmemesi, 36 ayrı sandıkta görevli sandık başkanlarının seçim sonuçlarını etkileyemeyecek nitelikte oya ilişkin tahrifatları kasten yapmalarını gerektirir bir neden bulunmadığı gibi seçim müdürü tarafından seçim torbalarının içerisinde mevcut olduğu belirtilen tutanaklar ile tahrifatın yapıldığı belirlenen torba dışındaki tutanaklar arasında gerekli karşılaştırmalar yapılarak düzeltmelerin yapılabileceği aşıkâr olan bir hususta görevlerini kötüye kullanmalarının hayatın olağan akışına aykırı olması hususları dikkate alındığında; her ne kadar sandıkta görevli olan diğer üyelerin beyanları alınmamış ise de, sandık başkanı olan sanıktan sandık sonuç tutanaklarını teslim alan veri kontrol memurlarının beyanlarına göre tahrifatın sanığın tutanakları teslim etmesinden sonra gerçekleştiği anlaşıldığından, tüm dosya kapsamı ve bilirkişi raporuna göre sanığın mahkumiyetine yeterli her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delillerin bulunmadığı gözetilerek şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince sanığın beraatine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi” Yargıtay 19. CD, E: 2018/6331, K: 2018/12342, T: 22.11.2018, www.kazanci.com.tr. 25.04.2019.

iii. Netice

Ceza hukukunda netice kavramının ne olduğunu daha önceki suç tiplerinde tanımlamıştık. Bazı suçlarda kanuni tarifi gereği hareket ile netice aynı anda doğar. Bu tarz suçlarda salt hareket suçları yani neticesiz suçlar denmektedir.

Oy verme sonucuna tesir etme suçu açısından fiilden ayrı bir netice söz konusu değildir. Dolayısıyla “suçun kanuni tanımında yer alan seçimlik hareketlerden birisinin işlenmesiyle bu suç tamamlanmış sayılacaktır”⁴³⁰.

iv. Suçun Faili

298 sayılı Seçim Kanununun 164. maddesinde belirli fiiller ön plana alınarak bu fiilleri işleyenlerin fail olarak ortaya konulmuş olduğu görülmektedir. Buna göre söz konusu fiilleri sivil⁴³¹ veya kamu görevlisi olan herkes işleyebilir. Maddede ifade edilen düzenlemeler fiil odaklı olup fail hakkında Kanunda kısıtlayıcı ve belirleyici nitelikte herhangi bir ibareye yer verilmemiş olduğundan, söz konusu suç özgü suç niteliği bulunmayan ve herkes tarafından işlenebilecek bir suçtur. Yalnız maddenin ikinci ve dördüncü fıkralarında belirtildiği üzere failin kamu görevlisi olması durumu halinde daha ağır bir yaptırıma gidildiği kanun koyucu tarafından belirlenmiştir.

Aynı şekilde Alman Ceza Kanunu 107/a maddesindeki suç tipinde fail sivil ya da kamu görevlisi olan herkes olabilmektedir⁴³². Ancak seçim sonucunu yanlış şekilde ilan eden ya da ettiren fail sadece kamu görevlisi olabilir⁴³³.

v. Mağdur

Ceza hukukunda suçun mağdurunu korunan hukuki değerın sahibi olarak tanımladığımızda, oy verme sonucuna tesir etme suçunun mağduru, seçim sonuçlarına güven

⁴³⁰ GÖKÇEN, a.g.e., s.200.

⁴³¹ “Sanığın 28 Mart 2004 tarihinde yapılan mahalli idareler genel seçiminde K. Beldesi 82 no'lu sandıkta oy kullandıktan sonra parmağına sürülen boyayı silmek suretiyle yeniden 85 no'lu sandıkta oy kullanmak şeklinde gerçekleşen eyleminin 298 sayılı Yasanın 164/1. maddesi ve fıkrasında tanımlanan suçu oluşturduğu gözetilmeden, suç vasfının tayininde yanlışlıkla yazılı biçimde karar verilmesi” Yargıtay 8. CD, E: 2006/5439, K: 2007/1631, T: 28.2.2007, www.kazanci.com.tr. 25.04.2019

⁴³² WEIDEMANN, Beckonline Şerhi, Kenar No:1-7.

⁴³³ WEIDEMANN, Beckonline Şerhi, Kenar No:8.

duyan toplumu oluşturan tüm bireyler olarak karşımıza çıkacaktır. Suçun koruduğu hukuki değerlerin sahibi olmayan ve fakat suçun işlenmesi sebebiyle doğrudan veya dolaylı menfaatleri zedelenen kişi veya tüzel kişiler olan suçtan zarar gören devlettir.

Mağdur ile suçun konusu birbirinden farklı kavramlar olup “*bazı suçlarda konu ile mağdur iç içe geçse bile aynı şeyler değildir*”⁴³⁴. Örneğin hakaret suçunda mağdur hakarete maruz kalan kişi iken suçun konusu bu kişinin şerefidir⁴³⁵. Az önce ifade edildiği gibi kimi suç tiplerinde mağdur ve suçun konusu örtüşse de ilgili suç tipinde suçun konusu mağdurla örtüşmemektedir.

b. Manevi Unsur

i. Genel Bilgiler

Oy verme sonucuna tesir etme suçunda diğer suçlarda olduğu gibi failin cezalandırılabilmesi için değindiğimiz unsurlar dışında suçun işlenmesindeki iradeyi belirleyen manevi unsurun da bulunması gerekmektedir.

İlgili suç tipinin manevi unsuru genel kasttır. Dolayısıyla suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi suçun oluşması için yeterlidir. Ancak bu suçu işleyen failin kastını değerlendirirken failin seçim sonuçlarına etki etmek maksatlı özel bir kastla hareket ettiğini de belirtmek gerekmektedir.

ii. Nitelikli Hali

298 sayılı Seçim Kanununun 164. maddesinde yer alan oy verme sonucuna tesir etme suçunda, maddenin ilk fıkrasında belirtilen fiillerin işlenmesi sonucu verilecek ceza belirtilmiştir. Akabinde ikinci fıkrada aynı fiillerin sandık başkanı ve sandık kurulu üyeleri ile resmi memurlar tarafından işlenmesi halinde ilk fıkrada belirtilen cezaya, yarısı eklenerek hükmolunacağı ilgili suçun nitelikli halidir.

Aynı şekilde ilgili maddenin üçüncü fıkrasında da belirtilen birtakım fiiller ve bu fiillerin işlenmesi halinde verilecek cezalar belirtilmiş olup dördüncü fıkrada söz konusu

⁴³⁴ ÜNVER, Hukuksal Değer, s.143-145-148.

⁴³⁵ ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.214.

fiillerin kurul başkan ve kurul üyeleri ve resmi memurlar tarafından işlenmesi halinde daha ağır bir cezaya hükmolunacağı belirtilmiştir. Akabinde beşinci fıkrada her kim bu kurulları, yine üçüncü maddede belirtilen fiilleri işlemeye herhangi bir şekilde icbar ederse ceza artırımını olacak ve nitelikli halden söz etmek mümkün olacaktır. Son olarak üçüncü fıkrada geçen fiillerin “*kurul mensuplarına herhangi bir suretle menfaat temini veya vaadi suretiyle meydana gelmiş ise, kurul mensuplarıyla menfaat temin veya vadedenler hakkında dördüncü fıkrada yazılı ceza üçte birden yarısına kadar eklenerek hükmolunacağı*” diğer bir nitelikli hali göstermektedir.

c. Hukuka Aykırılık Unsuru

Oy verme sonucuna tesir etme suçunda madde metninde geçmekte olan fiillerin hukuk düzeniyle olan çatışması, hukuka aykırılığının olduğunu gösterse de aynı fiillerin hukuk düzeninde cezalandırılmasına mani olan halleri de etraflıca incelemek gerekir. Ancak ilgili suç tipini incelediğimizde suçun hukuki konusu kamu güveni olduğu için belgede sahtecilik suçuna atfen hukuka uygunluk nedenlerinin uygulanabilirliği kabul edilmez.

4. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

Oy verme sonucuna tesir etme suçu teşebbüs ve iştirak hükümleri açısından 298 sayılı Kanunun 148. maddesindeki suç tipiyle benzerlik göstermektedir. Çalışmanın tekrara boğulmaması niyetiyle orada yapılan açıklamalarkafi görülmektedir.

Diğer yandan yapılan izahatleri yinelemeden maddede uygulanacak farklı içtima uygulamalarına değinilecektir.

İlgili maddenin birinci fıkrasında düzenlenen başkasının yerine hileli hareketlerle oy kullanma ve üçüncü fıkrasında düzenlenen sahte tutanak düzenlenme eylemleri birbirinden farklı ve bağımsız iki ayrı suçu oluşturmakta olup; burada belirtilen eylemler

arasında herhangi bir bağlantı olmadığı gibi birinin diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olması yani birleşik suç durumu söz konusu değildir⁴³⁶.

Oy verme sonucuna tesir etme suçunda ilk ve üçüncü fıkralarda belirtilen eylemlerin gerçekleşmesi durumunda farklı suçlar oluşacağı için iki fıkradaki eylemlerin aynı olayda vuku bulması durumunda gerçek içtima hükümleri uygulanır⁴³⁷.

Diğer taraftan TCK'nın 212. maddesinde hüküm altına alındığı üzere “sahte resmi veya özel belgenin bir başkasıunişlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hemde ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacağı” öngörülmüş ise de, Yargıtay’ın konu ile ilgili kanaatimizce yanlış bir kararına da şu şekilde yer vermek uygun olacaktır. Yargıtay ilgili kararına⁴³⁸ kısaca değinmek gerekirse; TCK'nın 212. maddesinin

⁴³⁶ “Maddenin 1. fıkrasında düzenlenen başkasının yerine hileli hareketlerle oy kullanma ve 3. fıkrasında düzenlenen sahte tutanak düzenleme eylemleri birbirinden farklı ve bağımsız iki ayrı suçu oluşturmakta olup, bu eylemler arasında herhangi bir bağlantı olmadığı gibi birinin diğerinin unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olması da söz konusu değildir. Sandık kurulu başkan ve üyesi olan sanıkların halkoylamasında oy kullanmaya gelmeyen 32 seçmen adına seçmen listesine imza atıp. bu kişilerin yerine oy kullanmaları ve seçim öncesinde ve sonrasında düzenlenmesi gereken tutanakları düzenlerken, hazır bulunmayan sandık kurulu üyesi yerine imza atarak sahtecilik yapmaları şeklinde gerçekleşen somut olayda, sanıkların halk oylamasına katılmayan seçmenler yerine oy kullanma eylemlerinin 298 sayılı Kanunun 164/1-2. maddesinde düzenlenen başkası yerine oy kullanma suçunu sahtecilik eylemlerinin ise aynı kanunun 164/3-4. maddesinde düzenlenen sahte seçim tutanağı düzenlemek suçunu oluşturduğu anlaşılmakta olup, sanıkların iki ayrı suçtan cezalandırılmasına dair yerel mahkeme hükmü ile bu hükmü onayan Özel Daire kararı isabetlidir.” Yargıtay CGKK, E: 2013/8-298, K: 2014/106, T: 4.3.2014, www.corpus.com.tr, E.T: 25.04.2019

⁴³⁷ “Sandık kurulu başkan ve üyesi olan sanıkların halkoylamasında oy kullanmaya gelmeyen 32 seçmen adına seçmen listesine imza atıp. bu kişilerin yerine oy kullanmaları ve seçim öncesinde ve sonrasında düzenlenmesi gereken tutanakları düzenlerken, hazır bulunmayan sandık kurulu üyesi yerine imza atarak sahtecilik yapmaları şeklinde gerçekleşen somut olayda, sanıkların halk oylamasına katılmayan seçmenler yerine oy kullanma eylemlerinin 298 sayılı Kanunun 164/1-2. maddesinde düzenlenen başkası yerine oy kullanma suçunu sahtecilik eylemlerinin ise aynı kanunun 164/3-4. maddesinde düzenlenen sahte seçim tutanağı düzenlemek suçunu oluşturduğu anlaşılmakta olup, sanıkların iki ayrı suçtan cezalandırılmasına dair yerel mahkeme hükmü ile bu hükmü onayan Özel Daire kararı isabetlidir.” Yargıtay CGKK, E:2013/8-298, K: 2014/106, T: 4.3.2014, www.corpus.com.tr, E.T: 25.04.2019.

⁴³⁸298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve SeçmenKütükleri Hakkındaki Kanun'un 164/1. maddesinde “sandık başındaseçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyenler adına sahte imza atmak, mühür koymak veya parmak basmak gibi hileli bir hareket ile sandığa oy atan veya attıranların üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin gündenbeşbingüne kadar adli para cezasıyla cezalandırılacağı ve aynı maddenin 2. fıkrasında da, bu fiilin sandık başkan ve üyeleri ile resmi memurlar tarafından işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkra yazılı cezaya yarısı eklenerek hükmolunacağı belirtilmiş olması, 5237 sayılı TCK'nın 212. maddesinde ise; sahte resmi veya o özel belgenin bir başka suçun işlenmesi sırasında kullanılması halinde, hem sahtecilik hem de ilgili suçtan dolayı ayrı ayrı cezaya hükmolunacağı öngörülmüş ise de, TCK'nın 212. maddesinin yalnızca Türk Ceza Kanunu içinde düzenlenen sahtecilik suçlarına ilişkin olarak uygulanabilecek bir kural olması, TCK'nın genel hükümler bölümünde yer almaması nedeniyle 5237 sayılı Kanun'un 5. maddesindeki “Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır” hükmünün burada uygulama olanağının bulunmaması ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun'un 164/1-2. maddesinde ayrıca sahtecilik suçundan

yalnızca Türk Ceza Kanunu içinde düzenlenen sahtecilik suçlarınınailişkin olarak uygulanabilecek bir kural olduğunu, TCK'nın genel hükümler bölümünde yer almaması nedeniyle TCK'nın 5. maddesindeki “*Bu Kanunun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır*” hükmünün burada uygulama olanağının bulunamayacağını düşünerek kanaatimizce yanlış bir karara imza atmıştır. Daha önceki açıklamalarda da belirttiğimiz üzere TCK'nın 212. Maddesindeki özel içtima kuralı 298 sayılı Kanunda geçen ilgili suçlarda da uygulama alanı bularak olası bir durumda ayrı ayrı cezaya hükmolunması genel uygulama içerisindedir.

Alman Ceza Kanununun 107/a maddesinde yer alan “seçim sonuçlarını değiştirme ve tağyir etme suçu” ile ilgiliAlman Federal Mahkemesi'nin bir kararında, 298 sayılı Seçim Kanununun 164. Maddesinde yer alan “oy verme sonucuna tesir etme suçu” için öngörülen içtima kuralı bakımından benzerlik arz ederek;hem resmi belgede sahtecilik suçundan hem de seçim sonucunu tağyir suçundan ayrı ayrı olarak iki cezaya hükmetmektedir. Şöyle ki⁴³⁹, 2008 Mart yerel seçimlerinden CSU Partisinin listesinden bağımsız aday olarak giren fail, 60 kadar seçmenin iyi derecede Almanca konuşmaması ya da göçmenlerden oluşan seçmenlerden olmasını kullanarak onlar adına seçim belgelerini imzalayarak haksız yere oy kullanmıştır. Böylece hem seçim sonuçlarını tağyir etme suçundan hem de resmi belgede sahtecilik suçlarından ayrı ayrı olarak cezalandırılmıştır. Alman federal mahkemesi de bu suç tipi için gerçek içtima hükümlerini uygulamıştır.

5. Yaptırım

298 sayılı Kanunun 164. Maddesinin birinci fıkrası gereği verilecek ceza üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden beş bin güne kadar adlî para cezasıdır.

da ceza verileceğine dair özel bir düzenleme yapılmamış olması karşısında, 07.06.2015 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinde, Beğendi mahallesinde bulunan 1018 nolu sandıkta üye olarak görev yapan sanığın, sandık başında seçmenlerin imzalarını koydukları sandık seçmen listesine gelmeyen tanıklar ... ile ... adına sahte imza atarak, onların yerine oy kullanması biçimindeki eyleminin küll halinde 298 sayılı Kanun'un 164/1-2 maddelerinde yazılı bulunan suçu oluşturmasına karşın, 298 sayılı Kanun'un 164/1-2. maddelerinin yanında ayrıca resmi belgede sahtecilik suçunu düzenleyen, 5237 sayılı TCK'nın 204/2. maddesiyle de mahkumiyet kararı verilmesi Bozmayı gerektirmiş”Yargıtay 19. CD, E: 2017/2193, K: 2017/4449, T: 11.05.2017, www.corpus.com.tr, E.T. 02.05.2019

⁴³⁹ Alman Federal Mahkemesi (BGH) 17.03.2011 Tarihli ve 1 StR 407/10 (LG Regensburg) sayılı Kararı. <https://beck-online.beck.de/Home>, E.T. 30.07.2019

Maddenin ikinci fıkrasında ilk fıkradaki fiilleri sandık başkanı yahut üyeleri ile resmi memurların işlemesi durumunda belirtilen cezaya yarısı eklenerek hüküm verilir.

Maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen fiiller farklı olup verilecek ceza beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıdır.

Maddenin dördüncü fıkrasında, üçüncü fıkradaki fiillerin kurul başkan ve üyeleri ve resmi memurlar tarafından işlenmesi durumunda verilecek ceza beş yıldan on yıla kadar hapis cezasıdır.

Maddenin beşinci fıkrasında üçüncü fıkradaki fiilleri işlemeye kurulların zorlanması durumunda verilecek ceza üçüncü fıkrada belirlenen cezadan üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunur.

Maddenin son fıkrasında ise üçüncü fıkrada belirtilen fiillerin kurul mensuplarına bir suretle menfaat temini yahut vaadi yoluyla meydana gelmişse, bu kişiler hakkında dördüncü fıkrada yazılı ceza üçte birden yarısına kadar eklenerek hükmolunur.

6. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Oy verme sonucuna tesir etme suçunda görevli ve yetkili mahkeme, 298 sayılı Seçim Kanununun 148. maddesinde belirttiğimiz failin sivil veya yetkili kamu görevlisi olması durumunda belirtilen mahkemeler ile aynıdır.

7. Muhakeme Usulü

Oy verme sonucuna tesir etme suçu şikâyete tabi bir suç değildir. Bu nedenle soruşturma ve kovuşturma işlemleri suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcılığı tarafından resen yapılır.

Yine 298 sayılı Kanunun 148 maddesinde belirttiğimiz üzere failin sivil veya yetkili kamu görevlisi olması durumunda belirtilen muhakeme usulleri bu maddede de uygulama alanı bulacaktır.

SONUÇ

Antik Yunan'dan günümüze kadar pek çok uygulanış tarzını tecrübe eden demokrasi, çağdaş dünyada ülkelerin gerek coğrafi gerek nüfus artışları ve sair sebeplerle, temsil olgusunu beraberinde getirerek, temsili demokrasi şekliyle Dünya genelinde uygulanmaktadır. İnsanlık tarihinin son yüzyılına büyük ölçüde damga vuran ve yüksek nüfusa sahip olan ulus devletler, demokrasiyi uygulayabilmek için temsiliyet mekanizmasına başvurmak durumunda kalmıştır. Temsil ise, çağdaş demokrasi anlayışının onsuz olmaz bir şartı olarak seçim mekanizmasının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla seçim, günümüzde demokrasi denilen ülke yönetimleri için vazgeçilemez bir işlerlik mekanizmasıdır. Günümüzde demokrasi denilince akla ilk başta temsiliyet sonrasında da seçimlerin gelmesi bu kavramların karşılıklı sıkı bir ilişki içinde olduklarını gözler önüne sermektedir.

Her ne kadar seçimlerle demokrasi arasında var olan bu hayati ilişki, zihinleri demokrasiden bahsedebilmek için salt seçim uygulamasının yeterli olacağı düşüncesine kanalize etse de böyle bir indirgeme, elbette ki hatalı ve kabul görmeyen bir yaklaşım olacaktır. Zira demokrasinin gerçek anlamda hayat bulacağı bir yönetim şekli için seçimler başlı başına yeterli olmayıp, söz konusu seçimlerin demokratik ilkeler ışığında yapılması, demokrasi ve seçimlerin arasındaki bahsetmiş olduğumuz hayati ilişkinin ön koşuludur. Buradan hareketle meşruiyetini halkın iradesinden alan bir iktidar için seçimlerin evrensel demokratik seçim ilkeleri doğrultusunda; serbest, güvenli ve adil yapılması son derece önemlidir. Dünya genelinde kabul görmüş demokratik seçim ilkeleri genel olarak şunlardır;

- Seçimlerin serbestliği ilkesi
- Genel oy ilkesi
- Eşit oy ilkesi
- Tek dereceli seçim ilkesi
- Gizli oy ilkesi

- Kişisel oy ilkesi
- Açık sayım ve döküm ilkesi
- Seçimlerin makul aralıklarla yapılması ilkesi
- Yargı yönetimi ve denetimi ilkesi

Çalışmada bu ilkelerin gerçekleştirilebilmesi ve korunması adına kanun koyucu tarafından ihdas edilen suç tipleri incelenecek olup şüphesiz bu ilkeler ışığında yapılacak seçimlerin demokrasiye can suyu niteliğinde olacağı tartışmasızdır.

Seçimlerin demokratik bir niteliğe sahip olması için gerekli olan bu ilkelerin en büyük teminatı, seçimlerin yönetimi ve denetimi mekanizmasının yargıya bırakılmasıdır. Zira iktidarın gerçek sahibi olan halkın, iktidara güvenini sağlayan en önemli unsur, yönetenlerin dürüst bir seçimle göreve gelmesidir. Gerek Dünyada gerekse ülkemizde uygulanan seçimlerin yönetimi ve denetimi sistemi genel olarak bağımsız ve yargısal niteliklere sahiptir. Ülkemizde Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yönetimi ve denetimi için yetkili organ olarak Anayasamızda belirlenmiştir. Seçimlere ilişkin şikâyetleri ve itirazları kesin olarak inceleyip karara bağlamakla görevli olan Yüksek Seçim Kurulu, bu yönetim ve denetim işlevlerini, üst bir merci olarak yerine getirirken, alt kurullar olan il seçim kurulu, ilçe seçim kurulu ve sandık kurulları bu üst mercie bağlı kalarak görevlerini ifa etmektedirler.

Çalışmanın esası olan seçim suçları ve cezalarının teorik çerçevesini zihinlere oturtabilmek adına konunun Anayasal boyutuna değinmemek, büyük ölçüde çalışmayı eksik bırakacaktı. Bu sebeple sınırları belirlenmiş izahatlarla hazırlanan ilk iki bölüm ile üçüncü bölümde ele alınacak olan ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 133 ila 172. Maddeleri arasında hüküm altına alınan bu suçların incelenmesi, ortaya konmak istenen hukuksal yararı vuzuha kavuşturmaktadır. Bu suçların koruduğu hukuksal yarar, en başında da ifade ettiğimiz gibi kamu güvenidir. Bunun yanı sıra seçimlerin, başından sonuna kadar demokratik ilkeler çerçevesinde gerçekleşmesi arzudur. Bahse konu korunan hukuksal değerler, Alman Ceza Kanununun seçim suçları başlıklı kısmında da hususiyetle korunmak istenen değerler olduğu için çalışmada konunun Alman ceza hukukundaki boyutuna da değinilmiştir.

298 sayılı Seçim Kanununda yer alan ve incelememize konu olan suçlar, genel itibariyle seçimlik hareketli suçlardır. Çalışmamıza incelenen ilgili maddelerden 142, 148, 161 ve 164'te geçen bu seçimlik hareketlerden herhangi birinin icrası halinde suç tamamlanmış olacaktır.

İncelemeye konu olan 142, 148, 161 ve 164. maddelerde hüküm altına alınan suçların manevi unsuru genel kasttır. Failin özel kastla hareket etmesine gerek yoktur. Bu suçlar doğrudan veya dolaylı kastla işlenebilmektedir.

İnceleme konusu olan suçların koruduğu hukuki değer genel olarak kamu güveni, oy hakkı ve seçim güvenliğidir. Bu suçların oluşturduğu mağduriyet hem devlet hem de toplum üzerinde gerçekleşmektedir. Bu sebeple mağdurun rızası bu suçlarda hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmemektedir.

Diğer yandan 298 sayılı Seçim Kanununda hüküm altına alınan inceleme konusu suçlardan md.148'de belgede sahtecilik suçuna atıf yapılmıştır. Belgede sahtecilik suçları TCK'nın Özel Hükümler Kitabının "Topluma Karşı Suçlar" başlıklı üçüncü kısmın "Kamu Güvenine Karşı Suçlar" adlı dördüncü bölümünde düzenlemiştir. Dolayısıyla 298 sayılı Kanunun 148. Maddesinde yapılan bu atıf gereği suçlar incelenirken belgede sahtecilik suçunu göz önünde bulundurulmuştur.

Resmi belgede sahtecilik suçu, TCK'nın 204. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında özel kişiler tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçu, ikinci fıkrasında kamu görevlisi tarafından işlenen resmî belgede sahtecilik suçuna yer verilerek, failin taşıdığı özelliğe göre kanun hükmü ayrı ayrı kurulmuştur.

Çalışmamıza konu olan suçlar belgede sahtecilik suçlarında olduğu gibi özel kişiler tarafından işlendiği takdirde görevli mahkeme asliye ceza mahkemeleri iken yetkili kamu görevlisi tarafından işlenmesi halinde ağır ceza mahkemeleridir.

Bu suçların mağduru belgede sahtecilik suçlarında olduğu gibi toplumu oluşturan herkeştir. Çalışmaya konu olan suçlarda maddi veya manevi zarara uğrayan kişi mağdur olmayıp, suçtan zarar gören olarak geçmektedir.

İnceleme konusu suçlar hareketi neticesine bitişik suçlardandır. Bu sebeple suçun özel görünüş biçimlerinden teşebbüse elverişli değildir. Ancak nadir olmakla birlikte hareketlerinin kısımlara ayrılabilmesi halinde teşebbüs hükümleri uygulama kabiliyeti bulabilir.

Özel kişiler tarafından söz konusu suçlar ile kamu görevlisi tarafından ilgili suçlar, öngörülen ceza miktarı ve suçun maddi unsurları bakımından, birbirlerinden ayrılırlar. Kamu görevlisi tarafından işlenen ilgili suçların cezası, özel kişiler tarafından işlenen ilgili suçlara nazaran daha ağır yaptırımlar içermektedir. İştirak kurallarına bakıldığında ise müşterek failin özellikleri tespit edilebilir. Ancak suç kamu görevlilerince işlendiği takdirde özgü suç söz konusu olacaktır. Özgü suça ilişkin iştirak kuralları gereğince şeriklerin de kamu görevlisi olması şartı aranır. Aksi halde bu suçlara iştirak eden diğer kişiler bağlılık kuralı gereği ancak azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulacaktır.

Çalışmaya konu olan suçlar bakımından önem taşıyan bir içtima kuralı söz konusudur. Buna göre, TCK'nın 212. maddesinde yer alan özel içtima kuralı nedeniyle resmi belgede sahtecilik suçunun başka bir suç işlenmesi sırasında kullanılması halinde fikri içtima kuralı uygulanmayacak ve fail eylemi nedeniyle her iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılacaktır.

298 sayılı Kanunda hüküm altına alınan seçim suçlarının, kamu güveni dolayısıyla seçim güvenliği ve oy hakkı açısından taşıdığı önemin yanı sıra bu suçlara uygulamada azımsanmayacak derecede karşılaşılması bu suçları incelememizi gerekli kılarak, doktrindeki görüşler ve uygulama bir arada sunularak bu suçların daha iyi kavranmasına çalışılmıştır. İlgili suçların oluşması halinde hükmedilen cezalar ve akademik olarak gerekli ilgiliyi görmemiş olması, çalışma konumuzu belirlemede en önemli faktörlerdendir.

KAYNAKÇA

- ALACAKAPTAN**, Uğur, *Suçun Unsurları*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970.
- ARASLI**, Oya, *Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekili Adaylığı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, 1972.
- ARASLI**, Oya, *Seçim Sistemi Kavramı ve Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri(1876-1987)*, Ankara, 1989.
- ARMAĞAN**, Servet, *Anayasa, Seçimler ve Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1975.
- ARTUÇ**, Mustafa, *Mal Varlığına Karşı Suçlar*, Ankara, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, 2011.
- ARTUK**, Mehmet Emin, **GÖKÇEN**, Ahmet, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Adalet, 2018.
- ARTUK**, Mehmet Emin, **GÖKÇEN** Ahmet, **YENİDÜNYA** Ahmet Caner, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, 15. Baskı, Adalet Yayınları, 2015.
- ATAR**,Yavuz, *Türkiye’de Seçim Sistemlerinin Gelişimi ve Siyasi Hayat Üzerindeki Etkileri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1990.
- ATAR**,Yavuz, *Türk Anayasa Hukuku*, Konya, Mimoza Yayınları, Güncellenmiş 6. Baskı, 2011.
- AYDIN**, Nizamettin, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2015.
- AYDOĞDU**, Yasin, *Seçim Sistemleri ve Türkiye*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.
- AYTAÇ**, Ahmet Murat, “Temsil, Adalet ve İstikrar”, *Mülkiye Dergisi*, 38(1), 2014.
- BAKICI**, Sedat, **YALVAÇ** Gürsel, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Özel Hükümleri 2*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- BİNGÖL**, Abdullah Atilla, *Yüksek Seçim Kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- BOZDAĞ**, Ahmet, “Yargıtay Kararları Işığında Vergi Kaçakçılığı Suçunda Yanıltıcı Belge ve Sahte Belge Kavramları”, *Uludağ Üniversitesi, 32nd International Public Finance Conference Tebliği*, Antalya, 2017.
- Cambridge Dictionary**, <http://www.dictionary.cambridge.org/dictionary/turkish/democracy>
- COTTERET** Jean Marie - Claude EMERİ, *Seçim Sistemleri* (Çev. Ahmet Kotil), İletişim Yayınları, Tarih yok
- ÇİFLİK**, Filiz Yalçın, *298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Seçim Suçları ve Cezaları*, Ankara, Adalet Yayınları, 2008.

- DAHL** Robert A., *Demokrasi ve Eleştirileri*, Çev. Levent Köker, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.
- DAHL** Robert A., *Demokrasi Üzerine* (Çev. Betül Kadioğlu), Ankara, Phoenix Yayınevi, 4. Baskı, 2017.
- DEMİRBAŞ**, Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2012.
- DEVELLİOĞU**, Ferit, “Osmanlıca ve Türkçe Ansiklopedik Lugat”, Ankara, 11. Baskı, 1993.
- Dictionnaire Larousse**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1994.
- DURAN**, Lütfi, “Yüksek Mahkemeler Arasında İçtihad Uyuşmazlığı”, İÜMHA Dergisi, Yıl: 1, No:1, 1967, s. 9-27.
- DURAN**, Lütfi, “TRT’de Seçim Propagandası Konuşmaları Üzerinde Öndenetim”, 2011, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 1 (1), s.5-46.
- DURGUN**, Şenol, *Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Parlamenter Yapılar ve Parlamenterlerin Temsil Gücü*, Ankara, Nobel Yayıncılık, 1999.
- DUVERGER**, Maurice, *Siyasal Partiler*, Çev. Ergun ÖZBUDUN, Sevinç Matbaası, 3.Basım, 1970.
- ERDEM**, Tarhan, *Anayasalar ve Seçim Kanunları*, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1982.
- ERDOĞAN**, Emre, *Seçim Sistemleri ve Siyasal Sonuçları: İstikrar ve Temsiliyet*, (1999).
- ERDOĞAN**, Mustafa, *Anayasal Demokrasi*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2001.
- EREM**, Faruk, **DANIŞMAN** Ahmet, **ARTUK** Mehmet Emin, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Bası, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 1997.
- EREM**, Faruk, “Suçun Unsurları ve Hümanist Doktrin”, *AÜHFD*, C: 25, S: 1-2, Y: 1968
- ERMAN**, Sahir, **ÖZEK** Çetin, *Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar (TCK 316-368)*, İstanbul, 1996.
- EROĞUL**, Cem, *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*, İmge Kitabevi, Ankara 1991.
- ESER**, Albin, *Alman Ceza Kanunu Şerhi, Schönke/Schröder*, 30. Baskı, 2019.
- GÖKCAN**, Hasan Tahsin, “Resmi Belgede Sahtecilik Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl:67, Sayı: 3, 2009.
- GÖKÇEN**, Ahmet, *Belgede Sahtecilik Suçları (TCK m. 204-212)*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- GÖKTÜRK**, Neslihan, *Fikri İçtima*, Adalet, Ankara 2013.
- GÖKTÜRK**, Neslihan, “Türk Hukuku’nda Suçların İçtimaı”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, C:2S: 1-2,Y: 2014.
- GÖNENÇ**, Levent, *Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları Ve Çözüm Yolları*, Ankara, 2008.
- GÖZEL**, Arif, “Belgede sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Belge ve Elektronik Belge”,

S.D.Ü Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.1, Yıl 2015

GÖZLER, Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku, Ekin Kitabevi, Bursa, 2002.

GÖZLER, Kemal, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Ekin Yayınları, 22 baskı, Bursa, 2018.

GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat, “Belgelerde Sahtecilik Cürümleri”, İmran Öktem’e Armağan,*Ankara Üniversitesi Yayınları*, No. 275, Ankara, 1970.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **GÖLCÜKLÜ**, A. Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Ankara 2005.

GÜNGÖR, Devrim, *Resmi Belgelerde Sahtecilik Suçu*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.

HAKERİ, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Adalet, 2018.

HATİPOĞLU, Muzaffer, **PARLAR**, Ali, *Seçim Kanunları ve Seçim Suçları*, Ankara, yayınevi belirtilmemiş, 2004.

İÇEL, Kayıhan, **ÖZGENÇ**, İzzet, **SÖZÜER**, Adem, **MAHMUTOĞLU**, Fatih S., **ÜNVER**, Yener, *Suç Teorisi (3. Baskı)*, Beta Yayınları, İstanbul 2004.

KAÇAK, Nazif, **AZAPAGASI**, Alpaslan, *Sorular ve Cevaplarla Seçimin Temel Kavramları ve Mahalli İdareler Seçimiyle Seçim Suçları*, Kartal Yayınevi, Ankara 2004.

KANADOĞLU, Sabih, *Alaturka Demokrasi*, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004.

KARAMUSTAFAOĞLU, Tuncer, *Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri*, Ankara, Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:262, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.

KARGL, Walter, *Kindhaeuser/Neumann/Paeffgen, Strafgesetzbuch, Nomos (Kommentar) Şerhi*, 5. Baskı 2017.

KAPANİ, Münci, *Politika Bilimine Giriş*, 8. Basım, Bilgi Yayınevi, 1996.

KAPANİ, Münci, *Kamu Hürriyetleri*, 7. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993.

KEYMAN, Selahattin, “Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket”, *AÜHFD*, S.1-4, Ankara, 1988.

KILIÇ, Selda, “1876 Meclis-i Mebusan’ı ve Seçim Hazırlıkları”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Dergisi*, Sayı 30, 2011.

KOCA, Mahmut, “Fikri İçtima”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı:4, 2007.

KOCA, Mahmut, **ÜZÜLMEZ**, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (4. Baskı), Ankara, Adalet, 2017.

KOÇAK Cemil, “Meşrutiyette Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 4, İletişim Yay., İstanbul, 1985.

- KUMAŞ**, Rahmi, *Parlamentonun Boyutları*, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1985,
- KUNTER**, Nurullah, *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1949.
- KUZU**, Burhan, “Bugünkü Seçim Sistemimiz ve Bazı Öneriler”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Sayı 16, Ankara, 1999.
- KÜHL**, Kristian, *Alman Ceza Kanunu Şerhi, Lackner/KühlStGBi*, 29. Baskı, 2018.
- LİJPHART**, Arend, *Çağdaş Demokrasiler*, Çev. Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran, Ankara, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Ortak, Tarihsiz.
- MAYO**, Henry Bertham, *Demokratik Teoriye Giriş* (Çev. Emre Kongar), Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1964.
- MerriamWebsterDictionaries**, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/democracy>, E.T. 11.09.2018
- MÜLLER**, HenningErnst, *MünchenerKommentar zum Strafgesetzbuch, 107 ff.StGB (Alman Ceza Kanunu Münih Şerhi)*, 3. Baskı, 2017.
- OxfordLivingDictionaries**, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/democracy>, E.T. 11.09.2018.
- ÖZBEK**, Veli Özer, **DOĞAN**, Koray, **BACAKSIZ**, Pınar, **TEPE**, İlker, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 2018.
- ÖZBEK**, Veli Özer, **DOĞAN**, Koray, **BACAKSIZ**, Pınar, **TEPE**, İlker, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 10. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2016.
- ÖZBUDUN**, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 8. baskı, 2005.
- ÖZÇELİK**, Fatmagül Kale, *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Demokrasi Teorisi, Bağlamında Serbest Seçim Hakkı*, (Doktora tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2018.
- ÖZEN**, Mustafa, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İştirak Kurumuna Bakışı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S: 70, 2007.
- ÖZER**, Attila, *Anayasa Hukuku Genel İlkeler*, Ankara, Turhan, 2009.
- ÖZGENÇ**, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 14. Bası, 2018.
- ÖZTÜRK**, Bahri, **ERDEM**, Mustafa Ruhan, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik, Tedbirleri Hukuku*, 18. Bası, Ankara, Seçkin, , 2018.
- ÖZYÖRÜK**, Mukbil, *İdare Hukuku Dersleri*, Ankara 1973, s. 44. Bu kitabın dijital versiyonu için bkz. <http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/kamu-hukuku/idare-hukuku-dersleri-dr-mukbil-ozyoruk> (24.04. 2010)
- PARLAR**, Ali, **HATİPOĞLU**, Muzaffer, *Seçim Kanunları ve Seçim Suçları*, Ankara, 2004.

- POWELL**, G. Bingham Jr, *Çağdaş Demokrasiler Katılma İstikrar ve Şiddet*, Çev. Mehmet Turhan, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği Ortak Yayını, Ankara, 1990.
- SABUNCU**, Yavuz, *Anayasaya Giriş*, Ankara, İmaj Yayınevi, 12. Baskı, 2006.
- SARTORİ**, Giovanni, *Demokrasi Kuramı*, Çev. Deniz Baykal, Ankara, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayın No:23, Ajans- Türk Basımevi, 1977.
- SCHMİDT**, Anfred G., *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, Çev. M. Emin Köktaş, Ankara, , Vadi Yayınları, 2. Baskı, 2002.
- SEZEN**, Saim, *Seçim ve Demokrasi*, Ankara, Gündoğan Yayınları, 2. Basım, 2000.
- SİNA**, Ayşen, *Atinalı Perikles: Yaşamı ve Dönemi*, Tiydem Yayıncılık, Ankara 2011.
- SOYASLAN**, Didem, *Ceza Hukuk Özel Hükümler*, Yetkin, Ankara, 2016,
- TANÖR**, Bülent, **YÜZBAŞIOĞLU**, Necmi, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul, 2009.
- TEZCAN**, Durmuş, **ERDEM**, Mustafa Ruhan, **ÖNOK**, Murat, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2008.
- TEZİÇ**, Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, İstanbul, Beta, 8. Bası, 2003.
- TOPRAK**, Seydi Vakkas, “İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu”, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, S.26, 2013/1.
- TOROSLU**, Nevzat, **TOROSLU**, Haluk, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara, Savaş, 2018.
- TOROSLU**, Nevzat, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1970.
- TUNCAY**, Suavi, *Batı Demokrasilerinde Siyasal Katılma ve Açıklık İlkesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1989.
- TUNCER**, Erol, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, Ankara, Tesav Yayınları, 2002.
- TUNÇ**, Hasan, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, 1999.
- TUNÇ**, Hasan, **BİLİR**, Faruk, **YAVUZ**, Bülent, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Berikan Yayınevi, 2. Baskı, 2011.
- Türk Dil Kurumu, (<http://sozluk.gov.tr>), www.tdk.gov.tr, E.T. 20.10.2018
- TÜRK**, Hikmet Sami, *Seçim Hukukunun Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Ankara, Tesav Yayınları, 1997.
- TÜRK**, Hikmet Sami, “Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih”, *Anayasa Yargısı*, Sayı 23, 2006.

- TÜRK**, Hikmet Sami, “Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/324/3232.pdf>.
- TÜRK**, H. Bahadır, “Radikal Demokraside Siyasal Temsil Sorununu Carl Schmitt Üzerinden
- UŞAN**, Ahmet Selim, *Anayasa Hukukunda Seçim Yargısı*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- UYGUN**, Oktay, *Demokrasi-Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutları*, İstanbul, , On İki Levha Yayınları, 2. Baskı, 2014.
- UZELTÜRK**, Sultan Tahmazoğlu, “Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemi”, *Anayasa Yargısı* 23, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2006.
- ÜLMAN**, Haluk, “21 Şubat 1950 Tarih Ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu’nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, , C.12, S.1, Y.1957.
- ÜSTE**, Bahar, Türkiye’de Seçim Sistemi Arayışları “Bir Alternatif Model”, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1999.
- VALERIUS**, Brian, *Beckonline Şerhi, BeckOKStGBvonHeintschel -Heinegg, BeckOKStGB /ValeriusStGB* 107, 42. Baskı, 2019.
- VARLIK**, Ülkü- **ÖREN**, Banu, Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Seçimler, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
- WEIDEMANN**, Matthias, *Beckonline Şerhi, BeckOKStGB, v Heintschel-Heinegg*, 42. Baskı, 2019.
- WrittenBy: Roger Gibbins**, Paul David Webb, Heinz Eulau, See Article History “Election”, Britannica Academic Edition, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/182308/election>
- YAVAŞGEL**, Emine, “Demokratik Toplumlarda Seçim ve Temsil”, <http://bakanlikreferandumu.siyasaliletisim.org/blog/2008/09/15/demokratk-toplumlarda-secm-ve-temsil/>,
- YAVUZ**, Nihat, *Yüksek Seçim Kurulu Kararları (1991-1992)*, TTK Basımevi, Ankara 1993.
- YILMAZ**, Didem, *İçtihadî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetimi ve Denetiminden Sorumlu Daimi Kurullar*, Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi SosyalBilimler Enstitüsü, 2010.
- YILMAZ**, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Yetkin, Ankara, 2002.
- YILMAZ**, Zekeriya, “Seçimlerin Denetimi ve Yüksek Seçim Kurulu”, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, Seçkin Yayınları, Ankara, s. 87., 2006.
- YAYLA**, Yıldızhan, Anayasa Hukuku Ders Notları, İstanbul, 1986.
- YAYLA**, Atilla, Sosyal ve Siyasal Teori: Seçme Yazılar ‘Açık Toplum ve Düşmanlarına Yeniden Bakış’, Karl R. Popper, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1993
- YAYLA**, Atilla, *Siyasal ve Sosyal Teori: Seçme Yazılar*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 1993.

ZAFER, Hamide, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Beta, 2016.

<https://beck-online.beck.de/Home>E.T. 25.07.2019

www.corpus.com.trE.T. 25.11.2018

www.kazanci.com.trE.T: 25.04.2019

